Handbogsrest 2

Perspektivudvalget
vedr. fremtidens
social- og sundhedsuddannelser

RAMMER FOR FREMTIDENS BISTANDS-, PL JE- OG OMSORGS-UDDANNELSER

ex. 2
DET JURIDISKE LABORATORIUM VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

BETÆNKNING NR. 1180
AUGUST 1989

Rammer for fremtidens bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser

© Undervisningsministeriet

Sats: Repro-Sats Nord, Skagen

Tryk: Steen Lasse Møller Grafisk Produktion, Glostrup

Undervisningsministeriet
København 1989
ISBN 87-503-8017-6
Un. OO-172-bet.

Bogen kan købes hos
Statens Informationstjeneste
Bredgade 20,
1260 København K.
eller i boghandelen.

DET JURIDISKE
LABORATORIUM
VED
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Indholdsfortegnelse

Side

1 Indledning **7**

2 Sammenfatning af udvalgets forslag **11**

2.1 Uddannelsesstrukturforslaget 11
2.2 Adgangsveje 13
2.3 Meritmuligheder 15
2.4 Regional styring og skolestruktur 16
2.5 Institutionernes tilhørsforhold og skolefinansiering .. 17
2.6 Dimensionering og elevansættelser 17
2.7 Den overordnede rammestyring 18
2.8 Økonomi 19
2.9 Gennemførelse af udvalgets forslag 20

3 Afgrænsning af udvalgets opgaver 21

3.1 Arbejdsområderne 21
3.2 Uddannelserne 21
3.3 Funktionerne 25
3.4 Andre udvalgsarbejder 26

4 Udviklingen inden for arbejdsområder og funktioner . . . 29

4.1 Indledning 29
4.2 Målsætninger i social- og sundhedspolitikken 29
4.3 Træk af primærkommunernes opgaver på bistands-, pleje- og omsorgsområdet 32
4.4 Træk af amtskommunernes opgaver på bistands-, pleje og omsorgsområdet 33
4.5 Faktorer, der påvirker ændringer i omfanget af efterspørgslen efter ydelser på social- og sundhedsområdet 34
4.6 Samspillet i opgaveløsningen 36
4.7 Uddannelsesmæssige konsekvenser 37

5 Hovedproblemer i den nuværende uddannelsesstruktur og styring . . . 39

5.1 Strukturen . . . 39
5.2 Adgangsbetingelser . . . 40
5.3 Placering i forhold til andre ungdomsuddannelser . . . 42
5.4 Institutionsstruktur og styring . . . 43
5.5 Elev- og praktikløn . . . 45
5.6 Elevansættelser og dimensionering . . . 47
5.7 Finansiering og økonomiske konsekvenser . . . 48

6 Forslag til uddannelsesstruktur . . . 51

6.1 De tre kompetenceniveauer/generalistuddannelser i en sammenhængende struktur . . . 51
6.2 Social- og sundhedshjælperuddannelsen . . . 53
6.2.1 Formål . . . 53
6.2.2 Adgang . . . 54
6.2.3 Struktur . . . 54
6.2.4 Indhold . . . 54
6.2.5 Evaluering . . . 55
6.2.6 Kompetence . . . 55
6.2.7 Relationer til andre uddannelser . . . 56
6.2.8 Merit . . . 56
6.3 Social- og sundhedsassistentuddannelsen . . . 56
6.3.1 Formål . . . 56
6.3.2 Adgang . . . 56
6.3.3 Struktur . . . 57
6.3.4 Indhold . . . 57
6.3.5 Evaluering . . . 57
6.3.6 Kompetence . . . 58
6.3.7 Adgang til niveau III . . . 58
6.3.8 Merit . . . 58

7 Forslag om indgangsår, adgangsbetingelser og optagelse 59

7.1 Indgangsår . . . 60
7.1.1 Formål . . . 61
7.1.2 Adgang . . . 61

7.1.3 Struktur 61
7.1.4 Indhold 61
7.1.5 Evaluering 62
7.1.6 Kompetence 62
7.2 Adgangsbetingelser i øvrigt 63
7.2.1 Nuværende adgangssystemer 63
7.2.2 Forudsætninger for og krav til det fremtidige adgangssystem 65
7.2.3 Skitse til samlet adgangssystem, der bygger på reelle kvalifikationer 71

8 Placering i forhold til uddannelsessystemet i øvrigt 73

8.1 Karakteristika ved identitetsudviklingen i bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne 73
8.2 Det almene uddannelsessystem 74
8.3 De erhvervsfaglige grunduddannelser 76
8.3.1 Erhvervsddannelsernes formål 76
8.3.2 Adgang til erhvervsuddannelserne 77
8.3.3 Erhvervsuddannelsernes indhold 77
8.3.4 Strukturen under ét 78
8.4 Ligheder og forskelle i principperne i erhvervs-uddannelsesreformen og Perspektivudvalgets forslag til ny uddannelsesstruktur 79
8.5 Merit 81

9 Regional styring og skolestruktur 85

9.1 Regional styring baseret på en ny skolestruktur 85
9.2 Skolernes interne struktur og eksterne samarbejds-relationer 86
9.3 Finansiering af skolerne og den amtslige tilknytning 87

10 Diminsionering og elevansættelser 89

10.1 Dimensionering 89
10.2 Hovedprincipper bag forslagene om dimensionerings-styring 92

10.3 Særligt om elevansættelser og kontraktforhold i forbindelse med indgangsåret samt niveau I og II og praktiksikring på niveau III . . . 93
10.4 Dimensioneringsforpligtelsen . . . 96
10.5 Finansieringen af elevløn . . . 98

11 Forslag om den overordnede rammestyring . . . 99
11.1 Udgangssituationen . . . 99
11.2 Rammelov - krav og muligheder . . . 101
11.2.1 Regler om uddannelserne . . . 102
11.2.2 De overordnede amtskommunale og kommunale forpligtelser . . . 104
11.2.3 Regional styring og institutionsstruktur . . . 105
11.2.4 Dimensionering i forbindelse med elevansættelser og sikring af praktikpladser .. 105
11.2.5 Rådgivende organ på landsplan . . . 105

12 Økonomiske konsekvenser og forudsætninger . . . 107

12.1 Indledende bemærkninger . . . 107
12.2 Hidtidige omkostninger . . . 108
12.3 Forhold af særlig betydning for den fremtidige omkostningsudvikling . . . 111
12.3.1 Reformernes elevtalsmæssige konsekvenser .. 111
12.3.2 Driftsudgifter pr. teoriårselev . . . 114
12.3.3 Elevløn og elevernes arbejdsmæsige værdi ... 117
12.4 Sammenligning af omkostningerne under gammel og ny struktur . . . 120
12.4.1 Niveau I og II samt indgangsår . . . 120
12.4.2 Sygeplejerskeuddannelsen . . . 122
12.5 Omlægningernes finansieringsmæssige konsekvenser for kommuner, amter og stat . . . 125

13 **Gennemførelse** af **udvalgets forslag** . . . 127

13.1 Uddannelsesreformerne i sammenhæng med udviklingen i social- og sundhedssektoren . . . 127
13.2 Forslag til tidsplan . . . 129

Bilagsfortegnelse . . . 131

1 Indledning

Perspektivudvalget vedrørende fremtidens Social- og Sundhedsuddannelser blev nedsat af undervisningsministeren den 2. januar 1989, og udvalget holdt sit første møde den 12. januar 1989.

Udvalget fik følgende *kommissorium:*

> »Det er udvalgets opgave at udarbejde forslag til de overordnede rammer for et fremtidigt koordineret uddannelsessystem inden for social- og sundhedsområdet med særligt henblik på bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner, som kan imødekomme og støtte de igangværende omstillingsprocesser i sektorerne.
>
> I tilknytning hertil skal udvalget udarbejde forslag til en model for uddannelsernes finansiering samt forslag til styrings- og rådgivningsstrukturen.
>
> Udvalget anmodes om i sine overvejelser at tage udgangspunkt i de synspunkter, der er anført af de kommunale organisationer i deres fællesnotat »Fremtidens social- og sundhedsuddannelser« med undervisningsministerens kommentarer hertil af 25. oktober 1988.
>
> Udvalget vurderer selv, hvilke funktioner og i forbindelse hermed hvilke uddannelsesområder man vil inddrage i overvejelserne. Såfremt udvalget nærmere drøfter uddannelser, hvor de organisationer, der repræsenterer de færdiguddannede, ikke er repræsenteret i udvalget, forventes det, at udvalget ad hoc tager kontakt med de pågældende organisationer.
>
> Udvalget anmodes om at fremlægge sine overvejelser og forslag inden 1. juli 1989.«

De kommunale organisationers fællesnotat »Fremtidens social- og sundhedsuddannelser«, som kommissoriet henviser til, er medtaget som bilag i betænkningen sammen med undervisningsministerens kommentarer hertil i brev af 25. oktober 1988 *(bilag 1 og 2).*

Udvalget fik følgende *sammensætning:*

Formand:
Vicedirektør Berrit Hansen, Undervisningsministeriet

Medlemmer:
Viceamtsborgmester Vagn Ry Nielsen, Amtsrådsforeningen
Rådmand Jens Arbjerg Pedersen, Kommunernes Landsforening
Kontorchef Ole Kamp Nielsen, Københavns og Frederiksberg kommuner
Kontorchef Hanna Dam, Undervisningsministeriet
Afdelingschef Grethe Buss, Socialministeriet
Kontorchef Steen Loiborg, Sundhedsministeriet
Formand Kirsten Stallknecht, Dansk Sygeplejeråd
Formand Poul Winckler, Dansk Kommunalarbejderforbund
Næstformand Ann.Marie Liepke, Husligt Arbejder Forbund

Tilforordnede:
Kontorchef Birgit Elvang, Socialstyrelsen
Forstander Inger Margrethe Madsen, Sundhedsstyrelsen
Direktør Knud Larsen, Undervisningsministeriet
Direktør Kaj Holbraad, Undervisningsministeriet

Mødeberettigede suppleanter:
Kontorchef Lone Christiansen, Amtsrådsforeningen
Direktør Niels Peter Thomsen, Kommunernes Landsforening
Fuldmægtig Mette Wilson, Frederiksberg Kommune
Fuldmægtig Bo Fremming, Undervisningsministeriet
Fuldmægtig Lene Kann-Rasmusssen, Socialministeriet
Overlæge Mogens Kjærgaard Hansen, Sundhedsstyrelsen
Økonom Peter Damgaard Jensen, Dansk Sygeplejeråd
Sekretariatsleder Torben Møller, Dansk Kommunalarbejderforbund
Uddannelseskonsulent Bjarne Olsen, Husligt Arbejderforbund
Konsulent Lars Gjesing, Socialstyrelsen
Forstanderinde Karenlene Ravn, Sundhedsstyrelsen
Kontorchef Poul Bache, Undervisningsministeriet
Uddannelseskonsulent Søren Lauridsen, Undervisningsministeriet

Sekretariat:
Fuldmægtig Annelise Hauch, Undervisningsministeriet
Viceinspektør Birgit Gotenborg, Undervisningsministeriet
Fuldmægtig Hanne Vind-Andreasen, Undervisningsministeriet
Sekretær John Sarborg Pedersen, Undervisningsministeriet (økonomiske beregninger)

Udvalget har holdt i alt 10 møder i plenum samt møder i forskellige undergrupper.

Udvalget har til brug for arbejdet modtaget en række oplæg fra organisationerne om den fremtidige uddannelsesstruktur.

I øvrigt har udvalget indhentet rapporter og andet materiale fra organisationer, styrelser, forskningsinstitutter m.fl.

Udvalget afgiver hermed denne betænkning til undervisningsministeren som resultat af udvalgets arbejde.

Betænkningens hovedforslag er resumeret i *kapitel 2*. I *kapitel 3* er foretaget en nærmere afgrænsning af det område, som udvalgets forslag om uddannelsesstruktur og styring koncentrerer sig om. Social- og sundhedsområdet er samlet en meget stor servicesektor med mange forskelligartede arbejdsopgaver og hermed samhørende uddannelser. Udvalget har i overensstemmelse med kommissoriet koncentreret sig om bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner over for gamle, handicappede og syge og hermed samhørende uddannelser.

I *kapitel 4* beskrives de omstillingsprocesser inden for disse service- og beskæftigelsesområder, der nødvendiggør en omstilling af uddannelserne. *Kapitel 5* giver en samlet oversigt over de hovedproblemer, som den nuværende uddannelsesstruktur og styring af uddannelserne fører med sig, og de hovedsynspunkter om sammenhængende løsninger af problemerne, der ligger bag udvalgets forslag om den fremtidige uddannelsesstruktur og styring. De efterfølgende *kapitler 6-12* beskriver herefter forslagene samt baggrund og forudsætninger for forslagene i større detaljer, og i *kapitel 13* gives udvalgets forslag om gennemførelse af betænkningen.

Udvalget har - i overensstemmelse med sit kommissorium og de hertil knyttede følgeskrivelser - lagt hovedvægten på at fremlægge forslag, der vedrører rammerne for den fremtidige udvikling. Detailplanlægning, både hvad angår uddannelsernes indhold, og hvad angår nødvendigt lovgrundlag m.v., må afvente en stillingtagen til de mere principielle forslag, der fremlægges i betænkningen.

København, den 21. august 1989.

Berrit Hansen (formand)
Vagn Ry Nielsen
Jens Arbjerg Pedersen
Ole Kamp Nielsen
Hanna Dam
Grethe Buss
Steen Loiborg
Kirsten Stallknecht
Poul Winckler
Ann.Marie Liepke

Annelise Hauch
Birgit Gotenborg
Hanne Vind-Andreasen

2 Sammenfatning af udvalgets forslag

Udvalgets forslag, der er nærmere begrundet og beskrevet i de efterfølgende kapitler, omfatter

- Forslag om en samlet omstrukturering af de grundlæggende uddannelser inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet med henblik på sikring af stor personalemæssig fleksibilitet i overensstemmelse med den omstilling, der præger arbejdsområdet.

- Forslag om nye adgangsveje til det samlede system af social- og sundhedsudannelser, herunder en adgangsvej for unge direkte fra folkeskolens 9. klasse til uddannelsesområdet og adgang til de videregående uddannelser via de grundlæggende uddannelser.

- Forslag om en sammenhængende styring af bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne, herunder om institutionsstrukturen, dimensioneringen og finansieringen, baseret på en samlet rammelovgivning, en fælleskommunal, regional styring og finansiering samt et rådgivende organ på landsplan.

- Økonomiske forudsætninger til sikring af, at reformerne bliver udgiftsneutrale eller besparende.

2.1 Uddannelsesstrukturforslaget

Udvalget foreslår, at de eksisterende uddannelser til hjemmehjælper og hjemmehjælpsleder, sygehjælper, plejer, beskæftigelsesvejleder samt plejehjemsassistent integreres i et nyt trinopdelt uddannelsessystem til dækning af funktioner inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet.

Som *1. trin* (niveau I) foreslås en 1-årig grunduddannelse til social- og sundhedshjælper, hvis formål er kvalificering til varetagelse af brede, elementære bistands-, pleje- og omsorgsopgaver, der hvor brugerne bor, hvad enten det er på instituion eller i eget hjem. Det drejer sig bl.a. om hjælp til klienternes/familiens daglige, pri-

vate livsførelse, aktiviteter med henblik på fastholdelse af normal livsudfoldelse samt elementær sygepleje.

Uddannelsen er en vekseluddannelse, der foregår dels i primærkommunal praktik med flere af de primærkommunale tilbud over for brugere med forskellige behov inddraget, dels som skoleundervisning i forholdet 2:1.

Som *2. trin* (niveau II) foreslås - som overbygning på grunduddannelsen - en elevuddannelse af 1 års varighed til social- og sundhedsassistent. Formålet med overbygningsuddannelsen er kvalificering til selvstændig varetagelse af grundlæggende opgaver inden for hele bistands-, pleje- og omsorgsområdet, dvs. opgaver i både den primærkommunale sektor og den amtskommunale sektor. Det drejer sig om såvel grundlæggende sundheds- og sygeplejeopgaver som sammensatte aktivitets- og omsorgsopgaver, herunder grundlæggende undervisende og koordinerende opgaver, samt vurdering af brugernes behov for bistands-, pleje- og omsorgsindsats i forhold til den samlede livsførelse.

Uddannelsen er en vekseluddannelse, der planlægges således, at elever gennem praktikken får varierede erfaringer med brugere med somatiske, psykiatriske og sociale/socialpædagogiske problemer/behov. Praktikken gennemføres inden for den samlede kommunale sektor, herunder sygehusområdet, med et forhold mellem praktik og skoleundervisning på 2:1.

Den bærende idé på *begge* uddannelsesniveauer er at uddanne personale med *bred* kompetence inden for store, kommunale virksomhedsområder og således, at forebyggende og aktiverende indsats i forhold til klienterne bliver en integreret del af uddannelserne.

Uddannelserne skal samtidig fungere som andre ungdomsuddannelser, dvs. støtte elevernes tilegnelse af almene og brede kvalifikationer med henblik på faglig og personlig udvikling.De grundlæggende uddannelser skal fungere i sammenhæng med videregående uddannelser af forskellig type som dem, vi kender i dag, dvs. både brede uddannelser som f.eks. sygeplejerskeuddannelsen og socialpædagoguddannelsen, og mere specialiserede uddannelser som f.eks. terapeut- og jordemoderuddannelserne.

Udvalget har ikke behandlet spørgsmål om de videregående uddannelsers struktur og opbygning, men foreslår, at de grundlæggende uddannelser skal give interesserede elever mulighed for at kvalificere sig til videregående uddannelse ved gennemførelse af

prøveforberedende undervisning i skolefag af betydning for fortsat uddannelse inden for området.

Eleverne på niveau I skal kunne vælge prøveforberedende enkeltfag svarende til 1 måneds uddannelsestid, og elever på niveau II skal kunne vælge enkeltfag svarende til 1 måned, mod tilsvarende reduktion af praktikken.

2.2 Adgangsveje

Udvalget foreslår et uddannelsessystem, der er åbent både for de helt unge og for voksne.

For de unge fra folkeskolens 9. klasse foreslås etableret et *indgangsår* til social- og sundhedsuddannelserne, hvorved der gives mulighed for direkte adgang for de helt unge til uddannelsesområdet.

Modsvarende fjernes den generelle adgangsbetingelse om, at ansøgere skal være fyldt 18 år for at kunne starte på en uddannelse inden for området.

Indgangsåret bliver ikke en adgangsbetingelse, men et tilbud til de helt unge. Formålet med indgangsåret vil både være at forberede unge efter 9. klasse til uddannelse og arbejde inden for sektoren og at give dem mulighed for personlig udvikling og prøveforberedende undervisning i skolefag af betydning for videre uddannelse.

Indgangsåret skal indeholde praktik og skoleundervisning i vekselvirkning, herunder områdefag, der er fælles for alle eleverne, som sundhedslære, hjemkundskab, hygiejne m.v. Praktikken skal kunne tilrettelægges fleksibelt og reduceres for elever, der vælger prøveforberedende skolefag eller valgfrie aktivitetsfag.

Med et sådant indhold vil indgangsåret i høj grad give almen kompetence af samme karakter, som kan tilbydes i folkeskolens 10. klasse, men det vil være præget af sigtet mod social- og sundhedssektoren.

For at indgangsåret ikke skal blive en uddannelsesmæssig blindgyde, foreslår udvalget, at optagelsen til indgangsåret finder sted i form af en elevansættelse, hvor de enkelte kommuner antager eleverne til start på niveau I-uddannelsen året efter under *forudsætnig* af tilfredsstillende gennemførelse af indgangsåret.

Udvalget foreslår endvidere, at adgangen til uddannelsesområdet i så høj grad som muligt baseres på vurderinger af ansøgernes reelle

kvalifikationer til uddannelse og arbejde inden for sektoren, og ikke på formelle adgangsbetingelser og adgangsbegrænsningsregler.

På niveau I og II vil udvælgelsen skulle ske ved elevansættelser, dvs. at ansættelsesmyndighederne får det direkte ansvar for at bedømme de enkelte ansøgeres reelle kvalifikationer. Minimumsbetingelserne til niveau I kan begrænses til krav om 1 års uddannelse eller erhvervsarbejde efter folkeskolens 9. klasse, eller at ansøgeren er fyldt 25 år.

Til niveau II er den normale adgangsbetingelse en niveau I-uddannelse. Desuden kan den kommunale elevansættende myndighed i samråd med skolen træffe beslutning om ansættelse af elever med forudsætninger, der svarer hertil.

Til de videregående uddannelser foreslås et adgangssystem med lige adgangsmuligheder for niveau I- og Il-uddannede og for studenter/hf'er m.fl.

Ved optagelse til de videregående social- og sundhedsuddannelser, der forestås af skolemyndighederne, vil der blandt de reelle krav også skulle sikres et krav om, at ansøgeren har almen studiekompetence til at gennemføre videregående uddannelse inden for området. Men en sådan almen studiekompetence vil kunne opnås på mange forskellige måder. For udvalget er det af central betydning, at formelle skolemæssige adgangskrav ikke skrues i vejret for at sikre studiekompetencen. For at undgå dette og for at forenkle adgangssystemerne foreslår udvalget derfor, at Undervisningsministeriet organiserer en *fælles adgangsprøve* for ansøgere, der ikke har studenter/hf/HH-eksamen eller et bredere udvalg af enkeltfagsprøver. Hermed kan sikres en bred rekruttering til social- og sundhedsuddannelserne bl.a. via de grundlæggende uddannelser inden for området, uden en generel opskruning af adgangskravene, og uden at de grundlæggende uddannelser ensidigt indrettes efter adgangskravene på det videregående trin.

Men vurderingen af ansøgernes egnethed til videregående uddannelse inden for området bør ikke ensidigt baseres på deres studiekompetence. Personlig egnethed og supplerende faglige kvalifikationer, f.eks. opnået gennem de grundlæggende uddannelser, må indgå i den samlede bedømmelse.

Udvalgets samlede forslag til uddannelsestruktur med adgangsveje er skitseret i figur 1.

Figur 1. Strukturskitse for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne

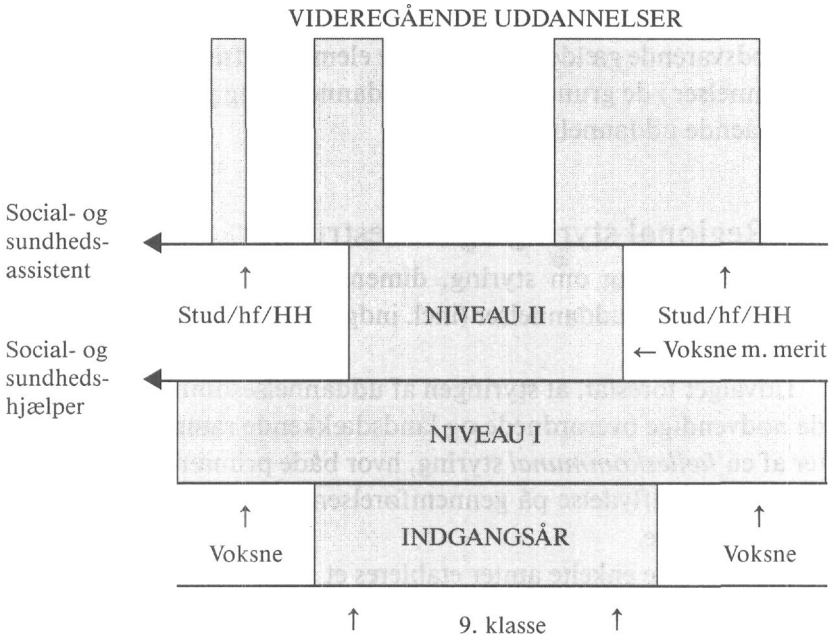

2.3 Meritmuligheder

Udvalget foreslår, at der sikres meritmuligheder dels mellem de grundlæggende erhvervsuddannelser og de grundlæggende uddannelser inden for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne, dels mellem uddannelserne inden for social- og sundhedssektoren på tværs af niveauer.

Indgangsåret må (mindst) give merit for den første skoleperiode i erhvervsuddannelserne (efter reformen), og områdefag og valgfag på niveau I og II må kunne give merit som grund-/område-/valgfag inden for relevante erhvervsuddannelser. Modsvarende vil 1 år af en erhvervsuddannelse automatisk modsvare indgangsåret, og relevante fag i en erhvervsuddannelse bør kunne give merit på niveau I og Il-uddannelserne.

Elementer fra bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne på niveau I og II, som indholds- og niveaumæssigt kan sidestilles med elementer i de videregående uddannelser, skal være meritgivende efter centralt fastlagte regler i uddannelsesbekendtgørelserne for de videregående social- og sundhedsuddannelser, og derudover skal

der være muligheder for individuelle meritgodkendelser på skolerne. For praktikken skal der være mulighed for regionalt at planlægge uddannelserne således, at der tilstræbes størst mulig merit.

Modsvarende gælder for relevante elementer fra de videregående uddannelser i de grundlæggende uddannelser og på tværs af de videregående uddannelser.

2.4 Regional styring og skolestruktur

Udvalgets forslag om styring, dimensionering m.v. omfatter de grundlæggende uddannelser (incl. indgangsår) og sygeplejerskeuddannelsen.

Udvalget foreslår, at styringen af uddannelsesområdet inden for de nødvendige overordnede og landsdækkende rammer får karakter af en *fælleskommunal* styring, hvor både primærkommuner og amter har indflydelse på gennemførelsen og dimensioneringen af uddannelserne.

Inden for de enkelte amter etableres et sammenhængende skolesystem med et selvstændigt ansvar for dækning af uddannelsesbehovene og for gennemførelsen af uddannelserne. For at sikre den fælleskommunale styring foreslår udvalget, at der etableres en bestyrelse for skolesystemet, der dækker hele uddannelsesområdet.

Bestyrelsen sammensættes af repræsentanter udpeget af amtsrådet og kommunalbestyrelserne inden for amtet samt af repræsentanter for de færdiguddannedes organisationer. Skoleledere er tilforordnet bestyrelsen.

Bestyrelsen godkender skolernes uddannelsesordninger og uddannelsernes tilrettelæggelse, herunder særlig planlægning og gennemførelse af praktikken inden for de overordnede rammer.

Regionens skolestruktur og opgavefordelingen mellem skoler samt det samlede budget for og fordelingen heraf mellem skoler fastlægges efter drøftelse i bestyrelsen.

Endvidere varetager bestyrelsen de regionale koordineringsopgaver på uddannelsesområdet, herunder koordineringsopgaverne i forbindelse med uddannelsesdimensioneringen og praktikordninger.

Skolelederne har det faglige ansvar for gennemførelsen af uddannelserne i overensstemmelse med de overordnede rammer og bestyrelsens beslutninger og har det økonomisk/administrative ansvar inden for den tildelte økonomiske ramme.

Indgangsåret, niveau I og niveau II har fælles selvstændig, faglig ledelse, og sygeplejerskeuddannelsen har ligeledes en selvstændig faglig ledelse.

Der etableres en faglig rådgivningsstruktur i form af uddannelsesråd for indgangsår, niveau I og II under ét og for sygeplejerskeuddannelsen evt. sammen med andre videregående uddannelser i regionen. I uddannelsesrådene er skolernes ledelse repræsenteret sammen med lærere og elever og andre faglige interessenter.

2.5 Institutionernes tilhørsforhold og skolefinansiering

Udvalget foreslår, at amterne får ansvaret for finansieringen af skoledriften for de grundlæggende uddannelser og indgangsår under ét og (som hidtil) for sygeplejerskeuddannelsen.

Hermed vil amterne være forpligtet til at stille skolekapacitet til rådighed for alle elever, der ansættes i kommunerne og amtet, samt for de studerende, der optages på sygeplejerskeuddannelsen, og det vil være amtet, der ejer bygninger mv. Amterne har hermed også ansvaret for og retten til at fastlægge en økonomisk standard for driften.

Udvalget foreslår, at statslige skoler, der skal indgå i det nye uddannelsessystem, overflyttes til amterne efter særlig lovhjemmel hertil. Forholdene for de selvejende institutioner, der ønsker at indgå, skal afklares særskilt.

2.6 Dimensionering og elevansættelser

Udvalget stiller forslag om et sammenhængende dimensioneringssystem, der skal sikre, at man både undgår arbejdsløshed og mangel på færdiguddannede.

Optagelse til de grundlæggende uddannelser skal ske ved elevansættelser. Udvalget foreslår i forbindelse hermed, at eleverne modtager løn under hele elevansættelsen på niveau I og II, mens elever i indgangsåret ikke modtager løn.

Optagelsen til de videregående uddannelser skal ske som skoleoptagelser, og udvalget foreslår i forbindelse hermed, at sygeplejerskeuddannelsens status som elevuddannelse ændres, således at der bliver tale om en skoleuddannelse med lønnet praktik. Eleverne SU-finansieres så i skoleperioderne.

Udvalget foreslår, at amter og kommuner gennem lovgivningen forpligtes til at sikre en dimensionering i overensstemmelse med egne/regionens nyrekrutteringsbehov og at stille praktikpladser til rådighed svarende til optagelsen.

Systemet baseres på, at de enkelte elevansættende myndigheder ud fra vurderinger af egne rekrutteringsbehov og under hensyn til elevernes værdi i den samlede personalenormering træffer beslutninger om det årlige antal elevansættelser.

Udvalget foreslår, at amtet træffer beslutning om optagelsen til sygeplejerskeuddannelsen efter indstilling fra skolebestyrelsen.

Bestyrelsen overvåger regionalt, at kommuner og amt overholder dimensioneringsforpligtelsen, og der etableres et rådgivende organ på landsplan bl.a. med den opgave at overvåge den samlede dimensionering. Kun hvis der regionalt opstår (eller er fare for) uligevægt med arbejdsløshed eller mangel på færdiguddannede, vil der være grundlag for, at de enkelte kommuner/amtet skal korrigere deres beslutninger om elevansættelser/optagelser i overensstemmelse med dimensioneringsforpligtelsen, og bestyrelsens/det rådgivende organs påvisning af problemer. Det samme gælder, hvis der konstateres problemer på landsplan.

Udvalget forudsætter, at systemet kan fungere uden direkte pålæg/indgreb over for de enkelte kommuner/amter, og lægger i denne forbindelse vægt på, at en elevs samlede løn i praktikperioder og skoleperioder under ét tilpasses elevernes værdi som arbejdskraft under praktikken.

Der kan imidertid - navnlig i reformernes indkøringsperiode, hvor nye store elevgrupper skal indpasses i den samlede personalenormering - komme problemer med at sikre et tilstrækkeligt antal elevansættelser. Udvalget foreslår derfor, at undervisningsministeren får en lovhjemmel til at fastlægge regler om kollektiv finansiering af elevlønnen i skoleperioder inden for de enkelte amter.

2.7 Den overordnede rammestyring

Udvalget foreslår, at der - i lighed med hvad der gælder på andre uddannelsesområder - søges gennemført en rammelov for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne. I loven skal ske en fastlæggelse af de overordnende mål og rammer, som skal gælde for uddannelsesområdet, for at det kan fungere som et landsdækkende uddannelsessystem.

Rammeloven med hertil hørende uddannelsesbekendtgørelser skal samtidig erstatte den hidtidige, meget detaillerede centralstyring i form af cirkulærer mv., der har præget uddannelsesområdet. Hovedformålet er at sikre en rammestyring med decentralisering af beslutninger til de enkelte institutioner (bestyrelser og skoleledere) inden for de landsdækkende bestemmelser og inden for de økonomiske rammer, som fastlægges af amterne.

Loven skal således fastlægge rammer om

- uddannelserne, herunder
  adgangsveje
  struktur, formål og varighed

- de amtskommunale og kommunale forpligtelser

- regional styring og finansiering

- dimensionering

- rådgivende organ på landsplan

De faglige uddannelsesmål skal udmøntes i bekendtgørelser, der fastlægger uddannelsernes struktur og indhold, herunder fagfordelingen, fordeling mellem teori og praktik, samt eksamensbestemmelser i de enkelte uddannelser. De enkelte skoler udarbejder inden for rammebestemmelserne egne uddannelsesordninger, der godkendes i bestyrelsen. Uddannelsesordninger for autorisationsuddannelser som sygeplejerskeuddannelsen godkendes desuden af Undervisningsministeriet.

2.8 Økonomi

Den samlede uddannelsesreform indebærer en væsentlig opgradering af uddannelsesindsatsen inden for området, herunder forlængelse af uddannelsestiden for uddannelsesområdet under ét, både hvad angår skoleperioder og praktik. Udvalget har samtidig arbejdet ud fra den forudsætning, at uddannelsesreformen skulle være udgiftsneutral, og at overgangen fra elevløn til SU-finansiering på sygeplejerskeuddannelsen skulle medføre en besparelse.

Forslagene er derfor afstemt ud fra disse hensyn, og udvalget forudsætter, at der ved forhandlinger om elevlønnen under den nye struktur må ske en reduktion, der kan bringe den samlede løn til den enkelte elev i balance med den arbejdsindsats, eleverne yder under praktikken - og i øvrigt også med elevlønnen inden for andre uddannelsesområder. Der vil hermed blive tale om så store besparelser, at elevlønnen i de udvidede undervisningsperioder og de øgede driftsomkostninger kan dækkes. Der må dog ved fastsættelsen af elevlønnen for de grundlæggende uddannelser sikres en rimelig løn til voksne under elevuddannelse, her forstået som voksne over f.eks. 23 år.

Udvalget forudsætter desuden, at driftsudgifterne pr. årselev i skoleperioderne kan nedbringes væsentligt under den nye struktur, både som følge af, at der sikres en mere hensigtsmæssig institutionsstruktur, og fordi der i forbindelse med uddannelsesomlægningen kan gennemføres økonomistyringsmæssige, undervisningsmæssige og arbejdsmæssige omlægninger, der sikrer at uddannelsesomkostningerne pr. elev kan tilpasses de økonomiske rammer.

For sygeplejerskeuddannelsen vil den af Undervisningsministeriet forudsatte besparelse på 200 mill. kr. ved omlægning af uddannelsen medføre en forlængelse af praktiktiden på 3 måneder i forhold til det udkast til bekendtgørelse, som et udvalg herom har afgivet i juni 1989. Udvalget kan tilslutte sig forlængelsen.

2.9 Gennemførelse af udvalgets forslag

Udvalget foreslår, at undervisningsministeren allerede i folketingssamlingen 1989/90 fremlægger lovforslag om reformernes gennemførelse med henblik på, at loven kan træde i kraft den 1. januar 1991.

Hensigten hermed er, at niveau I-uddannelsen kan komme i gang 1. januar 1991 og niveau Il-uddannelsen 1. januar 1992. Elevansættelser via indgangsåret bør kunne foretages for de elever, der forlader folkeskolens 9. klasse i 1991.

Ny bekendtgørelse for sygeplejerskeuddannelsen bør umiddelbart kunne udstedes ud fra Bekendtgørelsesudvalgets forslag med de ændringer, der følger af, at praktiktiden forlænges med 3 måneder.

Det af udvalget foreslåede adgangssystem til de videregående social- og sundhedsuddannelser med en fælles adgangsprøve bør senest kunne iværksættes i 1991.

3 Afgrænsning af udvalgets opgaver

Ifølge kommissoriet har det været udvalgets opgave at afstikke rammerne for et uddannelsessystem inden for social- og sundhedsområdet med særligt henblik på sektorernes *bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner*.

3.1 Arbejdsområderne

I primær kommunalt regi drejer det sig i første række om funktioner inden for midlertidig og varig hjemmehjælp, hjemmesygepleje, døgnpleje/beredskab, beskyttede boliger, dagcentre, plejehjem og bofællesskaber.

Hertil kommer funktioner inden for sundhedscentre og distriktspsykiatri.

I amtskommunalt regi drejer det sig i første række om funktioner inden for de somatiske og psykiatriske sygehuse, herunder ambulatorier i tilknytning hertil. Herudover er der tale om geriatriske centre og boinstitutioner f.eks. for mennesker med handicap.

3.2 Uddannelserne

Følgende eksisterende uddannelser på det grundlæggende niveau har været centrale i udvalgets overvejelser:

Uddannelse til:
- hjemmehjælper og hjemmehjælpsleder,
- sygehjælper,
- plejer,
- beskæftigelsesvejleder,
- plejehjemsassistent.

Hertil kommer uddannelser på det videregående niveau som f.eks. uddannelsen til sygeplejerske, fysio- og ergoterapeut, jordemoder og socialpædagog, der også må betragtes som centrale i forhold til de arbejdsfunktioner, der er beskrevet nedenfor.

Af disse uddannelser er det især sygeplejerskeuddannelsen og socialpædagoguddannelsen, der i lighed med de centrale, grundlæggende uddannelser omhandler generelle bistands-, pleje- og omsorgsopgaver.

Udvalget har imidlertid ikke beskæftiget sig med de videregående uddannelsers struktur og tilrettelæggelse. Derimod har man generelt for alle videregående uddannelser inden for social- og sundhedssektoren beskæftiget sig med adgangsvejene.

På grund af det delvise sammenfald af sygeplejefaglige praktikpladser på tværs af niveauerne og sygeplejeskolernes amtslige tilhørsforhold, er sygeplejerskeuddannelsen blevet inddraget i udvalgets styringsovervej eiser, herunder dimensionerings- og finansieringsovervejeiser.

Udvalget har således koncentreret opmærksomheden om uddannelsesstrukturen inden for de *grundlæggende uddannelser,* og af hensyn til sammenhængen mellem de grundlæggende uddannelser og de videregående uddannelser har udvalget beskæftiget sig med adgangen til de videregående uddannelser.

De eksisterende uddannelser med henblik på de brede bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner over for ældre, handicappede og syge er karakteriseret ved, at de er opbygget ud fra forskellige typer afgrænsninger af arbejdsområderne, og at den indbyrdes strukturelle sammenhæng mellem uddannelserne for øjeblikket er ret svag. De foregår alle ved forskellige og i forhold til det øvrige eksisterende uddannelsessystem mindre institutioner, nogle i amtsligt regi, nogle i statsligt. Alle uddannelserne - bortset fra hjemmehjælperuddannelsen og hjemmehjælpslederuddannelsen, der hører under Socialministeriet - hører under Undervisningsministeriet.

I de efterfølgende kapitler og i *bilag 3-5* til betænkningen vil blive givet uddybende beskrivelser af uddannelserne, styringen mv. Nedenfor opridses kort de grundlæggende træk i uddannelserne. Med de afgrænsninger af arbejdsområder/funktioner og centrale uddannelser, der er beskrevet ovenfor, skønnes det samlede antal beskæftigede at udgøre ca. 140.000 (incl. sygeplejersker, men ekskl. øvrige videregående uddannelser).

Hjemmehjælperuddannelsen består af et introduktionskursus af 3 dages varighed og et grundkursus af 7 ugers varighed, som ansatte i hjemmehjælpen skal have påbegyndt senest med udgangen af det første ansættelsesår. Funktionsområdet er praktisk hjælp i hjem-

met, personlig bistand, omsorg og sygepasning til ældre, midlertidigt syge, handicappede og svækkede personer, samt midlertidig pasning af børn.

For at kunne målrette og komplettere uddannelsen er der mulighed for at deltage i forskellige suppleringskurser. De i alt 19 emneorienterede suppleringskurser omfatter dels en uddybning af grundkursets emner, dels nye emner i relation til nye arbejdsopgaver/arbejdsområder. Der afholdes godt 250 suppleringskurser om året med et deltagerantal på ca. 5.600.

Uddannelsen foregår under Socialministeriet på 30 uddannelsessteder.

Der er i øjeblikket ca. 37.500 hjemmehjælpere beskæftiget i den samlede kommunale sektor, og den årlige tilgang til ansættelsesområdet skønnes at udgøre 3.330 på de grundlæggende kurser.

Hjemmehjælpslederuddannelsen består af 5 x 1 uges internatkursus fordelt over 1 år, efterfulgt af 1 uges opfølgningskursus året efter. Funktionsområdet er tilrettelæggelse af hjemmehjælpsordningen, arbejdsledelse i forhold til hjemmehjælperne, konsulentopgaver i forhold til den gruppeorganiserede hjemmehjælp, behovsvurdering og udmåling af hjælpens omfang samt kontaktformidling til samarbejdsparterne.

Uddannelsen foregår under Socialministeriet.

For at kunne målrette og komplettere uddannelsen er der mulighed for at deltage i forskellige emneorienterede kurser. Der afholdes ca. 25 af disse kurser om året med et deltagertal på ca. 500.

Der er i øjeblikket ca. 975 hjemmehjælpsledere beskæftiget i primærkommunerne, og den årlige tilgang til ansættelsesområdet skønnes at udgøre 70-75.

Sygehjælperuddannelsen er en 1-årig praktisk og teoretisk elevuddannelse omfattende 12 ugers teoriundervisning og 36 ugers praktikuddannelse. Sygehjælperes funktionsområde er omsorg og pleje af syge, herunder ældre, fortrinsvis inden for institutionsområdet. Arbejdet udføres under ledelse og tilsyn af en sygeplejerske.

Sygehjælperuddannelsen foregår i amtsligt regi på 23 skoler.

Der er beskæftiget ca. 48.500 sygehjælpere, og tilgangen til uddannelsen er ca. 2.600 årligt.

Plejeruddannelsen er en sygehjælperuddannelse suppleret med 31 ugers uddannelse i psykiatrisk sygepleje omfattende 5 ugers teo-

riundervisning og 26 ugers praktikuddannelse, incl. 5 ugers teori tilrettelagt som studiedage.

Plejeres funktionsområde er pleje og behandling af psykisk syge, fortrinsvis inden for det psykiatriske institutionsområde. Arbejdet udføres selvstændigt i samråd med den for arbejdet ansvarlige sygeplejerske.

Plejeruddannelsen er en elevuddannelse i amtsligt regi og foregår på 12 uddannelsesinstitutioner.

Der er beskæftiget ca. 3.700 plejere, og den årlige tilgang til uddannelsen skønnes at udgøre ca. 330.

Beskæftigelsesvejlederuddannelsen er af 10 måneds varighed, heraf 8 *Vi* måneds teoriundervisning og 2 måneders praktikuddannelse.

Funktionsområdet er udførelse af forebyggende og aktiverende fysiske, psykiske og sociale opgaver over for ældre samt personer med handicap og syge mennesker i og uden for institutionsområdet. Beskæftigelsesvejledere arbejder fortrinsvis selvstændigt, ved behandling dog under ledelse og tilsyn af en ergoterapeut.

Uddannelsen foregår under Undervisningsministeriet på 6 skoler.

Der er beskæftiget ca. 3.800 i den kommunale og amtskommunale sektor, og den årlige tilgang til uddannelsen udgør 250.

Plejehjemsassistentuddannelsen er af *2lA* års varighed, heraf 50 ugers teoriundervisning og 54 ugers praktikuddannelse.

Funktionsområdet er varetagelse af pleje- og omsorgsmæssige opgaver, planlægning og varetagelse af almindeligt forekommende sygeplejeopgaver samt varetagelse af koordinerende og vejledende opgaver. Arbejdet udføres selvstændigt eller under vejledning og tilsyn af en sygeplejerske eller læge, hvis der er behov for særlig observation, pleje eller behandling.

Plejehjemsassistenten kan fungere som leder og deltage i planlægning af institutionens arbejdsgang.

Uddannelsen foregår under Undervisningsministeriet på 8 skoler.

Der er beskæftiget ca. 2.000 plejehjemsassistenter, og den årlige tilgang til uddannelsen udgør ca. 550.

Sygeplejerskeuddannelsen er en 3 *Vi* årig teoretisk og klinisk uddannelse omfattende 72 ugers teoriundervisning og 89 ugers praktikuddannelse.

Uddannelsen kvalificerer til virksomhed som sygeplejerske i den primære og sekundære sundhedstjeneste med ansvar for de opgaver inden for sundheds- og sygeplejen, der forudsætter den mest omfattende og dybtgående teoretiske og kliniske uddannelse inden for sygeplejefaget.

Uddannelsen er en elevuddannelse i amtsligt regi og foregår på 31 skoler.

Der er beskæftiget ca. 42.000 sygeplejersker i den kommunale og amtskommunale sektor, og den årlige tilgang til uddannelsen udgør ca. 2.300.

3.3 Funktionerne

Bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner har udvalget afgrænset som funktioner, der retter sig mod personer, der som ældre, handicappede eller syge har behov for hjælp i form af bistand, pleje eller omsorg til at opretholde størst mulig livskvalitet. Udvalget har fortolket bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner som funktioner i bred forstand, der tillige skal hindre, at der opstår øgede bistands-, pleje- og omsorgsbehov. Der tænkes ikke på økonomisk bistand, arbejdsformidling eller tilsvarende. Derimod på forebyggende og aktiverende fysiske, psykiske og sociale opgaver samt på personlig og praktisk bistand i livsførelsen, på sygepleje rækkende fra forebyggende indsats, pleje og behandling af syge til pleje af døende.

Disse funktioner varetages inden for den samlede kommunale sektors social- og sundhedsområder i forskelligt regi og ydes til brugere på deres bopæl, enten deres private hjem eller en institution, i centre af forskellig type og på sygehuse (somatiske og psykiatriske).

Udvalget har som udgangspunkt koncentreret sig om arbejdsfunktioner, der skal udføres i nær personlig og hyppig kontakt med det enkelte menneske, og som omfatter flere forskellige former for hjælpeydelser afhængigt af personens situation.

Centrale funktioner i udvalgets overvejelser er således:

- Praktisk bistand til husførelse (rengøring, madlavning, indkøb mv.).

- Personlig bistand (personlig hygiejne, af- og påklædning mv.).

- Forebyggende og aktiverende fysiske, psykiske og sociale opgaver.

- Sygepleje på elementært, grundlæggende og videregående niveau, herunder observation og undersøgelse samt behandling.

- Vedligeholdelse og genoptræning af færdigheder i forbindelse med daglig livsførelse.

- Tilsyn, vejledning og undervisning.

Ved siden af de arbejdsfunktioner, som således har været centrale i udvalgets overvejelser, ligger en række tilgrænsende funktioner på de forskellige områder, der er karakteristiske ved, at de ikke indebærer den nære og hyppige kontakt med den enkelte klient og de bredt definerede arbejdsopgaver, og som kan kræve en høj grad af anden og eventuelt specialiseret uddannelse. F.eks. vil der på mange institutioner og sygehuse være teknisk personale af forskellig type beskæftiget med opgaver som rengøring og patienttransport (portør), laboratoriearbejde, madlavning mv. - foruden personale, der specielt beskæftiger sig med ernæring og diætetik (økonomaer) - og der vil være de primært behandlende personalegrupper inden for både social- og sundhedssektoren (læger, terapeuter, psykologer, socialrådgivere osv.), som ikke umiddelbart er omfattet af udvalgets forslag.

3.4 Andre udvalgsarbejder

Der har parallelt med Perspektivudvalget været nedsat et udvalg, der skulle stille forslag om en omlægning af sygeplejerskeuddannelsen (»bekendtgørelsesudvalget«), og som således skulle stille forslag om sygeplejerskeuddannelsens struktur og indhold. Udvalgets kommissorium og forslag er medtaget som *bilag 6 og* 7. Det fremgår heraf, at bekendtgørelsesudvalgets arbejde har skullet tilpasses de rammer, der stilles forslag om i Perspektivudvalgets betænkning.

Perspektivudvalget har lagt Bekendtgørelsesudvalgets forslag til grund for de samlede økonomiske overvejelser, og der foreslås i sammenhæng hermed en udvidelse af praktiktiden i forhold til Bekendtgørelsesudvalgets forslag, jfr. kapitel 12, pkt. 4.2.

For socialpædagoguddannelsens vedkommende har nærværende udvalg heller ikke beskæftiget sig med strukturen og indholdet. Det skyldes bl.a., at denne uddannelses forhold også må ses i sammenhæng med de øvrige pædagoguddannelser (børnehave- og fritidspædagoguddannelserne). Undervisningsministeren har givet løfte om, at der, når Perspektivudvalget har afsluttet sit arbejde, vil blive nedsat et udvalg om uddannelserne til det pædagogiske område.

Det vil være naturligt, at dette udvalgs kommissorium udformes under hensyn til de forslag, der fremlægges af nærværende udvalg.

4 Udviklingen inden for arbejdsområder og funktioner

4.1 Indledning

Social- og sundhedsområdet er inde i en gennemgribende omstillingsproces, hvor en række af opgaverne på området løses på en ny måde under indtryk af ændrede politiske målsætninger. Omstillingen sker dels ud fra ny viden og nye holdninger til arbejdsopgaverne, dels under indtryk af den demografiske udvikling og de begrænsede økonomiske ressourcer.

4.2 Målsætninger i social- og sundhedspolitikken

De social- og sundhedspolitiske målsætninger er på landsbasis navnlig formuleret i det sociale udviklingsprogram, den sundhedspolitiske redegørelse, samt forebyggelsesprogrammet.

De *socialpolitiske målsætninger* er generelt formuleret i *det sociale udviklingsprogram,* som Folketinget har vedtaget i 1988.1 programmet fremhæves, at »formålet er at styrke det lokale initiativ og fremme omstillingen og den forebyggende indsats«. Den generelle intention er at »forebygge sociale problemer ved at styrke de lokale netværk og enheders muligheder for at løse opgaver i fællesskab. Det skal ske ved at inddrage befolkningen i lokalområdet og forskellige faggrupper på tværs af sektorer og gennem samarbejde med bl.a. private foreninger.«

Socialpolitikken har gennem adskillige år bygget på målsætninger om forebyggelse, decentralisering, normalisering, fleksibilitet, afinstitutionalisering samt ønsker om størst mulig selvbestemmelse, selvstændighed, anvendelse af egne ressourcer og kontinuitet. Formålet har været at skabe varierede ydelser og servicetilbud i bedre overensstemmelse med brugernes behov og samtidig med en bedre ressourceudnyttelse. Opkomsten af disse målsætninger skal blandt andet ses i lyset af ældrekommissionens arbejde, de seneste års ældrepsykologiske forskning, samt WHO's sundhedsstrategi.

Den ældrepsykologiske forskning har peget på de sociale rollers betydning i aldringsprocessen, og det har givet en forståelse af, at en række af de færdighedstab og handicap, som man tidligere entydigt

tog som udtryk for biologisk aldring, meget vel kan være en følge af noget helt andet: tab af roller og sociale funktioner, nedbrydning af de sociale strukturer og netværk, som de gamle lever i. Kontinuitet, selvbestemmelse og udnyttelse af egne ressourcer er derfor blevet nøgleord i ældrepolitikken.

Denne aldrings forståelse har igen afspejlet sig i indsatsen, hvor der er sket en forskydning fra en fortrinsvis passiv og konserverende praktisk bistand og pleje til en mere målrettet og aktiverende indsats til støtte for brugerens egne funktionsmuligheder.

Et bærende princip bliver hjælp til selvhjælp og ADL (almindelig daglig livsførelse). Medarbejdernes indsats får derfor også i stigende omfang karakter af konsulentfunktioner i forhold til brugerens egenindsats.

Tilsvarende principper og målsætninger er lagt til grund for politikken i forhold til mennesker med handicap. På dette område har nøgleordene været normalisering og integration.

Sundhedsvæsenet bygger på en række generelle målsætninger, der ligeledes har forebyggelse, decentralisering, afinstitutionalisering, selvbestemmelse og kontinuitet i opgaveløsningen som nøgleord.

I *Sundhedsministeriets aktivitetsplan* fra 1989 anføres, at der generelt sigtes mod at sikre og fastholde et velfungerende sundhedsvæsen med fælles mål og fælles grundlag for det daglige arbejde i alle led og for den overordnede prioritering af virksomheden.

Desuden fremhæves nogle centrale hovedtemaer for den sundhedspolitiske målsætning, bl.a.:

- nærhed, tilgængelighed og brugervenlighed,
- god og effektiv behandling, undersøgelse, pleje og forebyggelse,
- valgmulighed og indflydelse for det enkelte menneske,
- kvalitet,
- mest mulig sundhed for pengene.

Samtidig forventes den bedst mulige samordning af opgaveløsningen inden for sundhedsvæsenets forskellige led og mellem sundheds- og socialsektoren, så borgeren oplever kontinuitet og sammenhæng i indsatsen.

Denne målsætning er på linje med WHO's sundhedspolitiske mål for Europa, som Danmark tilsluttede sig i 1984. WHO's stra-

tegi opfordrer til en gennemgribende omstilling af indsatsen for sundhed inden for 4 hovedområder:

- Livsstil og sundhed
- Risikofaktorer som påvirker sundhed og omgivelserne
- Omstilling af sundhedsvæsenet selv
- Den politiske, teknologiske, uddannelsesmæssige, forsknings- og planlægningsmæssige støtte, som er nødvendig for at frembringe de ønskede ændringer i de 3 ovenstående områder.

Strategien sigter mod, at sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse gives højere prioritet, at alle sektorer - ikke kun sundhedssektoren - har indflydelse på og medansvar for sundheden, at der lægges mere vægt på individets, familiens og nærsamfundets rolle i sundhedsudviklingen, og endelig at primær sundhedstjeneste vælges som den primære og væsentlige indfaldsvinkel for at få gennemført nødvendige ændringer hen imod en bedret sundhedstilstand for alle.

Ønsket om, at forebyggelse får en større plads i indsatsen for sundhed, er tillige blevet understøttet af *Regeringens forebyggelsesprogram* fra 1989. Heri fremlægges de centrale myndigheders mål og initiativer på forebyggelsesområdet. Det er et erklæret mål at fremkalde en holdningsændring i befolkningen således, at den enkelte borger i højere grad bliver indstillet på selv at tage ansvar for sit helbred.

Ikke alle helbredsproblemer løses ved behandling, og ny viden viser, at årsagerne til en lang række sygdomstilstande kan findes i livsstils- og samfundsbetingede forhold, som kan forebygges. Indsatsen skal i første omgang rettes mod ulykker, kræft og hjertesygdomme og senere mod muskel- og skeletsygdomme og psykiske lidelser.

Omstillingsprocessen på det sociale område og sundhedsområdet betyder en omvæltning for brugere, medarbejdere og kommuner. Brugerne oplever, at servicen ændrer karakter. Medarbejderne oplever, at der stilles krav om ændrede kvalifikationer, nye samarbejdsrelationer m.v.

Amter og kommuner oplever stigende uoverensstemmelse mellem ønsker for opgaveløsningen og personalets uddannelsesmæssige forudsætninger for at indgå i opgaveløsningen.

I udviklingen ligger også, at ingen præcis kender den fremtidige opgaveløsning på social- og sundhedsområderne. Den igangværen-

de omstilling betyder en opgaveorganisering og -varetagelse og nogle heraf afledte kvalifikationskrav, som det i dag næppe er muligt fuldt ud at forudse eller beskrive på anden måde end som udviklingstræk.

4.3 Træk af primærkommunernes opgaver på bistands-, pleje- ogomsorgsområdet

Et centralt begreb i kommunernes ændrede opgavevaretagelse er »afinstitutionalisering«. Begrebet dækker dels, at mennesker skal bo i deres eget hjem så længe som muligt, dels at indsatsen i og fra institutionen ændres, således at der lægges øget vægt på støtte og hjælp til selvhjælp og ligeværdighed mellem bruger og medarbejder. Afinstitutionaliseringen betyder også, at institutionsboligen i større og større udstrækning bliver »eget hjem«.

Der må forventes en fortsat afinstitutionalisering, men det kan ikke påregnes, at institutionslignende boformer helt forsvinder, idet der fortsat vil være brugere, der har behov for, eller som ønsker denne ydelsesform.

I forbindelse med afinstitutionaliseringen er der udviklet en vifte af kommunale servicetilbud, som f.eks. madudbringning, hjælpemidler, aften- og døgnberedskab, dag-, service-, aktivitets- og sundhedscentre m.v.

Der lægges stor vægt på fleksibilitet og smidighed i den fortsatte udvikling af de kommunale servicetilbud. Et led heri er at nedbryde de vandtætte skodder mellem institutionstilbud og andre servicetilbud.

Denne udvikling har nøje sammenhæng med ændringerne på boligområdet.

Ældreboligloven (Lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap) giver kommunerne mulighed for at tilbyde ældre mennesker med handicap nogle boliger, som passer til netop deres brug, uden at de behøver at dokumentere et stort bistands- og plejebehov. Ældreboliger etableres som selvstændige boliger uden institutionspræg.

Loven lægger op til den konsekvens, at kommunerne opretter døgnberedskab, hvorfra der på alle tidspunkter af døgnet kan tilkaldes hjælp. Disse ændringer forudsættes fulgt op af revision af serviceregler med den konsekvens, at institutionsbegreberne ophæves.

Omstillingen, udviklingen af ydelser og forsøgsvirksomheden på det primærkommunale social- og sundhedsområde er generelt sket med henblik på såvel brugerorientering som rationalisering og effektivisering.

I den videre udvikling af ydelserne vil primærkommunerne fortsat være nødt til at lægge stor vægt på at kunne opnå en effektiviserings- og rationaliseringsgevinst. Nogle udviklingskendetegn vil derfor være, at strukturer og styreformer effektiviseres, at der sker en stram styring af økonomien, samt at der sker en fortsat udvikling af personalets kvalifikationer.

4.4 Træk af amtskommunernes opgaver på bistands-, pleje- ogomsorgsområdet

Inden for det *sociale område* varetager amtskommunerne rådgivnings- og vejledningsopgaver, samt drift af en vifte af specielle institutioner for såvel børn og unge som for voksne.

Afinstitutionalisering har på de amtslige institutioner især givet sig udtryk inden for handicapområdet, hvor udviklingen i stort omfang har ført til udflytning af beboere fra de traditionelle centrale institutioner til mindre boenheder, herunder kommunale bofællesskaber. Denne udvikling er forløbet i et tæt samarbejde mellem amter og kommuner.

Afinstitutionaliseringen ventes at fortsætte i årene fremover, men det må forudses, at ophold på en eller anden form for specialinstitution fortsat vil være nødvendig for et antal personer midlertidigt eller permanent.

I de kommende år vil man inden for *sygehusvæsenet* se en fortsættelse af den udvikling, der har kendetegnet de seneste år: omstillinger og fornyelser, vækst i behandlingsbehov, flere behandlinger for færre penge, hastig teknologisk udvikling, omlægninger og strukturrationaliseringer.

Sygehusvæsenet har i de seneste 3-5 år indgået i en dynamisk omstillingsproces, der udspringer af de nye krav og behov, der skal opfyldes.

Der er sket en udvidelse i opgaver, dels på baggrund af medicinskteknologiske landvindinger, dels som følge af nye sygdomme.

Karakteristisk for udviklingen er nedsættelse af den gennemsnitlige liggetid, herunder koncentrerede og intensiverede plejeforløb,

og stigningen i antallet af ambulante behandlinger. Samtidig er kravene øget om samordning af opgaveløsningen med lægepraksis, hjemmesygepleje og hjemmehjælp.

I de foregående år er der foregået en række strukturrationaliseringer, hvor mindre sygehus-enheder er blevet om- eller nedlagt. Denne tendens kan forventes fortsat i de kommende år. Ligeledes må det forventes, at specialiseringer og arbejdsdelinger mellem sygehusene vil vokse i de kommende år.

Sygehusene har i en længere periode været underlagt en stram økonomisk styring; denne stramme styring vil efter al sandsynlighed fortsætte.

Fremtidens sygehuse vil således være karakteriseret ved intensive højteknologiske behandlinger, der foregår på færre og større enheder under snævre økonomiske rammer.

På ledelses- og personalesiden er forskellige initiativer iværksat. Nye ledelsesformer tages i brug, store personaleuddannelsesprogrammer iværksættes, forsøg med nye arbejdsorganisationsformer og satsning på tværfaglighed og samarbejde karakteriserer mange sygehuse i dag.

I de kommende år kan forventes en kraftig udvikling inden for amternes psykiatriske behandlingstilbud, der vil blive langt mere bredspektret end i dag. Der vil blive tale om både psykiatrisk behandling inden for sygehusvæsenet og inden for udbyggede distriktspsykiatriske ordninger.

Distriktspsykiatriske ordninger stiller krav til personalet om at kunne yde kvalificeret psykiatrisk behandling og pleje uden for institutionens rammer og i tæt samarbejde med lokalsamfundet.

4.5 Faktorer, der påvirker ændringer i omfanget af efterspørgslen efter ydelser på social- og sundhedsområdet

Omfanget og sammensætningen af de kommende års efterspørgsel efter sociale og sundhedsmæssige ydelser vil blive præget af mange og til dels modsatrettede faktorer.

De faktorer, det drejer sig om, er navnlig den demografiske udvikling, de medicinsk-teknologiske fremskridt og ændrede familiemønstre.

Særligt skal omtales ældreområdet, hvor figur 2 nedenfor viser den demografiske udvikling i perioden 1976-2025 for grupper af 65-årige og derover, 65-80 årige og 80-årige og derover.

Figur 2.

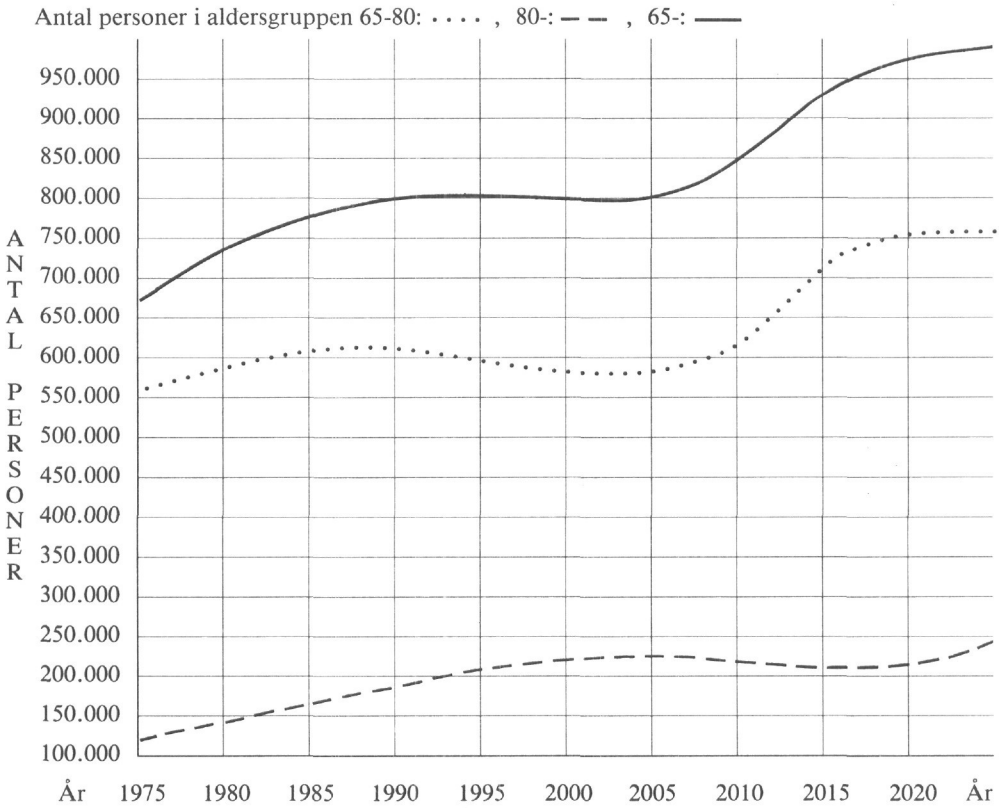

Efter en kraftig stigning af antallet af ældre gennem 1970'erne og 1980'erne stabiliseres antallet frem til 2005 endog med svagt fald. Antallet af over 80-årige stiger dog fortsat, omend i stærkt aftagende takt. Fra år 2005 sker der påny en stigning i antallet af 65-80 årige, men nu ledsaget af en stabilisering, tildels med nogle års svag nedgang i antallet af over 80-årige. Der henvises i øvrigt til *bilag 8.*

Samlet vil den stigning i efterspørgslen efter ydelser til ældre, der udspringer af den demografiske udvikling, i de næste 20 år på landsplan være væsentlig mindre, end vi har været vant til i de forløbne 20 år.

Dette skyldes, at ændrede levevilkår i arbejde, bolig, fritid o.s.v. og øget velstand gennem tilværelsen og f.eks. en stadig strøm af medicinsk-teknologiske landvindinger alle medvirker til, at vi bliver ældre i en gennemgående bedre tilstand end tidligere års tilsva-

rende aldersgrupper. Dette indebærer, at behovene først melder sig på et senere tidspunkt.

Specielt som eksempler på medicinsk-teknologiske fremskridt, der har forbedret mulighederne for direkte behandling af lidelser blandt ældre, der ellers ofte udløste behov for varig pleje og omsorg og kunne give anledning til senilitetsudvikling, skal blot nævnes indsættelse af kunstige hofteled og behandling af grå stær. Sygdomme, der tidligere måtte anses for uhelbredelige, eller i hvert fald risikofyldte at forsøge operative indgreb overfor, kan nu behandles relativt enkelt. Der er ingen tegn på, at udviklingen i den medicinske teknologi vil aftage i fart i de kommende år. Heroverfor står tendensen til, at udviklingen af ny behandlingsteknologi i sig selv kan skabe sin egen efterspørgsel og medføre øget behov for behandling.

Endelig øges behovet for behandling og pleje ved, at nye sygdomme opstår og kræver indsats. Det mest slående og ressourcekrævende eksempel de senere år er AIDS.

De mindre familie- og husstandsenheder og de senere generationers geografiske mobilitet har været en væsentlig faktor bag en voksende efterspørgsel efter service- og omsorgsydelser, som ellers forudsattes leveret af familien og de nærmeste omgivelser med disses forudsætninger.

Også ændringer i boligformer er en vigtig faktor i udviklingen af efterspørgslen efter ydelser.

På ældre- og handicapområdet vil bl.a. fysisk mindre krævende boliger med mulighed for bevarelse af selvbestemmelse og selvaktivitet kunne afværge en række situationer, som ellers kunne føre til selvforstærkende færdighedstab.

4.6 Samspillet i opgaveløsningen

Omorganisering af opgaveløsningen betyder en udvikling i retning af, at kommunerne i stigende grad også yder service med egentlige behandlingsfunktioner og deraf afledte behov for bistands-, pleje- og omsorgsindsats.

De stadig flere ambulante behandlinger og den kortere indlæggelsestid på sygehusene er primært udtryk for en forbedring og effektivisering af sygdomsbehandling og sygepleje ved en række sygdomstilfælde. Derudover kan der være tale om, f.eks. i kraft af den medicinsk-teknologiske udvikling, at sygdomsbehandling og sy-

gepleje i flere tilfælde end før kan varetages mere hensigtsmæssigt ambulant eller af almen praksis og hjemmesygepleje med deraf afledte virkninger for andre kommunale ydelser og med bedre muligheder bl.a. for sammenhæng med andre sider af patientens tilværelse.

Denne udvikling fordrer såvel en omstilling og tilpasning af kommunernes og amternes aktiviteter som et tættere samarbejde mellem amter og kommuner.

Der skal indgås lokale aftaler, og det må antages, at behandlings-, pleje- og især optræningsfunktioner i voksende omfang vil blive varetaget uden for sygehusene og i et samarbejde mellem almen praksis og kommuner i tilfælde, hvor der kan opnås forbedringer og samlede rationaliseringer derved. Herudover stiller denne udvikling også krav til fortsat omstilling og tilpasning af kommunens aktiviteter.

4.7 Uddannelsesmæssige konsekvenser

For at muliggøre omstillingsprocessen på social- og sundhedsområdet er det vigtigt, at personalets kvalifikationer bringes i overensstemmelse med den aktuelle og fremtidige opgaveløsning.

Udformning af de fremtidige uddannelser skal således tage højde for opfyldelse af nedenstående kvalifikationskrav.

Generelt kan det siges, at ændringerne inden for social- og sundhedsområdet fordrer medarbejdere, der kan *varetage brede funktionsområder* med henblik på bistand, pleje, omsorg og aktivisering, således at færrest mulige personalegrupper arbejder i den enkeltes hjem.

Det stadig tættere samspil og samarbejde mellem social- og sundhedssektorens forskellige dele fordrer, at medarbejderne er i stand til at *samarbejde* på tværs af fag og institutioner, og at medarbejderne kan arbejde *selvstændigt* og *tværfagligt* med de daglige arbejdsopgaver.

Kvalifikationskravene i samfundet er generelt stigende. På social- og sundhedsområdet går de øgede kvalifikationskrav også på tværs i forhold til den måde, kvalifikationskrav ofte betragtes på. Desuden består kvalifikationskrav ikke alene i krav om specifikke kvalifikationer, men i lige så høj grad i krav om kvalifikationer til at varetage arbejdsopgaverne på andre måder.

Disse udviklingstendenser fordrer *brede grunduddannelser,* der tillige kan danne basis for varetagelse af specialiserede funktioner.

En væsentlig konsekvens af den aktuelle udvikling er tillige det stigende behov for medarbejdere, der er kvalificeret til at varetage koordinerende, planlægningsmæssige og vejledende opgaver, bl.a. inden for ældreområdet.

Uddannelsesmæssige aspekter

Et uddannelsessystem, der skal leve op til den udvikling, der er i gang på social-, sundheds- og sygehusområdet, skal opfylde følgende krav:

- Antallet af faggrupper skal nedbringes.

- Uddannelserne skal være brede og med mulighed for at stige af og på i uddannelsessystemet, således at der opnås selvstændig kompetence på hvert niveau.

- Uddannelserne skal kvalificere til *samarbejde.*

- Uddannelserne skal være rettet mod funktioner og opgaveområder snarere end institutioner, således at uddannelserne etableres på tværs af institutionsgrænser.

5 Hovedproblemer i den nuværende uddannelsesstruktur og styring

5.1 Strukturen

Det meget brede spektrum af uddannelser, som vi har i dag inden for social- og sundhedsområdet generelt og inden for bistands-, pleje- og omsorgsfunktionerne specielt, skyldes i høj grad, at man har søgt at dække nye og voksende uddannelsesbehov i forbindelse med udbygningen af servicetilbud inden for sektoren i den takt, behovene opstod, og ud fra behovene hver for sig.

Dette har uden tvivl givet løsninger, der har været hensigtsmæssige i forbindelse med hurtigt at dække specifikke personale- og uddannelsesbehov inden for de enkelte områder, og der er næppe tvivl om, at man hermed har fået opbygget en velfungerende social- og sundhedssektor. Problemerne opstår først, når opgaverne ændres, og grænserne mellem de enkelte serviceområder skal brydes ned for at sikre en ny og mere hensigtsmæssig varetagelse af opgaverne.

Så dukker problemerne med det båseopdelte uddannelsessystem, de adskilte personalegrupper og den snævre uddannelseskvalificering op. Problemerne forstærkes uden tvivl ved, at de forskellige personalegrupper har hver deres organisatoriske tilhørsforhold og derfor kan have opbygget faste kutymer og aftaler om, hvem der skal og kan lave hvad. Det kan føre til, at mange medarbejdere skal inddrages i bistanden til, plejen af og omsorgen for den enkelte klient. Men man giver de enkelte klienter et dårligt servicetilbud, hvis flere forskellige personer skal yde en bistand, der kunne klares af en enkelt medarbejder med lidt bredere opgaver og kvalifikationer.

For det andet opstår der problemer, når nye opgaver skal løses. Hvor og af hvem skal de varetages?

Udvalget har været enige om, at traditionelle opfattelser af, hvem der kan og skal udføre forskellige opgaver, må revideres forud for en ny uddannelsesstruktur.

Bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner er et meget stort beskæftigelsesområde. Udviklingen har gjort det nødvendigt, at det dækkes af *nogle få, store og brede generalistuddannelser,* således at klienter normalt kun skal bistås af en enkelt medarbejder eller under alle omstændigheder kun af nogle få, der eventuelt arbejder sam-

men i en gruppe, og således at de enkelte medarbejdere kan anvendes bredt - både funktionsmæssigt og områdemæssigt.

Det er klart, at bredere uddannelser kan kræve længere uddannelsestid og dermed alt andet lige højere uddannelsesomkostninger end mere snævert funktionsrettede uddannelser. *Der har i udvalget været enighed om, at man for at opnå de ønskede generalistkvalifikationer* hos *alle* personalegrupper er *nødt til at udvide uddannelsestiden* i forhold til i dag *ved de korteste af uddannelserne.* En forlængelse af uddannelsestiden her behøver imidlertid ikke at give samlede meromkostninger, og udvalget opstiller i *kapitel 12* nogle finansieringsmodeller, der tilsigter omkostningsneutralitet.

Et vigtigt element i sikringen af et sammenhængende uddannelsessystem kan være *en trinopdelt uddannelsesstruktur med flere afgangsniveauer,* men således at *det enkelte uddannelsestrin giver en bred kompetence til et stort beskæftigelsesområde,* og således at de enkelte medarbejdere kan udvide deres kompetence funktionsmæssigt og områdemæssigt på næste trin i uddannelsesstrukturen uden spild af uddannelsestid. / *kapitel 6* stilles der *forslag* om en sådan *trinopdelt uddannelsesstruktur,* hvor *alle grundlæggende uddannelser* inden for området *integreres i ét uddannelsesforløb med to afgangstrin.* De grundlæggende uddannelsestrin giver samtidig adgang til videregående uddannelse.

Ikke alle kvalifikationsbehov på det videregående trin vil kunne dækkes af én generalistuddannelse, uden at uddannelsestiden for alle bliver uforholdsmæssig lang. Derfor har udvalget *ikke* fundet det formålstjenligt at foreslå en integration af specialist- og generalistuddannelser på det videregående trin, men man lægger vægt på, at de grundlæggende uddannelsestrin giver adgang til *alle* videregående uddannelser inden for området, og at der sikres de uddannelsessøgende mest mulig merit ved overgang fra et uddannelsesniveau til et andet og på tværs af generalist/specialistuddannelser.

5.2 Adgangsbetingelser

Også for de uddannelsessøgende, der sigter mod at få beskæftigelse inden for social- og sundhedsområdet, må det nuværende uddannelsessystem med differentierede adgangsbetingelser til de enkelte uddannelser og indviklede optagelsesregler forekomme uoverskueligt og vanskeligt tilgængeligt. Der er en meget stor forskel på de

formelle og de reelle adgangsbetingelser til uddannelserne - så stor, at man kan tvivle på, at de formelle minimumsbetingelser har nogen selvstændig betydning.

Ikke desto mindre må der være reelle kvalifikationskrav, som ansøgerne må opfylde *før* uddannelsesstarten, hvis uddannelsen skal kunne gennemføres og ende med beskæftigelse inden for området. Det gælder både personlig egnethed til at arbejde med syge, gamle og fysisk og psykisk handicappede og almene uddannelsesmæssige forudsætninger, herunder studiekompetence til de videregående trin.

Udvalget lægger vægt på, at det er disse *reelle krav,* der lægges til grund for adgangen til uddannelserne, og ikke på, om formelle adgangsbetingelser er opfyldt. I *kapitel* 7 skitseres et adgangssystem, hvor hovedvægten lægges på ansøgernes opfyldelse af de reelle krav.

En formel betingelse for adgang til uddannelse eller ansættelse inden for området i dag har hidtil været, at ansøgeren er fyldt 18 år. Dette er en formel betingelse, som kan give de unge et afbrudt uddannelsesforløb, og som alligevel ikke sikrer den reelle kompetence i form af erfaring og modenhed, som er hovedmotivet bag reglen. *Unge og voksne* bør have *lige adgang* til uddannelserne. Det har uden tvivl været en stor fordel både under uddannelserne og ansættelsesområderne, at der har kunnet rekrutteres modne mennesker med bred erfaring og praktiske forudsætninger til området. Hermed har man også sparet uddannelsesomkostninger specielt i forbindelse med de mere elementære funktioner i sektoren.

Det må derfor stadig være en forudsætning, at voksne ansøgere får direkte adgang til uddannelserne, og hvis de har relevante kvalifikationer, at deres kvalifikationer både indgår i bedømmelsen ved udvælgelsen af ansøgere og giver merit under uddannelsen, så at de ikke skal gennemgå overflødig uddannelse.

Men udvalget forudser, at det ikke i fremtiden vil være så let at rekruttere kvalificerede voksne som hidtil. Den store gruppe af kvinder, der efter en længere periode med arbejde i hjemmet vil ud på arbejdsmarkedet, når børnene kan klare sig selv, vil ikke eksistere i samme omfang i fremtiden med den erhvervsaktivitet, som mødre med børn har i dag.

Det har samtidig været omkostningskrævende og medvirkende til at skrue adgangskrav unødigt i vejret, at mange unge har valgt

gymnasie-/hf-vejen for at opnå en social- og sundhedsuddannelse. Udvalget lægger vægt på, at også *de grundlæggende uddannelser* inden for området bliver en sidestillet og almindeligt *anvendt adgangsvej* til områdets videregående uddannelser. Gymnasiet/hf-eksamen må stadig være et vigtigt rekrutteringsgrundlag for de videregående social- og sundhedsuddannelser, men det er lige så vigtigt, at der rekrutteres ansøgere med en bred erfaring inden for sektoren.

Det er derfor nødvendigt også at sikre, at social- og sundhedsuddannelserne bliver et attraktivt uddannelsestilbud på linie med andre ungdomsuddannelser for de helt unge.

På den anden side vil helt unge fra 9. klasse sjældent have den modenhed, der er nødvendig for at deltage i f.eks. plejen af meget syge og handicappede mennesker, som indgår i praktikken på de grundlæggende uddannelser. Og de unge vil også typisk mangle en række praktiske erfaringer for at kunne deltage i uddannelsen på lige fod med voksne.

Udvalgets overvejelser har derfor ført frem til forslag om etablering af et *indgangsår for helt unge fra 9. klasse*.

Indgangsåret er ikke en adgangsbetingelse, men et tilbud til de helt unge fra 9. klasse, der gerne vil uddanne sig inden for området. Det er vigtigt, at dette indgangsår ikke bliver en blindgyde for de unge. Derfor er almene, prøveforberedende skolefag på 10. kl. niveau, der både kvalificerer videre frem inden for social- og sundhedsuddannelserne og inden for andre uddannelsesområder, en vigtig del af tilbuddet, og derfor lægger udvalget megen vægt på, at unge, der under indgangsåret viser sig egnede til fortsat uddannelse inden for området, sikres en elevplads. I *kapitel 7* beskrives indgangsåret nærmere, og i *kapitel 10*, der bl.a. handler om dimensioneringen og elevansættelser, beskrives, hvordan de unge fra indgangsåret kan sikres elevplads. Med etableringen af indgangsåret finder udvalget, at man generelt kan undvære den hidtidige 18-års-betingelse.

5.3 Placering i forhold til andre ungdomsuddannelser

For at sikre rekrutteringen af unge til social- og sundhedsuddannelserne er det som omtalt vigtigt, at de grundlæggende uddannelsestilbud her fremstår som generelt ligestillede med andre ungdomsuddannelser. Nogle mener, at disse uddannelser hidtil har været lavt

prioriterede, fordi der har været tale om kvindeuddannelser. For at sikre ligestillingen har man ment, at dette uddannelsesområde burde indgå som en del af erhvervsuddannelsessystemet, dvs. under erhvervsuddannelsesreformen, og således at uddannelserne eventuelt placeres ved erhvervsskoler. En sådan integration ville også kunne medvirke til lettere uddannelsesskift på tværs af ungdomsuddannelserne og til senere større erhvervsmæssig mobilitet.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne udgør et så stort uddannelsesområde og fører frem til et så stort beskæftigelsesområde, at der er basis for et selvstændigt uddannelsessystem parallelt til andre ungdomsuddannelser, og ligeledes for opbygning af selvstændige, bæredygtige uddannelsesmiljøer. Ligestillingen med andre uddannelsesområder kan netop kræve en *klar profilering* og en *opbygning ud fraområdets egne forudsætninger og krav*. Tekniske skoler, som normalt vil varetage uddannelsesopgaverne inden for de såkaldte servicefag, er næppe umiddelbart velegnede miljøer for den ønskede udvikling af en faglig profil med hovedvægt på at skabe livskvalitet og arbejde forebyggende i forhold til ældre, syge og handicappede mennesker. De eksisterende institutioner inden for området må danne den naturlige basis for opbygning af sådanne bæredygtige uddannelsesmiljøer, jfr. nedenfor.

Men udvalget finder det absolut ønskeligt, at der sikres *maksimale overgangsmuligheder med merit mellem bistands-, pleje og omsorgsuddannelserne indbyrdes og mellem disse uddannelser og andre uddannelsesområder,* og at der etableres *institutionsmæssigt samarbejde* om løsning af undervisningsopgaver af forskellig type. Udvalget er således indstillet på, at unge med gennemført 1. år af en erhvervsuddannelse bør kunne opnå elevansættelse inden for de grundlæggende bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser. Omvendt bør unge med indgangsår kunne få merit i en erhvervsuddannelse.

I *kapitel8* beskrives nærmere udvalgets overvejelser om sammenhænge til andre dele af uddannelsessystemet og om merit.

5.4 Institutionsstruktur og styring

På samme måde som uddannelserne inden for social- og sundhedsområdet har været opsplittet i mange enkeltuddannelser, er institutionsstrukturen blevet atomiseret med mange små skoler med hver

sin uddannelse. Denne organisering har selvfølgelig været medvirkende til, at der ikke er udviklet et sammenhængende uddannelsessystem set fra brugernes (dvs. uddannelsessøgende og ansættende myndigheders) synspunkt.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at man nu må sigte på opbygning af *et samlet skolesystem,* der kan sikre den nødvendige faglige nyudvikling på området og sammenhæng i uddannelsesindhold og styring på tværs af niveauer. Udvalgets forslag om institutionsstruktur er indeholdt i *kapitel 9.*

De eksisterende institutioner er placeret under amter og stat, og det økonomiske ansvar for uddannelserne er således delt mellem amter og stat. Dermed er det vanskeligt at tilvejebringe en sammenhængende dimensionering af uddannelserne. Der er ikke etableret et samlet lovgrundlag for uddannelserne. Samtlige uddannelser er dog, hvad angår tilrettelæggelse, fagligt indhold, timetal mv. stærkt centralstyrede. Hermed er skolernes selvstændige ansvar også meget begrænset, og ansvaret for en økonomisk skoledrift uklart placeret.

Kommunerne, der beskæftiger en meget stor del af de færdiguddannede, har næsten ingen indflydelse på driften af uddannelsessystemet. Amterne skal stille praktikpladser til rådighed ud over egne rekrutteringsbehov. På mange områder er der problemer med at sikre praktikpladser, når der er krav om praktikperioder (med løn) i kommuner/amter, der ikke selv har ansvaret for uddannelserne.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at ansvaret for det samlede uddannelsessystem må fordeles på en helt anden måde end hidtil. Der bør lægges *en hovedvægt på rammestyring af og selvforvaltning ved de enkelte institutioner, institutionerne må placeres i samme regi, og både kommuner og amter må inddrages meget direkte i styringen,* ikke mindst af hensyn til sikringen af praktikpladser og af den nødvendige sammenhæng mellem praktik og skoleundervisning.

Da uddannelserne næsten alene retter sig mod dækning af personalebehov i den *kommunale sektor,* er det naturligt, at skolerne placeres i kommunalt regi med *driftsansvaret placeret i amterne,* men med direkte primærkommunal indflydelse på styringen gennem *bestyrelser* for det samlede skolesystem. Den overordnede styring på landsplan, der sikrer ensartethed i kompetence for de uddannede fra hvert uddannelsesniveau, kan sikres gennem en *rammelov* og et

rådgivende organ under Undervisningsministeriet til overvågning af den samlede udvikling. Forslag om den samlede styring er indeholdt i *kapitlerne 9, 10 og 11.*

5.5 Elev- og praktikløn

Alle eksisterende uddannelser inden for området indeholder praktik som en vigtig del af uddannelserne. Flere af uddannelserne er egentlige elevuddannelser, d.v.s. uddannelser, hvor der sker en elevansættelse ved uddannelsens start, og hvor eleven får løn både under skoleophold og praktik. Ved sygeplejerskeuddannelsen får eleverne dog ikke løn under forskolen *{Vi* år). Ved hjemmehjælperuddannelsen er der ikke tale om en elevansættelse, men om en normal ansættelse, hvor uddannelsen på skole efter reglerne skal foregå inden for det første ansættelsesår med normalløn. Ved en enkelt uddannelse (plejehjemsassistentuddannelsen) får eleverne løn i praktikuddannelsesperioder, men ikke i skoleperioder. Flere uddannelser er rent SU-finansierede.

Der er altså tale om et meget broget billede uden nogen egentlig systematik, og elevVpraktiklønnen viser store variationer fra uddannelse til uddannelse.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at praktik er et nødvendigt led i uddannelserne på alle niveauer, og at der må være en nær sammenhæng mellem skoleuddannelse og praktikuddannelse. Men der er brug for en større oprydning i elev- og praktikansættelsessystemerne i forbindelse med uddannelsesreformen.

Praktikuddannelse bør kunne antage flere forskellige former og variere i omfang og andel af den samlede uddannelsestid. Der må for alle generalistuddannelserne være mulighed for, at praktikken kan finde sted på flere forskellige praktiksteder, både i primærkommunalt og amtskommunalt regi. Herunder skal indgå praktik, hvor eleverne/de studerende udfører arbejdsfunktioner, der ellers skulle være udført af andet personale, hvormed de får en normeringsmæssig værdi.

Det er denne normeringsmæssige værdi, der bør være grundlaget for elev-/praktikløn.

Elevløn, d.v.s. løn under hele uddannelsen, kan der blive tale om, hvis praktikperioder med arbejdsfunktioner udgør en så stor del af uddannelsen, at den normeringsmæssige værdi er tilstrækkelig høj til at begrunde aflønning også i skoleperioden.

Praktikløn kan der blive tale om, hvis eleven/den studerende kun i en mindre del af uddannelsen har en normeringsmæssig værdi og kun i denne tid modtager løn.

I andre tilfælde må der henvises til SU-finansiering efter reglerne herom.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at sidestillingen med andre uddannelsesområder taler for,

1) at indgangsåret tilrettelægges som skoleuddannelse med praktik og skoleundervisning i vekselvirkning - der gives ikke løn under praktik, og de unge, der er under 18, er ikke SU-berettigede,

2) at de grundlæggende uddannelser tilrettelægges som elevuddannelser med skoleophold - på linie med grundlæggende erhvervsuddannelser - og elevløn under hele uddannelsen,

3) at de videregående uddannelser, herunder sygeplejerskeuddannelsen, tilrettelægges som skoleuddannelser med praktik, dvs. at de er SU-finansierede i skoleperioder, men under praktikken kan der ydes praktikløn, hvis eleverne har en arbejdsmæssig værdi.

Konkrete lønaftaler må på sædvanlig måde forhandles af arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationer, men udvalget er bekendt med, at nuværende aftaler er indgået under den forudsætning, at de kan tages op til ny forhandling i tilfælde af, at en ny uddannelsesstruktur vedtages.

Elev-/praktikløn eller SU vil under alle omstændigheder udgøre en så stor del af de samlede uddannelsesomkostninger, at de er af afgørende betydning for de samlede økonomiske konsekvenser i forbindelse med udvalgets forslag. Der kan derfor kun tages stilling til forslagene ud fra bestemte forudsætninger om tilpasning af elevlønsystemet.

I *kapitel 10* uddybes forslagene om elevansættelser og praktik. Det foreslås, at sygeplejerskeuddannelsen overgår fra at være en elevuddannelse til at være en skoleuddannelse med lønnet praktik.

I *kapitel 12* redegøres der for de nødvendige tilpasninger af elev- og praktiklønningerne.

5.6 Elevansættelser og dimensionering

Det er vigtigt, at praktikmulighederne ikke bliver flaskehalse i uddannelsesforløbene eller en hindring for en hensigtsmæssig dimensionering af uddannelseskapaciteten i forhold til behovet for færdiguddannede. Der har været mange forskellige praktik-flaskehalsproblemer i det nuværende system. Nogle har haft sammenhæng med elev- og praktikaflønningen, andre med for detaljerede praktikpladskrav og manglende fleksibilitet i uddannelsesbestemmelserne.

Der har også været eller vist sig tendenser til over- eller underdimensionering af uddannelseskapaciteten i forhold til behovene for færdiguddannede, men generelt set har der dog været opretholdt en balance uden væsentlig arbejdsløshed.

Det er udvalgets opfattelse, at det så vidt muligt må sikres, at *uddannelseskapaciteten* svarer til *behov et for færdiguddannede,* og at kommuner og amter som ansvarlige for de pågældende serviceområders udvikling er de nærmeste til at sikre en dimensionering af uddannelserne i overensstemmelse med rekrutteringsbehovene. Hver enkelt kommune og amt bør i princippet inden for rammelovgivningen være forpligtet til gennem elevansættelser/praktikpladsudbud mindst at dække egne rekrutteringsbehov, og inden for amtet må der kollektivt være en forpligtelse til samlet dækning af rekrutteringsbehovene på amtsplan. Hvis der amtsligt er balance mellem egne rekrutteringsbehov og uddannelseskapacitet, vil der også være det på landsplan, uanset at færdiguddannede naturligvis vil være geografisk mobile. Det kan dog ikke afvises, at nogle områder har bedre muligheder end andre for at tiltrække personale og derfor kan underdimensionere uddannelseskapaciteten. En landsdækkende overvågning af, at uddannelsesforpligtelserne overholdes på amtsplan, er derfor nødvendig.

Optagelsen ved de grundlæggende uddannelser og indgangsåret må primært foregå via elevansættelser i de enkelte kommuner og amter, mens optagelsen til de videregående uddannelser sker ved optagelse på skolerne. På begge områder vil det imidlertid være ønskeligt, at bestyrelsen virker som koordineringsorganer i dimensioneringsprocessen for at sikre, dels den samlede dækning af personalebehovene, dels balancen i dimensioneringen mellem de forskellige niveauer og også mellem forskellige kategorier af ansøgere. Endvi-

dere bør skolerne kunne forestå formidlingen af praktikpladser i uddannelsesforløbene.

Med den niveauopbyggede uddannelsesstruktur vil dimensioneringen af uddannelsen på første niveau - ud over behovene for færdiguddannede på dette niveau - også skulle dække rekrutteringsbehov til uddannelserne højere op i systemet.

Det betyder, at hver enkelt kommune/amt ikke kan nøjes med at dække egne personalerekrutteringsbehov gennem elevansættelser på det pågældende niveau. Der skal et »overskud« til, således at der er plads til uddannelsesrekruttering på næste niveau. Det kan tale for, at *en del af elevlønnen finansieres kollektivt inden for amtet,* f.eks. lønnen under skoleophold, svarende til AER-ordningen inden for erhvervsuddannelserne. Finansieringsspørgsmålene er nærmere belyst i *kapitel 10.*

Dimensioneringen af uddannelserne kan naturligvis ikke betragtes ud fra en statisk situation, hvor det én gang for alle afgøres, hvor mange der skal uddannes på hvert niveau.

Til brug for økonomiske konsekvensberegninger på udvalgets forslag er det opgjort, hvor mange der skal uddannes på hvert niveau under den nye struktur, hvis den nuværende uddannelseskapacitet skal opretholdes *(kapitel 12).* Den fremtidige dimensionering vil imidlertid afhænge af mange forskellige forhold, herunder udviklingen i befolkningens alderssammensætning, afgangen blandt de færdiguddannede på grund af alder, mobilitet og omfanget af deltidsansættelser i sektoren samt hele tilpasningen til nye servicebehov.

5.7 Finansiering og økonomiske konsekvenser

Uddannelserne under ét har hidtil levet med en »usynlig« økonomi. Ingen har haft et direkte ansvar for »uddannelsesøkonomien«. Med en struktur- og styringsreform med væsentlige ændringer i opgavefordelingen er det naturligvis vigtigt, både at de samlede økonomiske konsekvenser af reformen kan bedømmes, og at de enkelte finansierende myndigheder får et overblik over de hidtidige og nye finansieringskrav.

Udvalget finder det nødvendigt, at der i forbindelse med reformen *sker en synliggørelse af økonomien og en klar økonomisk og finansieringsmæssig ansvarsplacering, hvad angår de samlede uddannelsesomkostninger,* herunder driftsudgifterne.

I en tid med begrænsninger af det offentlige ressourceforbrug er det nærmest en given forudsætning, at reformer skal være *udgiftsneutrale eller besparende.*

De økonomiske hensyn har da også spillet en central rolle i udvalgets overvejelser, både hvad angår den fremtidige økonomistyring og finansieringsfordeling, og hvad angår de umiddelbare økonomiske konsekvenser. Men økonomien kan ikke betragtes snævert ud fra et statisk billede af, hvad uddannelserne koster i dag. I forbindelse med reformen må *alle forudsætninger om, hvad uddannelserne skal koste, tages op til overvejelse, således at man inden for en given økonomisk ramme opnår en bedre udnyttelse af ressourcerne.*

Disse overvejelser, vurderinger og forslag om økonomiske konsekvenser, omkostningsstyring og finansiering er indeholdt i *kapitel 12.*

6 Forslag til uddannelsesstruktur

6.1 De tre kompetenceniveauer/generalist-uddannelser i en sammenhængende struktur

Samfundsudviklingen, ikke mindst kvindernes stigende deltagelse på arbejdsmarkedet, og forbedrede muligheder for sygdomsbehandling, er to vigtige årsager til de sidste 30 års øgede behov for personale på social- og sundhedsområdet. Udviklingen har med tiden skabt et massivt behov for etablering og udbygning af uddannelser til feltet. På grund af et akut personalebehov og den forholdsmæssig lange tid, der er nødvendig for uddannelse af generalister - f.eks. sygeplejersker - samt muligheden for en forsvarlig udførelse af en række opgaver af personale med korterevarende uddannelser - blev nye uddannelsesplanlægningsprincipper taget i brug for at imødekomme behovet for personale i tide.

Der blev dels uddannet personale med *begrænset kompetence* til varetagelse af mere rutineprægede arbejdsopgaver inden for et *bredt virksomhedsområde,* dels personale med *delvis selvstændige arbejdsopgaver* inden for et *snævert virksomhedsområde.*

Korte uddannelser med snævert sigte står i fare for at blive utidssvarende i en tid med store omlægninger. Hvis ikke uddannelserne gøres tilstrækkelig fleksible, risikerer de i sig selv at danne barrierer for hensigtsmæssige tilpasninger på social- og sundhedsområdet.

Hensigten med strukturoplægget til en reform af social- og sundhedsuddannelserne er at imødegå de ulemper, der har vist sig i det eksisterende system.

Udvalget fremlægger en skitse til et sammenhængende uddannelsessystem med 2 grundlæggende kompetenceniveauer inden for social- og sundhedsuddannelserne med sikring af en reel adgangsvej til de videregående social- og sundhedsuddannelser (tredie kompetenceniveau).

Formålet er at etablere uddannelser med en kvalifikationsprofil, som lever op til de social- og sundhedspolitiske samt personalepolitiske målsætninger om bistand, pleje og omsorg til personer, som har behov for denne hjælp til at opretholde størst mulig livskvalitet.

Den bærende idéeretablering af et sammenhængende uddannelsessystem indenfor bistands-, pleje-, og omsorgsuddannelsene med

tre niveauer, der hver for sig giver kompetence inden for store samlede kommunale virksomhedsområder.

Det er samtidig et princip, at de to grundlæggende uddannelser indeholder brede, almendannende elementer og valgfrie, almen prøveforberedende fag med henblik på adgang til tredie videregående trin.

Et andet princip er, at uddannelserne på de 3 kompetenceniveauer rettes mod varetagelse af opgaver uafhængigt af brugernes boform og eventuelle sygdom. Der er altså tale om generalistuddannelser på alle tre niveauer.

Første ***kompetence-niveau*** består af en grunduddannelse til social- og sundhedshjælper (niveau I), hvis formål er kvalificering til varetagelse af brede, *elementære* bistands-, pleje- og omsorgsopgaver, der hvor klienterne bor. Det drejer sig bl.a. om hjælp til klientens/familiens daglige private livsførelse, aktiviteter med henblik på fastholdelse af normal livsudfoldelse samt *elementær* sygepleje.

Andet kompetence-niveau består af en overbygningsuddannelse til social- og sundhedsassistent (Niveau II), som bygger oven på det første kompetence-niveau, og hvis formål er kvalificering til selvstændig varetagelse af *grundlæggende* opgaver på området, inklusive undervisende og koordinerende opgaver. Det drejer sig om såvel grundlæggende sundheds- og sygeplejeopgaver som sammensatte aktivitets- og omsorgsopgaver, herunder vurdering af brugerens behov for bistands-, pleje- og omsorgsindsats i forhold til den samlede livsførelse.

Tredie kompetence-niveau består af videregående uddannelser. Uddannelserne skal føre frem til de samme kvalifikationer som de nuværende uddannelser, herunder autorisation, hvor en sådan findes i dag.

Set i forhold til de nuværende korterevarende uddannelser, giver uddannelsen til social- og sundhedshjælper bredere kvalifikationer og større kompetence end den nuværende hjemmehjælperuddannelse til varetagelse af de brede, elementære opgaver uden for sygehusene. Uddannelsen til social- og sundhedsassistent giver en samlet og bredere kompetence inden for såvel den primærkommunale som den amtskommunale sektor til én personalegruppe frem for flere forskellige.

Det har med udvalgets arbejde været hensigten at skabe den størst mulige sammenhæng og fleksibilitet mellem bistands-, pleje-

og omsorgsuddannelserne. Uddannelsessystemet skal sikre progression i kompetence-niveau, der afspejler opgavernes kompleksitet. Derved skabes også den størst mulige manøvredygtighed med hensyn til at sikre social- og sundhedsområdets fremtidige personalebehov. Og der åbnes adgang for personalet til arbejdsmæssig og social mobilitet uden spild af de ressourcer, der er afsat til uddannelsesformål.

For uddannelser, der både består af praktik- og skoleperioder, vil der altid være nogle særlige tilrettelæggelseshensyn. I praktiktiden drejer det sig om, at eleverne skal indgå i praktikstedets normering, og at der derfor så vidt muligt må være praktikelever kontinuerligt til rådighed. På skolerne drejer det sig om så vidt muligt at udnytte skolekapaciteten hensigtsmæssigt.

Begge hensyn må indgå ved uddannelsernes tilrettelæggelse. Derfor drejer det sig om at gøre uddannelsesbestemmelserne fleksible, således at man ud fra de lokale behov kan opnå en optimal arbejds- og uddannelsestilrettelæggelse.

Desuden er det væsentligt, at der i den regionale uddannelsesplanlægning skabes gode vilkår for det indbyrdes samspil mellem teoriundervisning og praktikuddannelse.

Et vigtigt grundlag for strukturforslaget er sikring af adgangsveje dels fra folkeskolen til social- og sundhedsuddannelserne, dels fra de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser til de videregående social- og sundhedsuddannelser. Herom henvises til kapitel 7.

Det er også vigtigt at sikre merit både på tværs af uddannelsesniveauerne i social- og sundhedsuddannelserne og på tværs af uddannelsesområderne i almindelighed. Med hensyn til dette henvises til kapitel 8.

6.2 Social- og sundhedshjælperuddannelsen

6.2.1 Formål

- *at* give eleven et bredt forudsætningsgrundlag m.h.p. varetagelse af basale funktioner, herunder praktisk og personlig bistand, aktivering og elementære sygeplejeopgaver inden for den primærkommunale sektors bistands-, pleje- og omsorgsområde - uanset boformer,
- *at* give eleven en helhedspræget forståelse for en brugerrettet udøvelse af funktionerne,

- *at* give eleven grundlæggende viden og erfaring i det forebyggende arbejde inden for det primærkommunale bistands-, pleje- og omsorgsområde,
- *at* forberede eleven til at indgå i tværfagligt samarbejde i social- og sundhedssektoren,
- *at* støtte elevens tilegnelse af almene og brede kvalifikationer med henblik på faglig og personlig udvikling,
- *at* give mulighed for elevens gennemførelse af prøveforberedende undervisning i skolefag af betydning for fortsat uddannelse inden for området.

6.2.2 Adgang

- Alle, som har gennemgået indgangsåret.
- Alle med mindst et års uddannelse efter folkeskolens 9. klasse eller med et års arbejdsmæssig erfaring.
- Alle over 25 år.

(Se i øvrigt kapitel 7.)

6.2.3 Struktur

1-årig vekseluddannelse. Uddannelsen foregår dels i primærkommunal praktik, dels som skoleundervisning i forholdet 2 til 1. Ved deltagelse i almen prøveforberedende undervisning afkortes praktiktiden i max. 1 måned.

6.2.4 Indhold

a. *Praktikuddannelse:*

Praktikken gennemføres som formaliseret praktik under vejledning inden for rammerne af den primærkommunale sektors samlede bistands-, pleje- og omsorgsområde. Praktikuddannelsen må have en sådan bredde, at eleverne får lejlighed til at fokusere på flere af den primær kommunale sektors bistands-, pleje- og omsorgsområdes tilbud til brugere med forskellige behov. Praktikuddannelsen skal tilrettelægges i tæt sammenhæng med skoleforløbene.

b. *Skoleundervisning*

1) *Områdefag,* der indeholder integrerede almene fagelementer, er fælles for alle elever og omfatter f.eks.:

Praktiske fag, herunder husførelse (f.eks. rengøring, vask og madlavning) og personlig bistand.

Sundhedsfag, herunder ernæring, sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse, sygeplejelære og førstehjælp.
Menneske- og familiekundskab, herunder udvikling, roller og aldring.
Pædagogik/psykologi, herunder livssyn/erfaringer, at være anderledes/handicappet, samarbejde, kommunikation samt vejlednings- og rådgivningsfunktioner.
Samfundsfag, herunder levevilkår, miljø, økonomi og forbrugerlære, social- og sundhedsvæsenets struktur.
Aktivitetsfag, herunder kulturelle, kreative og håndværksmæssige aktiviteter.

2) *Valgfrie prøveforberedende fag* (1 måned), f.eks. naturlære, regning/matematik, dansk og fremmedsprog.

Der kan i skoleuddannelsen tilrettelægges tematiseret undervisning, der tager udgangspunkt i elevernes praktiske erfaringer.
Gennemførelse af prøveforeberedende fag kan evt. ske parallelt med både øvrig skoleundervisning og praktik og f.eks. således, at eleven får fri fra praktikken til at deltage i prøveforberedende undervisning.

6.2.5 Evaluering

Der kan i løbet af uddannelsen afholdes intern evaluering.

Der afholdes afsluttende, ekstern evaluering inden for områdefag.

Ved afslutningen af den/de første praktikperiode(r) gives en skriftlig intern evaluering. Ved afslutningen af den sidste praktikperiode gives en skriftlig, ekstern evaluering af, om praktikuddannelsen kan godkendes.

Evaluering af de valgfri prøveforberedende fag følger de almindelige regler for prøver og eksaminer ved FUA, AVU og hf.

Der udstedes bevis for tilfredsstillende gennemført uddannelse med angivelse af uddannelsens teoretiske og praktiske indhold samt resultater af de aflagte eksterne prøver/bedømmelser.

6.2.6 Kompetence

Tilfredsstillende gennemført social- og sundhedshjælperuddannelse giver

- kompetence til varetagelse af de elementære bistands-, pleje- og omsorgsopgaver i primærkommunalt regi,
- adgang til niveau II.

6.2.7 Relationer til andre uddannelser

Social- og sundhedshjælperuddannelsen giver adgang til andre grundlæggende uddannelser af forskellig karakter, hvor de brede almene faglige og personlige kvalifikationer er en fordel, men ikke en betingelse. Her tænkes på uddannelser til portør, fodterapeut samt en række erhvervsuddannelser beslægtede med bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne, f.eks. audiologi- og neurofysiologiassistentuddannelsen.

6.2.8 Merit

Personer, der kan dokumentere faglige kvalifikationer helt eller delvis svarende til grunduddannelsen, kan få en tilsvarende afkortning heraf.

6.3 Pleje- og omsorgsassistentuddannelsen

6.3.1 Formål

- *at* give eleven teoretiske og praktiske forudsætninger for at vurdere behovet for og selvstændigt varetage grundlæggende sundheds- og sygeplejeopgaver, både inden for sygehusvæsenet og i den primære sektor,
- *at* give eleven teoretiske og praktiske forudsætninger for at vurdere behov for og selvstændigt at varetage mere sammensatte omsorgsopgaver og aktiverende arbejde, herunder stimulering af fysiske, intellektuelle og kreative funktioner for såvel individ som grupper til især ældre og personer med handicap,
- *at* give eleven et godt kendskab til såvel kommunale som private servicetilbud,
- *at* forberede eleven til at indgå i tværfagligt samarbejde, herunder koordinerende og undervisende funktioner i social- og sundhedssektoren,
- *at* give eleven mulighed for fortsat personlig udvikling og for at kvalificere sig til videregående uddannelser.

6.3.2 Adgang

- Gennemgået social- og sundhedshjælperuddannelse (Niveau I).
- Andre med tilsvarende uddannelse/erfaring efter den elevansættende myndigheds vurdering i samråd med skolen.

6.3.3 Struktur

1½ -årig vekseluddannelse med praktikuddannelse og skoleundervisning i forholdet 2 til 1.

Ved deltagelse i almen prøveforberedende undervisning afkortes praktiktiden i max. 1 *Vi* måned.

6.3.4 Indhold

a. *Praktikuddannelse*

Praktikuddannelsen gennemføres som formaliseret praktik under vejledning og planlægges således, at eleven får varierede erfaringer med brugere med somatiske, psykiatriske og sociale/socialpædagogiske problemer/behov.

Praktikken gennemføres inden for den samlede kommunale sektor, herunder sygehusområdet.

Praktiktiden skal sikre, at eleven får et godt kendskab til de samlede kommunale og private servicetilbud.

Praktikuddannelsen skal tilrettelægges i tæt sammenhæng med skoleforløbene.

b. *Skoleundervisning*

1) *Områdefag,* der indeholder integrerede almene fagelementer, er fælles for alle elever og omfatter f.eks.

pædagogik/socialpsykologi/sociologi, herunder samfunds-, kultur- og familiekundskab, kommunikation og rollebevarende initiativer samt undervisningslære,

menneskets normale udvikling,

grundlæggende sundheds- og sygepleje,

gerontologi,

ernæringslære,

sygdomslære, herunder psykiatri,

lægemiddellære,

handicaplære, herunder hjælpemidler,

arbejdstilrettelæggelse og -planlægning.

2) Valgfrie prøveforberedende fag, f.eks. naturlære, regning/matematik, sprogfag.

6.3.5 Evaluering

Der kan i løbet af uddannelsen afholdes intern evaluering.

Der afholdes i løbet af uddannelsen ekstern evaluering i de væsentligste områdefag.

Der afholdes afsluttende, ekstern evaluering inden for områdefag.

Ved afslutning af hver af praktikperioderne gives en ekstern bedømmelse af praktikforløbet. Den praktiske uddannelse er bestået, når alle praktikperioder er godkendt.

Evaluering af de valgfrie prøveforberedende fag følger de almindelige regler for folkeskolens udvidede afgangsprøve, almen voksenuddannelse og højere forberedelseseksamen.

Der udstedes bevis for tilfredsstillende gennemført uddannelse med angivelse af grunduddannelsens teoretiske og praktiske indhold samt resultaterne af de aflagte eksterne prøver/bedømmelser.

6.3.6 Kompetence

Tilfredsstillende gennemført social- og sundhedsassistentuddannelse giver kompetence til

- selvstændig varetagelse af grundlæggende sundheds- og sygeplejeopgaver i social- og sundhedssektoren,
- selvstændig varetagelse og tilrettelæggelse af sammensatte aktivitets- og omsorgsopgaver, herunder koordinerende og undervisende funktioner.

6.3.7 Adgang til niveau III

Det forudsættes, at en del af eleverne fra niveau I- og niveau Il-uddannelsen vil ønske at fortsætte uddannelsen på niveau III. Ved allerede fra starten at vælge mest mulig almen prøveforberedende undervisning vil disse elever kunne tilrettelægge uddannelsen, så de kvalificerer sig til den fælles adgangsprøve til niveau III og eventuelle specielle faglige kvalifikationskrav, som stilles ved de enkelte videregående uddannelser.

6.3.8 Merit

Personer, der kan dokumentere faglige kvalifikationer helt eller delvis svarende til overbygningsuddannelsen, kan få en tilsvarende afkortning heraf.

7 Forslag om indgangsår, adgangsbetingelser og optagelse

Udvalgets forslag om adgang til social- og sundhedsuddannelserne tilsigter at opfylde følgende formål:

- Unge fra folkeskolens 9. klasse skal have mulighed for at starte direkte på et uddannelsesforløb inden for social- og sundhedsuddannelserne.

- Voksne og unge skal have lige adgang til de grundlæggende uddannelser.

- Uddannede fra niveau I og niveau II samt studenter/hf'ere m.fl. skal have lige adgang til de videregående uddannelser.

- Ved elevansættelser og optagelser inden for social- og sundhedsuddannelserne lægges hovedvægten på bedømmelse af ansøgernes reelle kvalifikationer til uddannelse og arbejde inden for sektoren - ikke på formaliserede adgangsbetingelser.

- Eleverne skal have mulighed for under de grundlæggende uddannelser gradvis at opbygge adgangskvalifikationer til videregående uddannelser inden for området.

Området har en tradition for rekruttering af voksne, der så vidt muligt bør bevares. Der har nemlig hidtil været en stor gruppe af kvinder, der har søgt ud på arbejdsmarkedet efter en længere periode med arbejde i hjemmet inkl. børnepasning. Arbejdet i hjemmet har givet dem en bred erfaring og praktiske forudsætninger for arbejde i denne sektor, specielt med mere elementære funktioner. Udvalget forudser imidlertid, at denne store gruppe ikke vil findes i samme omfang i fremtiden. De fleste unge kvinder får i dag på linie med mændene en ungdomsuddannelse og eventuelt en videregående uddannelse før en eventuel erhvervspause og har i øvrigt gennemgående en høj erhvervsaktivitet, også hvis de er mødre med små børn.

Af hensyn til den fremtidige rekruttering til social- og sundhedsuddannelserne er det derfor nødvendigt at sikre, at de bliver attraktive uddannelsestilbud også for unge på linie med andre ungdomsuddannelser. Det kan ikke lade sig gøre med den nuværende aldersgrænse på 18 år som betingelse for adgang til uddannelse inden for området, herunder for ansættelse som hjemmehjælper.

Udvalget finder det ikke hensigtsmæssigt at stille et formelt krav om en 18 års aldersgrænse. Et sådant krav betyder, at de unge fra folkeskolen skal vente på at kunne uddanne sig inden for området og må udfylde tiden med andre, omkostningskrævende uddannelsesaktiviteter - som i en situation med stor søgning til uddannelserne også bidrager til at skrue kvalifikationskravene i vejret.

Men helt unge fra 9. klasse har typisk ikke den nødvendige modenhed til at deltage i f.eks. de pleje- og omsorgsopgaver for meget syge og handicappede mennesker, der indgår i praktikken på de grundlæggende uddannelser. De mangler også typisk en række praktiske erfaringer med husførelse og lignende for at kunne deltage i uddannelsen på lige fod med voksne.

Udvalget foreslår derfor et indgangsår for unge fra 9. klasse.

7.1 Indgangsår

Indgangsåret er ikke en adgangsbetingelse, men et tilbud til de helt unge, der gerne vil uddanne sig inden for området. Indgangsåret skal give de unge indsigt i arbejdet på området, således at de får afprøvet deres lyst til at arbejde på dette felt og samtidig på denne måde får mulighed for at tage et kontinuert uddannelsesforløb fra 9. klasse og videre frem gennem social- og sundhedsuddannelserne. Dermed skal indgangsåret ikke være åbent for unge, der har gennemført 10. klasse eller en del af en ungdomsuddannelse, idet der hermed ville blive tale om omkostningskrævende dobbeltuddannelse. Unge fra 10. klasse eller med dele af en ungdomsuddannelse må kunne søge elevansættelse på niveau I på linie med voksne og bedømmes ud fra deres reelle kvalifikationer i forbindelse med elevansættelse.

Det er vigtigt, at indgangsåret ikke bliver en blindgyde. Udvalget har derfor lagt vægt på, at der allerede fra indgangsårets start indgås et individuelt kontraktsforhold mellem den enkelte unge og den enkelte kommune med henblik på at fortsætte på niveau I, jvf. kapi-

tel 10. Udvalget har ligeledes lagt vægt på, at de unge gives mulighed for at vælge almene, prøveforberedende skolefag på 10. klasses niveau, der kvalificerer videre frem både inden for social- og sundhedsuddannelserne og inden for andre uddannelsesområder.

Indgangsåret bør (mindst) kunne give merit for erhvervsuddannelsernes 1. skoleperiode.

Indgangsåret kan etableres med følgende formål og indhold:

7.1.1 Formål

- *at* forberede helt unge til uddannelse og arbejde inden for social - og sundhedssektoren, herunder
- *at* give dem praktiske erfaringer og områdekendskab, samt
- *at* give dem muligheder for personlig udvikling og for at gennemføre prøveforberedende undervisning i skolefag af betydning for videre uddannelse.

7.1.2 Adgang

Unge direkte fra folkeskolens 9. klasse.

7.1.3 Struktur

1-årigt organiseret forløb med praktik og skoleundervisning i vekselvirkning. Forløbet skal planlægges og afvikles i tæt sammenhæng med den efterfølgende uddannelse, således at der ikke bliver tale om indholdsmæssigt overlappende undervisning under indgangsåret og på niveau I.

7.1.4 Indhold

a. *Praktik*

Praktikken tilrettelægges med bred dækning, så eleverne møder brugere af den samlede kommunale sektors service- og aktivitetstilbud. Praktikken bør være med til at sikre, at eleven får erfaring med husligt arbejde.

Praktikandelen af det samlede indgangsår bør kunne variere fra f.eks ^{2}A til ⅓ bl.a. afhængigt af elevens deltagelse i valgfrie fag, jfr. nedenfor.

Der kan både være tale om forskellige former for praktiktilrettelæggelse, f.eks. rene praktikperioder, eller praktik parallelt med skoleundervisning.

Der bør kunne eksistere flere forskellige praktikmuligheder - og ikke kun én fælles model.

b. *Skoleundervisning*

1) *Områdefag* er fælles for alle elever, f.eks. almene fag som sundhedslære, samfundslære, hjemkundskab, hygiejne, handicaplære, samarbejde, kommunikation og information.

2) Valgfrie prøveforberedende skolefag, f.eks. naturlære, regning/matematik, dansk, fremmedsprog.

3) *Valgfrie* aktivitetsfag/kreative fag som musik, dans, formning, idræt, evt. sammen med børn, ældre og mennesker med handicap.

Med et sådant indhold vil indgangsåret i høj grad give almen kompetence af samme karakter, som kan tilbydes i folkeskolens 10. klasse, men tilbuddene i indgangsåret vil være præget af sigtet mod social- og sundhedsområdet.

I det omfang eleven vælger prøveforberedende fag på 10. klasses niveau, bør der gives mulighed for tilsvarende afkortning af praktiktiden.

Der kan i skoleundervisningen organiseres projektarbejde, der tager udgangspunkt i erfaringer fra de praktiske forløb og inddrager teori fra områdefagene/aktivitetsfagene.

7.1.5 Evaluering

Der foretages interne evalueringer (eventuelt prøver), som dels er vejledende for elev og skole, dels kan anvendes af eleven som dokumentation for gennemgået forløb og som den ansættende myndigheds grundlag for vurdering af elevens egnethed for uddannelse inden for sektoren.

Evaluering af de valgfri prøveforberedende fag følger de almindelige regler for FUA og hf-prøver og eksaminer.

Der udstedes bevis for tilfredsstillende gennemført forløb med angivelse af forløbets teoretiske og praktiske indhold samt en udtalelse om elevens gennemførelse af forløbet.

7.1.6 Kompetence

Indgangsåret giver ret til at fortsætte på grunduddannelsen under den kontrakt, der er indgået fra indgangsårets start, hvis eleven er erklæret egnet, jvf. kapitel 10, punkt 10.3.

7.2 Adgangsbetingelser i øvrigt

7.2.1 Nuværende adgangssystemer

De nuværende *faktiske* adgangskrav har ikke megen sammenhæng med de formelle krav. De faktiske krav bestemmes i høj grad af rekrutteringssituationen. For alle de formaliserede uddannelser har rekrutteringssituationen hidtil været således, at de faktiske krav har kunnet lægges et godt stykke over de formelle minimumskrav.

Optagnes og ansøgeres faktiske, almene uddannelsesbaggrund er som vist i omstående tabel 1. For de videregående uddannelser er alle andre optagne end studenter/hf/HH-ere placeret i gruppen »Andet, uoplyst«. Det fremgår, at alle de videregående uddannelser (bortset fra socialpædagoguddannelsen) som helt dominerende tilgang har studenter/hf'ere. Gruppen »Andet, uoplyst« er faktisk mindre ved sygeplejerske- og terapeutuddannelserne end ved mange universitetsuddannelser.

Ser man på de øvrige uddannelser, er optagne med 10. klasse en væsentlig gruppe. Ved alle uddannelserne gælder, at der blandt de optagne er et flertal med enten 10. klasse eller studentereksamen/hf/HH. Kun blandt de optagne ved beskæftigelsesvejlederuddannelsen er gruppen med 9. klasse den største gruppe.

Nyansatte hjemmehjælperes uddannelsesbaggrund kendes ikke. En undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet har vist, at der i hele gruppen af hjemmehjælpere er et flertal med mindre end 9 års skolegang, men at yngre hjemmehjælpere naturligt nok har mere almen uddannelse end de ældre. Ca. 1/5 af hjemmehjælperne har 10 års uddannelse eller mere, men ^{2}A af dem, der er under 30 år, har 10. klasse eller mere.

De *formelle* minimumskrav varierer samtidig fra uddannelse til uddannelse. Specielt på de videregående uddannelser (niveau III) er der tale om et totalt uoverskueligt system, hvis man ser på hele spektret af mellemlange videregående uddannelser, der fører til beskæftigelse i social- og sundhedssektoren. I nedenstående figur 3 og 4 er i oversigtsform vist, hvilke formelle adgangskrav der som minimum stilles til ansøgere, der ikke har en fuld studenter/hf/HH-eksamen, ved sygeplejerske- og radiografuddannelserne, terapeutuddannelserne, jordemoderuddannelsen, pædagoguddannelserne og socialrådgiveruddannelsen.

Tabel 1. Antal ansøgere og optagne, samt optagnes skolebaggrund, 1987.

UDDANNELSER	Antal ansøgere	Antal ansøgere	SKOLEBAGGRUND FOR DE OPTAGNE 7. klasse	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Stud./hf/HH	Andet uoplyst
Sygehjælper	12862	2754	85 (3%)	42 (2%)	742 (27%)	1306 (47%)	418 (15%)	161 (6%)
Plejer	1708	304	4 (1%)	2 (1%)	39 (13%)	72 (24%)	105 (34%)	82 (27%)
Plejehjemsassistent	1454	555		2 (1%)	93 (17%)	248 (44%)	192 (34%)	20 (4%)
Beskæftigelsesvejleder	3007	256			111 (43%)	97 (38%)	48 (19%)	
Fodterapeut	388	44			7 (16%)	16 (36%)	20 (46%)	1 (2%)
Sygeplejerske	3038	1806					1623 (89%)	183 (11%)
Radiograf	93	45					44 (97%)	1 (3%)
Jordemoder	457	37					26 (70%)	11 (30%)
Ergoterapeut	373	193					174 (90%)	19 (10%)
Fysioterapeut	875	251					251 (100%)	
Socialpædagog	2256	1189					547 (46%)	642 (54%)

Kilder: Den Koordinerede Tilmelding, Københavns Universitet
Økonomisk-Statistisk Kontor, Undervisningsministeriet
Direktoratet for Erhvervsuddannelserne

Figur 3. De viste adgangsveje er *minimumskrav.* Studentereksamen/hf/tilsvarende er *også* adgangsgivende.

	Sygeplejerske og radiograf	Fysio- og ergoterapeut	Jordemoder
	Alderskrav på 18 år	÷ alderskrav	
Erhvervs-erfaring	÷		
		9 måneder	9 måneder
Ungdoms-uddannelse	÷	÷	Erhvervsforberedende uddannelse på min. 2½ år + hf fællesfag i eng., mat., samf. og biologi
Folkeskole	10. klasse FUA med tilfredsstillende resultat i dansk, regning/matematik, fysik/ kemi og engelsk	FUA i dansk, regning/matematik, fysik/kemi og engelsk eller tysk	9. klasse

Oven på de formelle adgangskrav ligger ofte et formaliseret adgangsbegrænsningssystem - typisk points-systemer, der yderligere komplicerer billedet.

Umiddelbart forekommer det samlede billede uforklarligt. Hovedindtrykket er, at man (når bortses fra sygeplejerskeuddannelsen) har haft til hensigt adgangsmæssigt at sidestille flere forskellige typer forløb efter 9. klasse, og at der er lagt vægt på, at erhvervsuddannelse eller erhvervserfaring bør kunne tælle på lige fod med studentereksamen/fuld hf. Gennemførelse af 10. klasse (med eller uden folkeskolens udvidede afgangsprøver) reducerer/erstatter krav om hf-fag.

7.2.2 Forudsætninger for og krav til det fremtidige adgangssystem

Det kan virke meget uheldigt, hvis de faktiske og de formelle adgangskrav afviger meget fra hinanden, og formaliseringen af mange forskellige, *mulige adgangsveje* til de enkelte uddannelser kan

Figur 4. De viste adgangsveje er *minimumskrav*. Studentereksamen/hf/tilsvarende er *også* adgangsgivende.

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">BF-pædagog, socialpædagog og socialrådgiver</td></tr>
<tr><td>Alderskrav</td><td colspan="3">18 år</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Erhvervs-erfaring</td><td></td><td rowspan="2">÷</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>2 år</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Ungdoms-uddannelse</td><td></td><td rowspan="3">Lærlinge/anden erhvervs-forberedende uddannelse på min. 2½ års varighed</td><td rowspan="4">Kombineret forløb af samlet varighed 2 år og 9 mdr. Min. 9 mdr.s erhvervs-erfaring eller 8 mdr.s erhvervsuddannelse og hf i dansk, eller 16 uger højskole/husholdnings-skole, eller 1 år 10. klasse/tilsv.</td></tr>
<tr><td>2 hf fag (dansk eller ét til) kar. 6</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Folkeskole</td></tr>
<tr><td></td><td>9. klasse</td><td>9. klasse</td><td></td></tr>
</table>

virke uoverskuelig både for ansøgerne og de optagende/elevansættende myndigheder. En del formelle krav - både alderskrav og uddannelseskrav - afspejler nærmere *en forventning* om, at ansøgere med denne baggrund nok vil kunne opfylde de reelle krav (f.eks. modenhed), end sikkerhed for, at de faktisk gør det (eller at andre ikke gør det).

Udvalget finder det ønskeligt, om man kan nå frem til adgangssystemer på de forskellige uddannelsesniveauer inden for social- og sundhedssektoren, der bygger på *reelle krav* i uddannelserne og inden for beskæftigelsesområderne og på ansøgernes *reelle kvalifikationer* ved udvælgelse blandt flere kvalificerede ansøgere.

Et forsøg på at basere adgangssystemerne på reelle krav og kvalifikationer vil svare til de intentioner, der for øjeblikket ligger bag reformarbejdet omkring adgangssystemerne inden for de videregående uddannelser på universitetsniveau.

Følgende *forudsætninger* er af afgørende betydning for overvejelserne inden for uddannelser til social- og sundhedssektoren:

- Optagelserne på niveau I og II vil finde sted som *elevansættelser,* dvs. at ingen har »ret« til at få uddannelsen, selv om de formelle krav er opfyldt, og der kan ikke fastlægges adgangsbegrænsningsregler. Ansættelsesmyndighederne må forventes i høj grad at lægge vægt på de reelle krav, der stilles i arbejdssituationer under praktikken og senere ved ansættelsen af elever.

- Ved optagelsen til de videregående uddannelser vil ansøgerne skulle opfylde et krav om *almen studiekompetence* for at kunne følge uddannelsen samt evt. nogle for den enkelte uddannelse specielle, faglige krav. Men også her bør der lægges vægt på et bredt spektrum af reelle kvalifikationer ved udvælgelsen af ansøgere, der både vil omfatte ansøgere med studenter/hf/HH-eksamen, ansøgere med grundlæggende bistands-, pleje- og omsorgsuddannelse samt ansøgere med uddannelsesbaggrund af anden, forskelligartet karakter.

For at vurdere, om det samlede adgangssystem kan baseres på reelle krav/kvalifikationer, kan det være hensigtsmæssigt at opdele kravene/kvalifikationerne i *3 dimensioner:*

1) Krav/kvalifikationer, der vedrører ansøgernes personlige egnethed til praktik/arbejde inden for sektoren.

2) Krav/kvalifikationer, der vedrører *ansøgernes uddannelsesmæssige forudsætninger* for at kunne gennemføre den pågældende uddannelse.

3) Krav/kvalifikationer, der vedrører ansøgernes supplerende faglige forudsætninger for uddannelsen eller arbejdet som færdiguddannet, herunder kvalifikationer, der kan give merit i uddannelsen.

ad 1) personlig egnethed
Det er en særlig vanskelig opgave at definere de reelle kvalifikationer forstået som *de personlige* forudsætninger, en ansøger skal have

for at kunne arbejde/uddannes inden for sektoren, men følgende aspekter kan f.eks. være centrale:

a) Interesse for mennesker, herunder evne og indstilling til at opfatte ønsker og behov blandt mennesker i en anden livssituation end ens egen.

b) God kommunikationsevne, herunder evne til at give mundtlige forklaringer og til at lytte til andre.

c) Psykisk og fysisk evne til at klare det praktiske arbejde og belastende arbejdssituationer.

Der er vel ikke tvivl om, at disse »evner« kan udvikles under uddannelsen, men uddannelsen kan næppe erstatte eller udligne personlige forskelle i egnetheden. Derimod vil praktikken under uddannelserne kunne give et godt grundlag for at vurdere evnerne. Derfor kan indgangsåret danne basis for vurderingen af egnethed ved overgangen til niveau I, og tilsvarende kan niveau I og II danne basis for vurdering af egnethed til niveau III.

For alle andre grupper af ansøgere må det overvejes, hvordan egnethed kan vurderes før elevansættelsen/optagelsen. Mundtlige prøveformer/strukturerede interviews, eventuelt kombineret med en forudgående skriftlig prøve/test, forekommer at være den mest nærliggende metode til bedømmelsen af den personlige egnethed.

ad 2) almene uddannelsesmæssige forudsætninger

Kravene til *almene* uddannelsesforudsætninger vil naturligvis være ret forskellige på henholdsvis niveau I, II og III.

På niveau I vil de reelle krav først og fremmest bestå i, at eleven skal kunne deltage aktivt i undervisningen, dvs. være rimelig vant til at deltage i undervisningssituationer. Men svarende til hvad der gælder inden for erhvervsuddannelserne, bør der ikke opstilles formelle krav om beståede prøver, for at en ansøger kan opnå elevansættelse. På niveau II vil de uddannelsesmæssige forudsætninger for optagelse svare til, hvad der opnås på niveau I.

På niveau III omfatter udvalgets adgangsforslag alle videregående social- og sundhedsuddannelser.

På dette niveau vil både kravene til basisviden og til elevens selvstændige arbejde være væsentlig større end på niveau I og II, men det er *næppe* muligt at definere en gruppe af mere *specifikke* uddannelsesforudsætninger, der altid *skal* være opfyldt, for at videregående uddannelse inden for social- og sundhedsuddannelserne kan gennemføres. Derimod må vi regne med, at en *almen* studiemæssig kompetence under alle omstændigheder skal være til stede, og man må også regne med, at hvis den almene kompetence er til stede i forhold til én af uddannelserne, vil kravene ved de øvrige uddannelser også være opfyldt. Herudover kan der være nogle veldefinerede *specielle,* faglige krav ved de enkelte uddannelser afledt af den konkrete undervisning i enkelte fag, f.eks. at eleven skal kunne læse lærebøger på engelsk eller have forudsætninger i regning/matematik og naturlære svarende til FUA-niveau.

De reelle krav om almen studiekompetence vil bl.a. være afledt af, at en væsentlig del af eleverne har studentereksamen/hf, dvs. har en bred almen viden og er vant til at arbejde med teoretisk undervisningsstof på et rimelig højt niveau. Deres forudsætninger smitter af på undervisningen. Men voksne *uden* denne baggrund kan erhverve almen studiekompetence, forstået som tilstrækkelig viden/erfaring til at deltage i undervisningen, på *mange forskellige måder.* Uddannelse og arbejde på niveau I og II vil uden tvivl være med til at udvikle elevernes almene studiekompetence. For udvalget er det af central betydning, at formelle skolemæssige adgangskrav ikke skrues i vejret for at sikre studiekompetencen.

Elever, der allerede fra indgangsåret og op igennem niveau I og II vælger almene prøveforberedende fag, har mulighed for at tilrettelægge deres uddannelse sådan, at de kan kvalificere sig til niveau III. De valgfrie fag kan understøtte de almene aspekter i områdefagene. - Yderligere kan valgfrie fag give de specifikke uddannelsesforudsætninger, som eventuelt kræves for at kunne deltage i undervisningen på niveau III i særlige fag, f.eks. fysik, kemi, engelsk. Det er imidlertid vigtigt, at adgangskravene til de videregående uddannelser ikke kommer til at dominere områdefagene på niveau I og II.

For at undgå dette og for at forenkle adgangssystemerne uden unødvendig opskruning af kravene foreslår udvalget, som noget nyt, at der tilrettelægges en **særlig,** *fælles adgangsprøve til afprøvning af ansøgernes almene studiekompetence for hele gruppen af social- og sundhedsuddannelser på niveau III.* Beståelse af ad-

gangsprøven skal godtgøre, at de almene studieforudsætninger er i orden. Kravene til den fælles adgangsprøve fastsættes af Undervisningsministeriet, der forestår prøven og sikrer, at den måler studieegnethed og ikke konkrete kundskaber. Prøven kan afholdes regionalt.

Ansøgere med studenter/hf/HH-eksamen skal ikke gennem adgangsprøven, og de enkelte ansøgere skal kunne vælge mellem enten at gennemføre et udvalg af specifikke enkeltfagsprøver, f.eks. 3 svarende til folkeskolens udvidede afgangsprøve og 2 svarende til hf-fællesfag, eller at gennemføre adgangsprøven.

Der skal være en *ret for ansøgere til at kunne indstille sig til adgangssprøven.* Et sådant system vil betyde, at ansøgere ikke som hidtil bliver frasorteret af formelle grunde eller tvinges til at gennemføre en række enkeltfagskurser.

Hvis almen studiekompetence er dokumenteret gennem skoleeksamen/enkeltfagsprøver eller gennem adgangsprøven, bør der *ikke* yderligere (f.eks. ud fra karakterer) tages hensyn til den almene studiekompetence ved udvælgelsen af ansøgere, og evt. specielle enkeltfagskrav skal holdes på et minimum, både hvad angår antal og niveau.

ad 3) supplerende faglige kvalifikationer

Faglige kvalifikationer i relation til uddannelserne/beskæftigelsesområderne bør primært betragtes som *supplerende* kvalifikationer i forhold til ansøgernes personlige egnethed. De faglige kvalifikationer kan dermed forbedre ansøgernes chance for at blive antaget som elev/optaget, og bør også give ansøgerne merit, hvis der er tale om faglige kvalifikationer, der ellers skal opnås gennem uddannelsen.

Relevante faglige kvalifikationer kan være af meget forskellig type og af forskellig betydning i relation til de enkelte uddannelsesniveauer/uddannelser. Ved indgangen til niveau I kan f.eks. lægges en hovedvægt på erfaring med husligt arbejde/arbejde i sektoren. Ved indgangen til niveau III må gennemførelse af niveau I og niveau II eller relevant erhvervserfaring være kvalificerende. Også faglige kvalifikationer som f.eks. håndværksmæssig uddannelse kan være relevant som en del af en ansøgers reelle kvalifikationer, f.eks. for socialpædagogerhvervet. Derimod bør ekstra skoleuddannelse ikke i sig selv være kvalificerende, når hovedformålet er at opnå en al-

sidig rekruttering. Det centrale er, at det er de elevansættende myndigheder på niveau I og II og institutionen (bestyrelsen) på niveau III, der afgør, hvilken vægt supplerende faglige kvalifikationer skal have ved elevansættelsen/optagelsen.

7.2.3 Skitse til samlet adgangssystem, der bygger på reelle kvalifikationer

I stedet for at fastlægge detaljerede, formelle adgangsbetingelser og optagelsesregler svarende til det nuværende system foreslår udvalget et system, der lægger en hovedvægt på at definere de reelle krav ved elevansættelser/optagelser og på at bedømme ansøgernes kvalifikationer ud fra reelle krav og ønskelige, alsidige kvalifikationer på principielt samme måde som i ansættelsessituationer.

De formelle adgangskrav indskrænkes til afgrænsning af den gruppe, der har *ret til at indgå i den samlede bedømmelsesprocedure til uddannelserne.*

til Niveau I

- alle med mindst 1 års uddannelse efter folkeskolens 9. kl. *eller* med 1 års arbejdsmæssig erfaring,
- alle over 25 år.

til Niveau II

- alle med niveau I-uddannelse eller forudsætninger, der kan sidestilles hermed,
- alle med relevant arbejdserfaring og/eller uddannelse af mindst 1 års varighed i sektoren.

til Niveau III

- alle med bestået adgangsprøve til niveau III,
- alle med studenter/hf/HH-eksamen *eller med* udvalgte prøver på FUA/hf-niveau.

Undervisningsministeriet arrangerer i samarbejde med skolemyndighederne adgangsprøver til niveau ///til bedømmelse af, om ansøgerne har *almen studiemæssig kompetence* til at gennemføre uddannelser inden for sektoren. (Hvis ansøgeren har bestået forhåndsgodkendte eksaminer eller udvalgte enkeltfag på FUA/hf-niveau, betragtes studieegnethed som dokumenteret på forhånd.)

Adgangssystemet hviler i øvrigt på, at *elevansættelser* foretages af ansættelsesmyndigheder på niveau I og II, eventuelt i samråd med skolerne, og *optagelse* foretages af skolemyndigheder på niveau III efter retningslinier fastlagt af bestyrelsen. Grundlaget for udvælgelsen blandt de ansøgere, der opfylder adgangsbetingelserne, skal være *samlede vurderinger af ansøgernes kvalifikationer, herunder*

a) ansøgernes personlige egnethed,

b) ansøgernes supplerende faglige kvalifikationer opnået gennem forudgående uddannelse/beskæftigelse af relevans for uddannelsen og den senere beskæftigelse, herunder meritgivende kvalifikationer.

Med et sådant system får ansøgere fra niveau I og niveau II lige adgang med studenter/hf'ere m.fl. De vil på forhånd kunne have dokumenteret deres personlige egnethed gennem uddannelse og arbejde inden for sektoren, samtidig med at de også gennem den forudgående uddannelse og arbejde har supplerende faglige kvalifikationer, som tæller med ved udvælgelsen blandt ansøgerne. Bestyrelsen kan fastlægge retningslinier for udvælgelsen blandt andet med henblik på at sikre en alsidig sammensætning af gruppen af studerende.

8 Placering i forhold til uddannelsessystemet i øvrigt

8.1 Karakteristika ved identitetsudviklingen i bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne

Et væsentligt mål med bistand, pleje og omsorg er bl.a. bibeholdelse af klientens sundhed og velvære samt forebyggelse af helbredssvigt. Forebyggelse omhandler fysiske, psykiske og sociale elementer i allerbredeste betydning.

Det medfører i princippet, at ingen af de bestående faggrupper, ingen enkelt instans eller sektor alene kan nå målet.

Desuden er det karakteristisk for de konkrete bistands- pleje- og omsorgssituationer, at målet med indsatsen ikke nås ved, at hjælperen handler i stedet for klienten, men derimod i samarbejde med klienten.

At yde bistand, pleje og omsorg betyder at hjælpe, at sørge for, at bekymre sig om, at indleve sig. I praksis omhandler bistand, pleje og omsorg en part, som trænger til hjælp, en anden part, som hjælper. *Relationen* mellem hjælper og klient/familie er således af største betydning.

Bistand, pleje og omsorg bygger på et fundament af forudsætninger, f. eks. viden, færdigheder og personlige ressourcer i videste forstand.

Bistand, pleje og omsorg indeholder ligeledes et fælles grundlag i form af *gensidighed*. Gensidighed findes også i alle andre mellemmenneskelige relationer, men her vil der normalt være tale om en mere balanceret gensidighed. Den balancerede gensidighed ses typisk mellem to personer, som indgår en handel med hinanden om en ydelse eller en vare.

Bistands-, pleje- og omsorgsmedarbejderes identitet er funderet i en gensidighedsmodel, som typisk ses i familien, hvor de enkelte personer hjælper hinanden efter behov - ikke efter mulighed for modydelse. Dette nødvendiggør indlevelse og handling, der bygger på et humanistisk værdigrundlag og en helhedsopfattelse af menneske og familie. Hjælperen skal under sin uddannelse lære at støtte ressourcer og dække behov, hun skal lære at optræne og forebygge - idealtypisk for at overflødiggøre sig selv. Dette holdningsmæssige

grundlag indgår som et centralt grundlag i uddannelserne og giver dem en identitet på tværs af niveauerne, som bør fastholdes, uanset hvordan de indplaceres i det samlede uddannelsessystem.

De grundlæggende og videregående bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser må samtidig ses i sammenhæng med andre grundlæggende erhvervsuddannelser og videregående uddannelser inden for det samlede uddannelsessystem. De må fremstå som ligeværdige og med tætte samarbejdsrelationer til beslægtede uddannelsesområder. De mest nærliggende og vigtige samarbejdsrelationer er:

1) For *de grundlæggende bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser:* Forbindelsen til de grundlæggende erhvervsuddannelser.

2) For *de videregående bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser:* Relationen mellem de videregående uddannelser på samme niveau inden for det pædagogiske, det social- og sundhedsmæssige område samt forbindelsen til kandidatuddannelser inden for området og hermed samhørende universitets- og forskningsmiljøer.

Hertil kommer for indgangsåret og de grundlæggende uddannelser forbindelsen til de almene skoleuddannelser og voksenuddannelsestilbud, dvs. folkeskolens 10. klasse, ungdomsskolen og voksenuddannelsescentrene med de her organiserede enkeltfagstilbud (FUA, AVU og hf). Endelig kan der være ønskelige samarbejdsrelationer til skoler under højskolelovgivningen, f.eks. husholdningsskolerne.

8.2 Det almene uddannelsessystem

Folkeskolenloven fra 1975 medførte store ændringer for folkeskolens ældste klasser. Der skabtes rum for de unges mulighed for at vælge almene fag på grundlag af behov og interesser.

I undervisningen i 9. og 10. klasse inddrages aktuelle, vedkommende og samfundsrelevante emner, hvorved elevernes engagement, viden og erkendelse søges styrket. Undervisningen består dels af obligatoriske fag, dels af tilbudsfag, som tilrettelægges som tematiseret eller fagopdelt undervisning.

Efter 9. klasse kan de unge aflægge FA og efter 10. klasse FA eller FUA.

I *ungdomsskolen* tilbydes et meget varieret undervisningstilbud, enten som fritidsundervisning eller som dagundervisning. Ud over en bred vifte af aktivitetsprægede fag tilbydes almen undervisning med henblik på FA og FUA.

Det karakteristiske ved ungdomsskolens tilbud i dag er, at det kan profileres til unge/grupper af unge med særlige alment kvalificerende uddannelsesønsker og behov.

Folketinget har i 1989 vedtaget Lov om *Almen Voksenuddannelse*. Uddannelsestilbuddet skal sikre voksnes mulighed for at opnå almene forudsætninger for erhvervsudøvelse og for fortsat uddannelse.

Som konsekvens heraf tilbydes FA og FUA fra 1. august 1989 udelukkende i folkeskolen og i ungdomsskolen, idet voksne herefter tilbydes almene kompetencegivende kvalifikationer i henhold til lov om almen voksenuddannelse (AVU).

Et væsentligt princip i AVU er en høj grad af fleksibilitet i undervisningsudbuddet i erkendelse af voksnes forskellige forudsætninger, muligheder og behov.

AVU består af en række *kernefag* (dansk, matematik, fremmedsprog, naturfag og samfundsfag) og en *række periferifag* (f.eks. informatik, psykologi, filosofi, historie, latin og etb). De uddannelsessøgende kan på baggrund heraf gennemføre et uddannelsesforløb med netop den profil, der er hensigtsmæssig set i forhold til erhvervs- og/eller videreuddannelsesønsker.

Undervisningen er tilrettelagt efter et enkeltfags- og modulopbygningsprincip med behovsorienterede af- og påstigningsmuligheder. Regler for prøver og bedømmelser vil blive fastlagt centralt.

Hf-uddannelsen er en almen studieforberedende ungdoms- og voksenuddannelse. Som enkeltfagskurser tilbydes hf-uddannelsen på de amtskommunale voksenuddannelsescentre, parallelt med AVU-kurserne.

Inden optagelse til hf-undervisning skal den studerende have aflagt FUA i dansk eller have tilsvarende forudsætninger. Med henblik på undervisning i fremmedsprog skal tillige være gennemført mindst 2 års grundlæggende undervisning i fremmedsproget.

De kommende år vil vise, i hvilken grad etableringen af AVU vil blive et uddannelsesmæssigt alternativ og/eller supplement specielt tilrettelagt for voksne, som ønsker almen dygtiggørelse.

Fleksibilitet og bredde i tilbudsordningerne i det almene skolesystem er af stor betydning for principperne for forslag til bistands-,

pleje- og omsorgsuddannelser. Det giver eleverne mulighed for at få netop den behovsrettede almene undervisning, som er hensigtsmæssig for dels at gennemføre bistands-, pleje- og omsorgsuddannelse, dels at kvalificere sig til videre uddannelse.

Ifølge principperne for udvalgets forslag til indgangsår for unge fra folkeskolens 9. klasse bør der ske en vægtning af almen undervisning i indgangsåret. Ved maksimal deltagelse i valgfri almen undervisning, både i indgangsåret og i de to kompetencegivende grunduddannelser, vil eleverne kunne opnå såvel almen som speciel studiekompetence med henblik på videregående social- og sundhedsuddannelse.

I *bilag 9* er vist muligheder for valg af almene, valgfrie fag i forslag til uddannelsesstruktur for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser.

8.3 De erhvervsfaglige grunduddannelser

Folketinget har netop i år vedtaget en erhvervsuddannelsesreform, som bryder den nuværende erhvervsuddannelsesstruktur med lærlingeuddannelser og efg-uddannelser op.

Loven træder i kraft i 1991.

Loven åbner for, at social- og sundhedsuddannelser indgår under denne lovgivning.

En reform af bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne som resultat af Perspektivudvalgets arbejde vil imidlertid mere naturligt føre til, at disse uddannelser opbygges som et parallelt uddannelsestilbud til unge ved siden af erhvervsuddannelserne, men med nære samarbejdsrelationer og overgangsmuligheder mellem områderne.

8.3.1 Erhvervsddannelsernes formål

Erhvervuddannelsesreformen har til hensigt at skabe rammerne for et samordnet system af vekseluddannelser til beskæftigelsesområder i privat og offentligt regi. Med reformen sættes ind over for uddannelsessystemet fra 3 vinkler:

Eleverne skal tilbydes fri adgang til et overskueligt erhvervsuddannelsessystem, som anskueliggør grund- og videreuddannelsesmuligheder.

Erhvervslivets kvalifikationsbehov skal fleksibelt afspejles i uddannelsesprofilerne.

Skolerne skal sikres selvforvaltning, og uddannelsestilbud markedsstyres inden for rammerne af statsligt fastlagte bloktilskud og uddannelseregler. Det betyder, at erhvervsskolerne (inden for gældende regler om opfyldelse af de enkelte uddannelsers mål) frit kan prioritere ressourceanvendelsen inden for de forskellige erhvervsuddannelser i overensstemmelse med arbejdsmarkedets krav.

8.3.2 Adgang til erhvervsuddannelserne

Erhvervsuddannelsesreformen sikrer eleverne fri, direkte adgang fra folkeskolens afgangsklasser. Elever med uddannelsesaftale starter uddannelsen med 20 ugers praktikuddannelse og har ret til et helt, ubrudt uddannelsesforløb. Elever uden uddannelsesaftale kan frit starte på uddannelsens første skoleperiode på 20 uger, der tæller med i den samlede uddannelsestid, men har en bredere erhvervsintroducerende karakter, således at det egentlige uddannelsesvalg først finder sted efter 1. skoleperiode. Elever, der har gennemført den første skoleperiode, har derefter ret til gennemførelse af 2. skoleperiode, dvs. 1 år i alt, *også* uden uddannelsesaftale.

Elever med 20 ugers praktikuddannelse skal ikke gennemføre 1. skoleperiode, og elever over 18 år kan fritages for første skoleperiode mod en tilsvarende forlængelse af praktikuddannelsen. For den enkelte uddannelse kan det bestemmes, at 1. periode ikke indgår.

Eleverne kan i samarbejde med virksomhederne frit vælge skoleophold på den skole, som tilbyder det konkret mest fordelagtige uddannelsestilbud.

8.3.3 Erhvervsuddannelsernes indhold

Erhvervsskolerne tilbyder undervisning, som initialt er af en sådan almen og bred karakter, at tidlig specialisering undgås. Det er et formål med reformen at få nedbragt det meget store antal uddannelser, ofte af ret specialiseret karakter, på de tekniske skoler. Derfor må der under alle omstændigheder sikres specialiseringsmuligheder inden for de nye uddannelser. Ses en erhvervsuddannelse i sin helhed, skal den både give eleven mulighed for at opnå faglig fordybelse inden for det valgte uddannelsesområde og almene kvalifikationer med henblik på personlig og faglig udvikling, herunder eventuelt videre uddannelse.

Uddannelsen sammensættes af *grundfag* (1/3), som består af bred, erhvervsfaglig og almen faglig undervisning fælles for flere

uddannelser, *områdefag* (1/3), som kendetegner det enkelte uddannelsesområde, *specialefag* (1/6), som er specifikke for de enkelte uddannelser/retninger, og *valgfag* (1/6), som består af interesse- og behovsbetonet undervisning.

Efter indstilling fra de rådgivende organer fastsætter undervisningsministeren længden af den enkelte uddannelses skoleundervisning, som normalt ikke overskrider 80 uger incl. 1. skoleperiode. Uden 1. skoleperiode vil minimumskravet reelt være 20 ugers skoleundervisning. Uddannelsens samlede længde er almindeligvis ikke over 4 år. Beslutningen om uddannelseslængde er henlagt til de faglige udvalg. Uddannelserne skal tilrettelægges, så vejene til videregående uddannelse er enkle og tydelige.

8.3.4 Strukturen under ét

Med reformen er der brudt med den hidtidige opdeling i efg- og lærlingeuddannelser. Konsekvensen er den dobbelte indgang til uddannelserne efter folkeskolens 9. klasse, dels en indgang hvor eleven starter med 20 ugers praktik, dels en indgang hvor eleven starter med 1. skoleperiode.

Det konkrete uddannelsesvalg finder enten sted ved elevansættelsen eller ved valget i forbindelse med 2. skoleperiode. Derefter vil overgangsmuligheder på tværs af uddannelserne afhænge af omfanget af fælles grundfag på tværs af uddannelserne og konkrete vurderinger af elevernes faktiske kvalifikationer. Elevernes kompetence til videregående uddannelse kan sikres både gennem grund- og områdefag og gennem valgfag.

I princippet om vekseluddannelse indforstås, at teoriundervisning og praktikuddannelse tillægges lige stor betydning, således at teori og praktik indgår som supplement og støtte for hinanden, men ansvaret for praktikken er placeret på elevansættelsesstederne under ansvar over for faglige udvalg, nedsat af arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne. I princippet har skolerne altså ikke noget at gøre med praktikken eller med formidling af praktikpladser.

På grund af mangel på praktikpladser er der i erhvervsuddannelsesreformen givet undervisningsministeren mulighed for under visse omstændigheder at forbyde virksomheder at ansætte unge uden uddannelsesaftale til at udføre uddannelsesrelevant arbejde.

Sammehængen mellem erhvervsuddannelserne (dvs. uddannelser, omfattet af EU-reformen) og videregående uddannelsesforløb

både i og uden for erhvervsuddannelsessystemt sikres i EU-reformen via fastlæggelse og valg af grundfag og valgfag.

Herudover er der opbygget et system af enkeltfagskurser og suppleringskurser i erhvervsskolesystemet til at sikre denne sammenhæng.

8.4 Ligheder og forskelle i principperne i erhvervsuddannelsesreformen og Perspektivudvalgets forslag til ny uddannelsestruktur

Perspektivudvalgets forslag til bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser, sådan som de er beskrevet i kapitel 6 og 7, er på mange punkter i *overensstemmelse* med erhvervsuddannelsesreformen:

- Princippet om vekseluddannelse med lige vægtning af teori- og praktikuddannelsens betydning for uddannelsens resultat.

- Princippet om tilrettelæggelse af uddannelserne, som forenkler og tydeliggør veje til videregående uddannelse.

- Princippet om afspejling af social- og sundhedssektorens kvalifikationsbehov i uddannelsesprofilen.

- Princippet om ungdomsuddannelse til social- og sundhedsområdet med adgang til uddannelsen for elever, som kommer direkte fra folkeskolen.

- Princippet om direkte adgangsmulighed til kompetencegivende uddannelse for voksne.

- Princippet om almen og faglig bredde i undervisningen med henblik på personlig udvikling, herunder videreuddannelsesmuligheder.

På andre væsentlige punkter er Perspektivudvalgets forslag til bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser imidlertid *ikke i overensstemmelse med* erhvervsuddannelsesreformen:

- EU-reformens dobbelte indgang fra folkeskolens 9. kl. i henholdsvis en praktikvej og en skolevej er erstattet af indgangsåret,

der både giver (ulønnet) praktik og skoleuddannelse af almen og områderelateret karakter. Begrundelsen er, at de helt unge elever ikke kan gennemføre den praktik, der kræves på niveau I, og som består af de arbejdsfunktioner, der uddannes til, og som er en nødvendig del af den kompetencegivende uddannelse. Praktikken i indgangsåret har derfor først og fremmest til formål at give eleverne områdekendskab, ikke at »oplære« dem.

- EU-reformens princip om, at grundfag for den enkelte uddannelse vælges fra et katalog, modsvares af, at der i en struktur uden opdelinger i enkeltuddannelser ikke er brug for en opdeling i grundfag og områdefag, hvor bl.a. grundfagene skal sikre sammenhæng mellem beslægtede uddannelser, og både grundfag og områdefag skal sikre bredden i uddannelserne. Grundfag og områdefag vil altså ligge fast i bistands-, pleje og omsorgsuddannelserne, fordi det drejer sig om et meget stort uddannelsesområde. Det hindrer ikke, at man f.eks. bør kunne give merit for områdefag i bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne som grund- eller områdefag i erhvervsuddannelserne eller omvendt, således som det også forudsættes inden for erhvervsuddannelserne indbyrdes. Desuden kan erhvervsuddannelsernes grundfag og valgfag i visse tilfælde sammenlignes med de valgfrie fag på FUA- AVU- og hf-niveau i bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne. Ud over den almendannende betydning af disse fag, gives eleverne herved allerede fra indgangsåret mulighed for gennem valg af fag at opnå reel og formel *almen* kompetence set i forhold til det videregående uddannelsessystem mere generelt, men selvfølgelig således, at der særlig sigtes på videregående social- og sundhedsuddannelser.

- EU-reformens princip om fri adgang til uddannelserne følges ikke. Der forudsættes en dimensionering af uddannelserne i overensstemmelse med den offentlige sektors behov for færdiguddannede. Hermed undgås de blindgyder og eventuel arbejdsløshed, som et »frit-valg-system« kan medføre. Social- og sundhedsområdets historiske opfattelse af teori- og praktikuddannelsen som et samlet hele videreføres, således at dimensioneringen styres af de offentlige myndigheder inden for området i overensstemmelse med deres forventede behov for færdiguddannede på forskellige niveauer. Alle kvalificerede er ved optagelsen sikret et helt og

ubrudt uddannelsesforløb til førstkommende kompetenceniveau, og der kan organiseres et så tæt samspil mellem skoleundervisning og praktik, at der er mulighed for et mere sammenhængende og koncentreret forløb end normalt i erhvervsuddannelserne.

- Social- og sundhedsuddannelserne har hidtil henvendt sig til voksne ansøgere. Forslaget til bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne indeholder et reelt ungdomsuddannelsestilbud på social- og sundhedsområdet. Samtidig hermed er der lagt vægt på en naturlig hensyntagen til voksnes fortsatte uddannelsesmulighed på området.

- EU-reformens princip om bred fælles undervisning for flere uddannelsesretninger, senere område- og specialeretning samt normalt ét kompetenceniveau, er erstattet af en uddannelsesmodel indeholdende bred generel kompetence og identitetsudvikling til arbejde inden for social- og sundhedssektorens store arbejdsfelt. Uddannelsessystemet bygger på en idé om opstigningsmulighed til 2 kompetenceniveauer uden specialisering, og herefter mulighed for overgang til et videregående system med en vis specialisering. Dette sker, uden at identitetsudviklingen på det enkelte trin blokeres.

- EU-reformens princip om særlige videregående uddannelser for faglærte (og andre for studenter/hf'ere) tilsigtes ikke.

- EU-reformens princip om frit skolevalg anvendes ikke, som konsekvens af princippet om styret dimensionering og ikke markedsstyring.

- EU-reformens princip om statslig finansiering anvendes ikke. Uddannelserne foreslås finansieret amtsligt, således at styring og finansiering følges ad.

8.5 Merit

Det er udvalgets opfattelse, at der må skabes naturlige koblinger og meritmuligheder, såvel *horisontalt* på ungdomsuddannelsesområdet som *vertikalt* mellem ungdomsuddannelser og videregående uddannelser.

Den horisontale kobling på det grundlæggende niveau foreslås sikret ved, at unge med 1 års uddannelse på erhvervsuddannelsesområdet umiddelbart kan påbegynde kompetencegivede uddannelse inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet. Ligeledes bør ansøgere med reelle kvalifikationer til området gives mulighed for en konkret vurdering med henblik på merit i den grundlæggende uddannelse.

Lov nr. 211 om erhvervsuddannelser af 5. april 1989 §13, stk. 2, bemyndiger undervisnings- og forskningsministeren til efter indstilling fra Erhvervuddannelsesrådet at fastsætte regler, hvorefter personer med særlige uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige forudsætninger fritages for dele af en erhvervsuddannelse.

Denne bestemmelse vil kunne sikre kobling mellem uddannelserne og give unge med bistands-, pleje- og omsorgsuddannelse merit for reelle kvalifikationer i en erhvervsuddannelse. Unge med indgangsår bør (mindst) kunne få direkte adgang til alle erhvervsuddannelsers skoleperiode 2, og såvel indgangsår som niveau I-uddannelse bør kunne give merit inden for beslægtede erhvervsuddannelser.

Den horisontale kobling på det videregående niveau mellem uddannelser inden for social- og sundhedssektoren bør kunne udbygges, selv om der ikke i lighed med de grundlæggende uddannelser kan gennemføres en integration af uddannelserne. Man kan tænke sig udviklet samlæsning af en række basis- og valgfag, som kan indgå i flere af uddannelserne. I denne forbindelse er det vigtigt, at der mellem institutionerne udvikles et regionalt samarbejde, evt. institutionsfællesskab, og også at bekendtgørelserne for de enkelte uddannelser er opbygget efter samme principper og med hensyntagen til de tværgående samarbejdsmuligheder.

Den vertikale kobling mellem bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne er indbygget i selve uddannelsesstrukturen. Ingen, der begynder en bistands-, pleje- og omsorgsuddannelse, vil derfor støde på forhindringer i form af formelle adgangsbarrierer, og systemet bør også løbende styres ud fra hensynet til at sikre sammenhængen.

Elementer fra bistands-, pleje- og omsorgsuddannelsernes niveau I og II, som indholds- og niveaumæssigt kan sidestilles med elementer i de videregående uddannelser, skal være meritgivende efter centralt fastlagte regler i uddannelsesbekendtgørelserne. Herud-

over må uddannelsesbekendtgørelserne sikre mulighed for, at skolerne kan foretage individuelle vurderinger med henblik på, at ansøgernes konkrete kvalifikationer tages i betragtning.

Hvor der i niveau I- og niveau Il-uddannelserne er gennemgået praktik, som har et naturligt sammenfald med praktik i en videregående uddannelse, skal praktikken give merit i væsentligt omfang i den videregående uddannelse.

Der skal være mulighed for regionalt at planlægge uddannelserne, så der tilstræbes størst mulig merit for praktik.

Der bør foretages en afvejning i de enkelte uddannelsersbekendtgørelser m.h.p. størst mulig merit mellem niveauerne under hensyntagen til, at elever, der optages til uddannelsen, har en reel chance for at gennemføre den.

9 Regional styring og skolestruktur

9.1 Regional styring baseret på en ny skolestruktur

De færdiguddannede inden for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne skal beskæftiges i primærkommunalt og amtsligt regi, og antallet af nyuddannede skal meget direkte tilpasses de kommunale rekrutteringsbehov. Uddannelserne kan ikke gennemføres, uden at eleverne gennemfører den praktiske del af uddannelserne på kommunale arbejdspladser.

Praktikstederne skal sikre en væsentlig del af uddannelsen, herunder instruktion og vejledning i de arbejdsfunktioner, som eleverne uddannes til, og der skal opbygges et nært samarbejde mellem skole og praktiksteder.

Dette taler for, at styringen af uddannelserne inden for nogle overordnede landsdækkende rammer får karakter af en *fælleskommunal* styring, hvor både primærkommuner og amter har indflydelse på gennemførelsen og dimensioneringen af uddannelserne.

Området er i dag karakteriseret ved, at uddannelserne er placeret ved mange skoler med hver sin uddannelse, nogle i amtsligt og nogle i statsligt regi. Denne skolestruktur betyder, at mulighederne for at udvikle stærke, faglige uddannelsesmiljøer hæmmes. Desuden kan driften af mange små skoler være uforholdsmæssig dyr.

Med gennemførelsen af den foreslåede uddannelsesstruktur vil antallet af uddannelsessøgende være stort nok til at sikre skoler med en hensigtsmæssig størrelse og en rimelig geografisk spredning.

Inden for de enkelte regioner bør etableres et sammenhængende skolesystem, hvor der er et selvstændigt ansvar for at sikre dækningen af uddannelsesbehovene og gennemførelsen af uddannelserne.

Med henblik på at sikre samarbejde om opgaven mellem amter og kommuner foreslår udvalget, at der i hvert amt etableres en bestyrelse, der dækker skolerne inden for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne.

Bestyrelsen sammensættes af repræsentanter udpeget af amtsrådet og kommunalbestyrelserne inden for amtet samt af repræsentanter for de færdiguddannedes organisationer. Skolelederne i en

region på henholdsvis niveau I og II og på niveau III udpeger hver en repræsentant, der er tilforordnet bestyrelsen.

Bestyrelsen har kompetence til at godkende uddannelsesordningerne og uddannelsernes tilrettelæggelse, herunder særlig planlægning og gennemførelse af praktikken, inden for de overordnede rammer.

Antallet og placeringen af skolerne samt undervisningstilbuddet på de enkelte skoler fastlægges efter drøftelse i bestyrelsen. Det afgørende er, at det er muligt at tilrettelægge strukturen ud fra de regionale forhold.

Endvidere varetager bestyrelsen de overordnede regionale koordineringsopgaver, f.eks. uddannelsesdimensioneringen, fremskaffelse af praktikpladser, samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner m.v.

Det samlede budget og fordelingen på de enkelte skoler fastlægges i snævert samarbejde mellem bestyrelsen og amtet. Amtsrådet vedtager på baggrund heraf det endelige budget.

Over for bestyrelsen er skolelederen ansvarlig for, at uddannelserne gennemføres i overensstemmelse med bestyrelsens beslutninger. Skolelederen har et økonomisk/administrativt ansvar over for amtet inden for den tildelte økonomiske ramme. Skolelederen har endvidere det faglige ansvar for gennemførelsen af uddannelserne.

Bestyrelsen sekretariatsbetjenes af amtets forvaltning. Ved beslutningen om den forvaltningsmæssige forankring skal der tages udgangspunkt i, at uddannelserne dækker det samlede kommunale og amtskommunale social- og sundhedsområde, således at der sker en frigørelse fra den historisk tætte tilknytning til sygehusene.

9.2 Skolernes interne struktur og eksterne samarbejdsrelationer

Til skolerne knyttes en fælles selvstændig faglig ledelse for indgangsåret, niveau I og niveau II.

For indgangsåret, Niveau I og Niveau II etableres der ligeledes et fælles uddannelsesråd, der er rådgivende over for skoleleder og bestyrelse. Det består, i overensstemmelse med traditionerne på uddannelser på tilsvarende niveau, af repræsentanter fra amt og kommuner (de vigtigste praktik- og ansættelsessteder) og fra de lokale organisationer, samt repræsentanter for skoleledere, lærere og elever.

Ved indgangsåret må skolelederne i samarbejde med ansættelsesmyndighederne have ansvaret for, at eleverne får mulighed for forskellige praktikforløb tilpasset deres ønske om at gennemføre skolefag i indgangsåret.

Sygeplejerskeuddannelsen har en selvstændig faglig ledelse. I den udstrækning, der fra centralt hold stilles krav om autorisation, skal den pågældende leder have autorisation.

Også for uddannelserne på Niveau III etableres et uddannelsesråd. I overensstemmelse med traditionerne på tilsvarende områder sammensættes det af repræsentanter for amt og kommuner (de vigtigste praktik- og ansættelsessteder), skoleledere, lærere og elever.

På Niveau III findes såvel amtslige (sygeplejersker) som statslige skoler (fysio-/ergoterapeutskolerne, socialpædagoger m.v.).

Disse skoler vil kunne omfattes af rådgivningen på linie med sygeplejerskeuddannelsen, der er placeret i det amtslige skolesystem. Under alle omstændigheder er det vigtigt i rådgivningsstrukturen at sikre sammenhængen til de øvrige uddannelser på de videregående trin inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet.

Udvalget foreslår således ikke, at de statslige videregående skoler inden for området skifter tilhørsforhold. Det understreges blot, at der må sikres et samarbejde på tværs af skolerne, f.eks. omkring fælles uddannelsestilbud, lærerkræfter m.v.

For så vidt angår de almene skolefag, forudsættes det, at der i de enkelte amter opbygges tætte samarbejdsrelationer med de øvrige skoler med almene uddannelsestilbud, d.v.s. folkeskoler, ungdomsskoler, hf-kurser og voksenuddannelsescentre. Undervisningen i almene fag sker i videst muligt omfang med anvendelse af lærere fra disse skoler.

9.3 Finansiering af skolerne og den amtslige tilknytning

Der er i selve den foreslåede skolemodel lagt vægt på en fælleskommunal styring af bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne i hvert amt.

Denne model betyder ikke, at skolerne skal have en fælleskommunal finansiering, hvor både kommuner og amter betaler til driften. Udvalget finder, at der er økonomistyringsmæssige fordele ved, at kun én myndighed har ansvaret for at finansiere skoleaktiviteten samt for at sikre denne hensigtsmæssige lokaler m.v.

Hermed kan opnås en hensigtsmæssig økonomisk styring, baseret på, at amtet har det bevillingsmæssige ansvar med en pligt til at sikre skolernes drift og også en ret til at fastlægge en økonomisk standard for driften. Den økonomiske styring kan amtet kun varetage i tæt samarbejde med den regionale bestyrelse. I den regionale bestyrelse sikres kommunerne stor indflydelse, således at den kommunale indflydelse på og ansvarlighed over for uddannelsesopgaven svarer til kommunernes betydelige interesser på dette uddannelsesområde.

Valgte man alternativt en mellemkommunal finansieringsløsning, hvor amtet og kommunerne har et fælles budget- og driftansvar, ville det være kompliceret at definere og fastholde de enkelte kommuners og amtets ansvar og rettigheder i forhold til uddannelsessystemet, og der ville ikke være nogen enkelt myndighed, der havde det overordnede ansvar.

Et alternativ kunne også være en statslig taxameterfinansiering af institutionerne, men den nære sammenhæng, der må være mellem kommunale rekrutteringsbehov og dimensioneringen samt mellem skoleundervisning og praktikuddannelse i kommunalt regi, taler mod en statslig finansieringsmodel.

Med den foreslåede model vil amterne være forpligtet til at stille skolekapacitet til rådighed for alle elever, der ansættes i kommunerne og amtet, samt for de elever, der inden for de fastsatte dimensioneringer optages på sygeplejerskeuddannelsen på niveau III. Forpligtelserne på praktikområdet er beskrevet i kapitel 10.

Med det foreliggende forslag vil det være amtet, der ejer bygninger m.v. Statslige skoler, der skal indgå i det nye uddannelsessystem, skal hermed overgå til amtet, og der kræves særlig lovhjemmel hertil. Forholdene for de selvejende institutioner, der ønsker at indgå, skal afklares særskilt.

Andre modeller kan selvfølgelig også tænkes, men det er vigtigt, at der sigtes på en klar ansvarsplacering og økonomistyring af institutionerne, jfr. også kapitel 12 herom.

10 Dimensionering og elevansættelser

10.1 Dimensionering

Udvalgets styringsovervejelser er i høj grad baseret på, at der samlet skal sikres et system for dimensionering af tilgangen til uddannelserne, der giver balance mellem ansættelsesområdernes nyrekrutteringsbehov og udbuddet af færdiguddannede. Målet er gennem elevansættelsessystemerne og tilpasning af finansieringsmekanismerne samt eventuelle andre former for regulering at undgå arbejdsløshed eller mangel på færdiguddannede. Herunder er det et mål at sikre, at praktikken under uddannelserne ikke danner flaskehalse i uddannelsessystemet.

Udvalget har *ikke* taget stilling til den fremtidige faktiske dimensionering af uddannelserne, men derimod til, hvordan man kan gennemføre en løbende styring, der sikrer balancen.

Mange forhold vil påvirke de løbende dimensioneringsbeslutninger, hvis de skal være i overensstemmelse med de konkrete rekrutteringsbehov. Særlig vigtige forhold af betydning for den samlede dimensionering vil være:

- Udviklingen i det samlede personalebehov på områderne, hvor den hidtidige kraftige stigning, der bl.a. har været en følge af den kraftige vækst i antallet af ældre, kan forventes afløst af en stagnation i resten af 90-erne, når antallet af ældre stagnerer. Ekkovirkningen heraf kan blive ganske kraftig på tilgangen til uddannelserne, fordi denne hidtil har været baseret på vækst i de samlede personalebehov.

- Aldersafgangen blandt de ansatte, hvor den nuværende aldersfordeling indicerer, at den store aldersafgang først kommer efter år 2000.

- Mobiliteten blandt de ansatte til andre beskæftigelsesområder, hvor mobiliteten blandt nyansatte kan tænkes reduceret som følge af, at man opnår en mere stabil personalegruppe med den tilsigtede forbedring af uddannelserne.

- Overgang fra deltids- til fuldtidsbeskæftigelse blandt de ansatte, der kraftigt vil kunne reducere uddannelsesbehovene, idet øget fuldtidsbeskæftigelse vil kræve færre færdiguddannede personer.

Der er altså muligheder for ændringer i rekrutteringsbehovene i 90-erne, der meget kraftigt vil skulle slå igennem på tilgangen til uddannelserne. Men størrelsesordenen af de nødvendige tilgangsændringer og tidspunkterne for, hvornår ændringerne skal foretages, kan ikke fastlægges her og nu. Specielt kan udviklingen forløbe meget forskelligt i de forskellige dele af landet, og manglende geografisk mobilitet blandt de færdiguddannede betyder, at det er mindst lige så vigtigt at sikre en løbende regional balance mellem tilgang og rekrutteringsbehov som den landsdækkende balance.

Det er derfor nødvendigt at sikre en hurtig lokal og regional regulering af tilgangen. Det gælder ikke bare den samlede tilgang, men også balancen mellem de enkelte niveauer i systemet.

Fordelingen af tilgangen på niveauer vil afhænge af yderligere en række forhold, herunder forskydningen af bistands-, pleje- og omsorgsopgaver fra sygehussektoren til den primærkommunale sektor og de ansættende myndigheders sammensætning af personalegruppen ud fra den nye uddannelsesstruktur og den ændrede opgavefordeling.

Den foreslåede niveau-opdelte uddannelsesstruktur betyder i sig selv, at der stilles meget store krav til dimensioneringen af niveau I, idet denne dimensionering ikke bare skal være tilstrækkelig til at dække behovet for færdiguddannede på niveau I, men også skal dække nyrekrutteringsbehovene på niveau II samt give muligheder for, at en del af de færdiguddannede fortsætter på niveau III.

I nedenstående oversigt er vist den årlige tilgang til eksisterende uddannelser/funktioner, der kan placeres ind på henholdsvis niveau I og II, og heroverfor dimensioneringstal, der vil give samme nyrekrutteringsmuligheder under den nye struktur.

Der er naturligvis i sammenstillingen tale om overslag, men med de hidtidige rekrutteringsbehov skal der i det nye system ca. 7.000 gennem niveau I og ca. 3.200 gennem niveau II, hvilket er en væsentlig forøgelse i forhold til hidtil.

For kommunerne bliver omlægningen særlig kraftig.

Sygehjælperne har hidtil haft elevansættelser i sygehussektoren under amterne, men med praktikperioder i primærkommunalt regi.

	Skøn over nuværende tilgang	Skøn over tilgang under ny struktur
Niveau I		
Hjemmehjælpere	3.330	3.330
Sygehjælpere	2.600	2.600
Fra niveau I til II	–	1.130
	5.930	7.060 ~7.000
Niveau II		
½ sygehj.tilg.	–	1.300
Plejere	330	330
Plejehjemsass.	550	550
Beskæft.vejledere	250	250
Fra niveau II til III	–	800
	1.130	3.230 ~3.200
Niveau III	2.372	2.300

Under den nye struktur skal hele gruppen starte med en 1-årig elevansættelse i den primærkommunale sektor. Det betyder, at den primærkommunale sektor med uændret samlet dimensionering skal foretage ca. 7.000 elevansættelser årligt, hvoraf ca. 3.000 der skal videre på niveau II. Det årlige antal elevansættelser på amtsligt niveau forbliver nogenlunde uændret.

Kommunerne har hidtil kun i uvæsentligt omfang haft et elevansættelsessystem inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet, men ansættelserne til hjemmehjælp s funktionen indebærer krav om uddannelse inden for det første ansættelsesår.

Denne omstilling til elevansættelser vil kræve en ganske omfattende planlægning og styring i de enkelte kommuner - ikke alene for at sikre gennemførelsen af praktikuddannelsen, men også fordi der forudsættes en tilpasning af personalesammensætningen, når eleverne på niveau I skal udgøre en betydelig del af personalenormeringerne til forskellige funktioner inden for både hjemmehjælpen og pleje- og omsorgsinstitutionerne.

Hertil kommer, at kommunerne skal stille praktikmuligheder af forskellig art til rådighed for indgangsåret i ganske betydeligt omfang, hvis en væsentlig del af tilgangen til niveau I skal komme fra indgangsåret.

Udvalget lægger imidlertid vægt på, at en betydelig del af rekrutteringen til niveau I som hidtil baseres på voksne, dvs. uden om indgangsåret, og at indgangsåret dimensioneres i nøje overensstem-

melse med elevansættelsesmulighederne for helt unge på niveau I, således at der ikke opstår blindgyder for denne gruppe i systemet.

Da elever ikke skal have løn i indgangsåret, kan de formentlig indpasses mere fleksibelt end eleverne på niveau I, men det er også vigtigt, at der ikke stilles særlige krav til praktikkens indhold og indlæringen under praktikken i indgangsåret, og at også amterne åbner for praktikmuligheder på dette niveau, jfr. kapitel 7.

Kravene til dimensioneringen og styringen af hele systemet må altså som udgangspunkt have dimensioneringen af niveau I. Det er her, det må sikres, at man faktisk kan opfylde dimensioneringsforudsætningerne i øvrigt, og det er her, de væsentligste flaskehalse i systemet med mangel på færdiguddannede som resultat kan opstå. Det er også her, man kan risikere en dimensionering, der eventuelt kan føre til arbejdsløshed. Men der kan selvfølgelig også opstå flaskehalse/arbejdsløshed som følge af dimensioneringen på højere niveauer.

Det forhold, at der i 90-erne kan ventes reducerede nyrekrutteringsbehov, kan dog betyde, at man hermed har rimelige muligheder for at sikre en harmonisk omstilling til det nye system.

10.2 Hovedprincipper bag forslagene om dimensioneringsstyring

Udvalgets forslag om den samlede styring og anvendelige tilpasningsmekanismer i dimensioneringen tager udgangspunkt i,

- at dimensioneringen på niveau I og II primært sker gennem elevansættelser i kommuner og amter, dvs. at de enkelte myndigheder baseret på vurderinger af egne rekrutteringsbehov og under hensyn til elevernes værdi i den samlede personalenormering træffer beslutninger om det årlige antal elevansættelser,

- at eleverne hermed modtager elevløn under hele niveau I og II-uddannelserne,

- at dimensioneringen af indgangsåret sker i nøje overensstemmelse med ønskerne om og behovet for rekruttering af helt unge til uddannelse på niveau I, dvs. at elevansættelsen reelt sker ved overgangen fra 9. klasse til indgangsåret.

- at den overdimensionering af elevansættelser på niveau I, der kræves af kommunerne i forhold til deres egne rekrutteringsbehov, hjælpes på vej ved en kollektiv finansiering af elevlønnen i skoleperioderne på niveau I,

- at elevlønnen på niveau I og II tilpasses elevernes normeringsmæssige værdi i praktikperioderne og skoleperioderne under ét,

- at man overgår fra elevløn til SU-finansiering af sygeplejerskeuddannelsen, men med praktikløn i praktikperioder, hvor eleverne har en normeringsmæssig værdi,

- at amter og kommuner gennem lovgivningen forpligtes til at sikre en dimensionering i overensstemmelse med nyrekrutteringsbehovene,

- at bestyrelserne overvåger, at dimensioneringsforpligtelserne overholdes, og vejleder kommuner/amt om eventuel over-Ainderdimensionering, samt forestår den samlede regionale koordinering af elevansættelser og tilgangsdimensionering i øvrigt,

- at der etableres et rådgivende organ på landsplan, bl.a. med den opgave at følge den samlede dimensionering og at rådgive Undervisninsministeriet i tilfælde af eventuel ubalance i systemet om mulighederne for at tilvejebringe balance.

Under punkt 10.4. nedenfor beskrives dimensioneringsforpligtelsen nærmere, og under punkt 10.5. den mulige fællesfinansiering af elevløn i skoleperioder på niveau I.

10.3 Særligt om elevansættelser og kontraktforhold i forbindelse med indgangsåret samt niveau I og II og praktik-sikring på niveau III

Udvalget finder, at elever ved optagelsen på indgangsåret må have en forhåndsgaranti om at kunne fortsætte i en elevansættelse på niveau I, hvis indgangsåret dokumenterer elevens egnethed for uddannelsen.

En ordning med forhåndsgaranti om praktikansættelse efter indgangsåret kan enten udformes som en dimensioneringsmodel eller

som et system, hvor der indgås individuelt kontraktforhold fra indgangsårets start mellem den enkelte unge og den enkelte kommune med garanti om praktikansættelse i den pågældende kommune på niveau I under forudsætning af tilfredsstillende gennemført indgangsår.

Udvalget har valgt at gå ind for *kontraktmodellen.* Her indgås der allerede *fra indgangsårets start* et individuelt kontraktforhold mellem den enkelte unge og den enkelte kommune med henblik på at fortsætte i niveau I-uddannelsen. En sådan ordning vil betyde, at indgangsåret i højere grad bliver attraktivt for de unge som et alternativ til 10. klasse.

I dette tilfælde sker optagelsen til uddannelsen og elevansættelse på niveau I allerede fra indgangsårets start. Der bliver tale om en art betinget kontrakt, idet eleven får krav på at fortsætte som elev på niveau I-uddannelsen med tilhørende praktik under forudsætning af tilfredsstillende gennemførelse af indgangsåret, jfr. ovenfor. Kommunen betinger sig altså i kontrakten, at eleven gennemfører indgangsåret tilfredsstillende efter reglerne om uddannelsen og en vurdering af elevens egnethed fra skolen og praktikstederne. Kommunen skal stille praktikmuligheder til rådighed i indgangsåret, og disse formidles af skolen. Eleven har således ikke krav på et praktikforløb i indgangsåret, der er individualiseret fra starten.

Der optages kun det antal elever, som kommunerne har indgået kontrakt med. Ved frafald i indgangsåret forudsættes tilgangen til niveau I at blive fyldt op med voksne ansøgere.

Retsforholdet mellem eleven og kommunen under uddannelsen i indgangsåret forudsættes i øvrigt reguleret på samme måde som for personalegrupper på efterfølgende uddannelsesniveauer ved aftaler, overenskomst, arbejdsmarkedslovgivning, arbejdsmiljølovgivning. Det drejer sig f.eks. om adgang til at opsige forholdet, regler om barsel m.v.

Kontraktforholdet på niveau /omfatter både skole og praktik efter reglerne om uddannelsen, herunder ret for den unge til at vælge prøveforberedende fag. Eleven har krav på at modtage løn i elevtiden. Kommunen har krav på, at eleven følger grunduddannelsen efter reglerne herom. Kommunen skal forestå praktikken i overensstemmelse med uddannelsesreglerne, herunder skolernes uddannelsesordninger, og praktiktilrettelæggelsen administreres af kommunen i samarbejde med skolen. Den vejledning og oplæring, eleven

skal have under uddannelsen, varetages af ansatte med de nødvendige kvalifikationer på praktikstedet. Skolen vejleder praktikstederne om tilrettelæggelsen.

Kompetence til overgang til overbygningsuddannelsen *(niveau II)* afhænger af tilfredsstillende resultat af både skole- og praktikuddannelse på niveau I, jfr. reglerne om evaluering. Ny kontrakt om niveau II bliver en sag mellem den enkelte elev og den enkelte amtskommune eller kommune. Men skolen kan være formidler. Kontraktforholdet omfatter tilsvarende rettigheder og pligter i forholdet mellem eleven og amtskommunen/kommunen som for niveau I.

Der kan imidlertid også tænkes kombinationsaftaler om elevansættelse gældende for både niveau I og II allerede ved elevansættelsen på niveau I. I dette tilfælde kan der være indgået »overenskomst« mellem amt og kommuner om sådanne elevansættelser. Herved sikrer amtet sig et tilstrækkeligt antal elever på niveau II, og kommunen kan samtidig sikre sig praktikpladser på sygehuse for egne niveau Il-elever. Skolen kan være den praktiske formidler af sådanne overenskomster.

Også på anden måde vil det være bestyrelsens opgave at sikre, at elevansættelser på niveau II i kommuner og amt tilsammen svarer til praktikmulighederne i sygehussektoren.

Kommunalt ansatte elever på niveau II skal som led i uddannelsen have praktik på et amtsligt sygehus, og der må ved kapacitetsmangel sikres en regulering af elevansættelserne under ét svarende til kapaciteten.

Eventuel forhåndskontrakt om elevuddannelse på niveau II afhænger af tilfredsstillende gennemført niveau I-uddannelse.

På *niveau III* bliver der ikke tale om et elevkontraktforhold ved optagelsen til uddannelsen, men amt og kommuner vil være forpligtede til at stille praktikpladser til rådighed for skolen svarende til det behov, der opstår i forbindelse med den af amtet besluttede dimensionering og den studieordning, som bestyrelsen har godkendt. Hvis der er tale om lønnede praktikperioder, overgår de studerende til ansættelse i praktikperioden ud fra de overenskomstmæssige aftaler mv. herom. I de øvrige uddannelsesperioder modtager de studerende SU efter reglerne herom. Det nye klippekortsystem tillader en fleksibel indpasning af praktikperioder med løn under uddannelsen.

10.4 Dimensioneringsforpligtelsen

Med elevansættelsessystemet på niveau I og II og det amtslige ansvar for fastlæggelsen af optagelsen til sygeplejerskeuddannelsen er der naturligvis en fare for, at enkelte kommuner eller amter nedprioriterer deres egen uddannelseskapacitet, fordi de har gode muligheder for at rekruttere personale, der er uddannet/ansat i andre kommuner eller amter.

Det kan derfor være nødvendigt at overvåge, om de enkelte kommuner/amter faktisk lever op til forpligtelserne.

Forpligtelserne bør imidlertid defineres i tæt forbindelse med kommunens/amtets ansættelses- og personalepolitik samt personaleforbrug, således at de enkelte kommuner/amter ikke skal bære uddannelsesomkostningerne ved andre myndigheders personaleforbrug. F.eks. kan en kommune basere sin ansættelsespolitik på mange deltidsansættelser. Det giver alt andet lige et stort uddannelsesbehov. En sådan kommune bør derfor også i princippet have flere elevansættelser end en kommune, der satser mere på heltidsansættelser.

Ved overvågningen af, om kommunerne overholder dimensioneringsforpligtelsen kan bestyrelsen f.eks. anvende følgende metoder:

Den enkelte kommunes *uddannelsesforpligtelse* et givet år på niveau I defineres som det antal ansættelser, kommunen har foretaget af uddannede på niveau I, men fratrukket eller tillagt nettomobiliteten i forhold til andre kommuner, dvs. forskellen mellem det antal ansatte, der forlader kommunen til fordel for ansættelse i andre kommuner, og det antal, som kommunen selv ansætter, som kommer fra beskæftigelse eller elevuddannelse i andre kommuner. Tallet skulle kunne beregnes ud fra det fælleskommunale lønsystem.

Denne størrelse kan sammenlignes med, hvor mange elever kommunen selv har uddannet samme år på niveau I. Har kommunen uddannet færre, er uddannelsesforpligtelsen efter denne opgørelsesmetode *ikke* opfyldt.

Er der uddannet flere, er den overopfyldt. Dette behøver selvfølgelig ikke at betyde, at der skal skrides ind over for den pågældende kommune. Hvis der totalt er rimelig balance inden for amtsregionen, så der ikke opstår arbejdsløshed eller mangelsituationer, er det naturligvis i orden, at en kommune uddanner henholdsvis færre eller - frivilligt - flere end svarende til uddannelsesforpligtelsen. Men

hvis der opstår problemer, vil bestyrelsen skulle give en påvisning af, hvilke kommuner der forsømmer forpligtelsen og derfor i henhold til lovbestemmelsen vil være forpligtet til at øge/formindske elevansættelserne.

Netop på niveau I vil tilpasningerne til rekrutteringsbehovene kunne ske hurtigt, fordi der er tale om 1-årige uddannelser.

Den beskrevne metode til opgørelse af uddannelsesforpligtelsen sikrer, at uddannelsesforpligtelsen både varierer i takt med personaleforbruget i de enkelte kommuner, herunder f.eks. ændringer i omfanget af deltidsansættelser, og med rekrutteringen af elever på niveau II og videre til niveau III.

På niveau II kan uddannelsesforpligtelsen defineres tilsvarende, men her er det også vigtigt, at bestyrelsen kan være et forum for samordning af elevansættelsespolitikken, således at uddannelseskapaciteten i sygehus sektoren kan udnyttes effektivt. Dimensioneringen bør stadig i så stor udstrækning som muligt bygge på kommunernes og amternes egne beslutninger om elevansættelser, men med udnyttelse af mulighederne for samordning. Også på niveau II er der mulighed for en hurtig tilpasning af uddannelseskapaciteten til rekrutteringsbehovene og ønskerne.

På niveau III er den samlede uddannelsestid så lang, at dimensioneringen bør bygge på mere langsigtede vurderinger af regionens rekrutteringsbehov, dvs. både kommunernes og amtets behov. Også her vil bestyrelsen være et vigtigt forum for vurdering af behovet, bl.a. i sammenhæng med dimensioneringen på niveau II, således at der årligt kan gives begrundede indstillinger til amtet om dimensioneringen.

Ligesom det er tilfældet med Undervisningsministeriets dimensionering af tilgangen til andre videregående uddannelser, bør de enkelte bestyrelser og amter hvert år tage stilling til optagelsestallet ud fra systematiske analyser og fremregninger af personale- og rekrutteringsbehov.

Uddannelsesforpligtelsen vil betyde, at også beslutninger om optagelseskapacitet på niveau III skal baseres på en nettomobilitet i forhold til andre amtsregioner på nul, og at det enkelte amt hermed har en forpligtelse svarende til regionens eget personaleforbrug og en andel af rekrutteringsbehovene uden for den kommunale sektor.

Hvis hvert amt og kommunerne inden for amtet opfylder uddannelsesforpligtelserne, vil man opnå en fleksibel tilpasning af antal-

let af nyuddannede til rekrutteringsbehovene, men udvalget finder, at en overvågning på landsplan også vil være et nødvendigt led i den samlede sikring af tilpasningen, jfr. forslaget om etableringen af et rådgivende organ under Undervisningsministeriet i kapitel 11. En påvisning fra det rådgivende organ af, at et amt eller kommunerne inden for et amt ikke opfylder uddannelsesforpligtelsen og dermed udnytter andre områders uddannelseskapacitet eller bidrager til arbejdsløshed, vil naturligvis betyde, at der påhviler de pågældende myndigheder en pligt til at rette op på forholdet.

Hensigten med det skitserede system er at opnå en tilpasning uden direkte indgreb i forhold til de enkelte kommuners og amters beslutninger om elevansættelser og optagelser, der så vidt muligt bør baseres på deres egne beslutninger om og vurdering af personalebehovene.

Der kan selvfølgelig også opstå tendenser til generel uligevægt på landsplan. Når der er tale om generelle tendenser, er det de samlede regulerende mekanismer, der bør justeres, f.eks. elevlønnen.

10.5 Finansieringen af elevløn

De beskrevne tilpasnings- og styringsmekanismer er baseret på, at kommuner og amter hver for sig betaler egne elevers løn, og at elevlønnen tilpasses elevernes normeringsmæssige værdi under uddannelsen under ét. De store krav, der stilles til kommunernes elevansættelser på niveau I, kan dog betyde, at der i det mindste under omstillingen til et nyt uddannelsessystem kan være problemer med at sikre en tilstrækkelig normering af elevstillinger. Det foreslås derfor, at elevlønnen i skoleperioder på niveau I kan finansieres kollektivt inden for amtsregionen. Både amt og kommuner bør bidrage til en sådan finansiering - for kommunernes vedkommende f.eks. ved at kommuner, der ikke opfylder uddannelsesforpligtelsen, bidrager modsvarende mere end kommuner, der opfylder forpligtelsen.

Eventuel kollektiv finansiering af elevlønnen i undervisningsperioderne vil kræve særlig lovhjemmel. Det foreslås, at lovhjemmelen udformes som en bemyndigelse til undervisningsministeren til at fastlægge regler herom, således at bestemmelsen kan bruges så fleksibelt som muligt i forbindelse med tilpasning af elevansættelserne til rekrutteringsbehovene.

11 Forslag om den overordnede rammestyring

11.1 Udgangssituationen

Bistands-, pleje- og omsorgsfunktioner varetages i dag på et meget stort offentligt arbejdsområde og af faggrupper, hvis uddannelser er rettet mod forskellige, forholdsvis afgrænsede dele af området, men dog er rettet mod samme funktioner i en række grundlæggende forhold.

Uddannelserne er etableret i takt med sundheds- og socialvæsenets behov for personalegrupper med en uddannelse målrettet til et givet område.

Hver uddannelse har fået egne styrings- og uddannelsesregler og hver sine skoler, idet der dog for en del af sundhedsuddannelserne har været administrativt og lokalemæssigt fællesskab.

Sygeplejerske- og sygehjælperuddannelserne er amtslige og var oprindelig en del af de større sygehuse. De er nu amtslige institutioner og dermed amtsligt finansierede, uanset at udviklingen har medført, at de færdiguddannede i stigende omfang dækker arbejdsområder også i det primærkommunale sundheds- og socialvæsen.

Hjemmehjælperuddannelsen er statsligt finansieret og afvikles i uddannelsesinstitutioner beliggende i primærkommunerne.

De senest etablerede uddannelser - plejehjemsassistentuddannelsen og beskæftigelsesvejlederuddannelsen - der mere specifikt retter sig mod arbejdsområder i primærkommunerne, og hvor der ikke er en uddannelsesinstitution i hvert amt - er ligeledes statslige og dermed stats finansierede.

Uanset tilhørsforhold er der tale om centralstyrede uddannelser med detaljerede uddannelsesbestemmelser.

For hjemmehjælperuddannelsen findes hjemmelen i Lov om social bistand med regler fastsat i cirkulæreform udstedt af Socialministeriet. Det centrale Uddannelsesråd for Hjemmehjælperuddannelsen er rådgivende for Socialstyrelsen i alle principielle spørgsmål vedrørende uddannelsen.

Beskæftigelsesvejlederuddannelsen har regler fastsat i cirkulære af Indenrigsministeriet (nu Sundhedsministeriet) i samarbejde med relevante interessenter.

For sundhedsuddannelsernes vedkommende er uddannelsesreg-1erne fastsat af Sundhedsministeriet med hjemmel i Lov om Sundhedsvæsenets centralstyrelse, og for de autoriserede personalegruppers vedkommende er reglerne uddybet i de respektive autorisationslove, f.eks. Lov om sygeplejersker. Sundhedsstyrelsen skal efter centralstyrelsesloven føre tilsyn med den sundhedsfaglige virksomhed, der udføres af personer inden for sundhedsvæsenet. Indenrigsministeriet (senere Sundhedsministeriet) har på baggrund af dette tilsyn - hvor der ikke forelå særlig lovhjemmel - bemyndiget Sundhedsstyrelsen til at føre tilsyn med uddannelserne, herunder at udstede detaljerede uddannelsesbestemmelser i form af cirkulærer til sikring af et ensartet kvalifikationsniveau for hver uddannelse.

Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet, der er nedsat i henhold til Lov om sygeplejersker, har fungeret som rådgivende og samordnende organ for Indenrigsministeriet - senere Sundhedsministeriet - og Sundhedsstyrelsen. Alle principielle beslutninger vedrørende de enkelte uddannelser, herunder vedtagelse af regelsæt for styring og indhold forudsattes tiltrådt af nævnet før iværksættelse.

Området har således - trods forskellige uddannelsesordninger - været forvaltet uden en uddannelsesmæssig rammelov, som det kendes fra uddannelser under Undervisningsministeriet.

Efter overflytningen i 1984 af sundhedsuddannelserne fra Indenrigsministeriets (nu Sundhedsministeriets) ressort til Undervisningsministeriets har der været et særligt behov for en samordning af uddannelsesordningerne og en tilpasning af de gældende bestemmelser for sundhedsuddannelserne til det øvrige uddannelsessystem, herunder et større hensyn til, at disse uddannelser også sikrer de unge et tilbud på de indledende trin, der understøtter deres personlige udvikling på linie med, hvad der sikres i andre ungdomsuddannelser.

Centralstyringen af de nuværende plejeuddannelser, herunder de detaljerede krav til praktikindhold i den enkelte uddannelse, har - kombineret med den hidtidige skolestruktur, elevlønsystemet og det båseopdelte arbejdsmarked - betydet, at der samlet er tale om et meget ufleksibelt uddannelsessystem. Det er således i praksis yderst vanskeligt at undgå praktikflaskehalse og at sikre en kapacitetsdimensionering i overensstemmelse med behovet for færdiguddannede inden for de forskellige kvalifikationsniveauer. Men man har dog

gennem systemet sikret en sådan dimensionering, at væsentlig arbejdsløshed blandt de færdiguddannede er undgået.

11.2 Rammelov - krav og muligheder

Det er et hovedformål med en omlægning af uddannelserne på dette område - ikke mindst for at sikre den igangværende omstilling i social- og sundhedssektoren - at få opbygget et sammenhængende system i stedet for alle de individuelt regulerede enkeltuddannelser, vi har i dag.

En sådan gennemgribende uddannelsesomlægning gennemføres mest effektivt gennem en rammelov, der tager udgangspunkt i forholdene på området, herunder at det drejer sig om uddannelser, hvor der må være en meget tæt sammenhæng mellem uddannelsernes skolemæssige del og praktikken, og hvor det sikres, at kommuner og amter stiller praktikpladser til rådighed og samarbejder indbyrdes om opgaverne.

Ved en rammelovgivning bliver det Folketinget, der bestemmer, hvordan uddannnelsessystemet skal bygges op og styres. Hermed bliver der tale om et fælles, landsdækkende uddannelsessystem med ensartede kvalifikationskrav. Men den løbende styring kan ikke foretages centralt, den må baseres på en regional forankring af ansvaret.

For at sikre en samlet dækning af behovene for færdiguddannede må der være en lovmæssig forpligtelse for hvert amt (samt Københavns og Frederiksberg kommuner) til i samarbejde med kommunerne inden for amtet at tilvejebringe uddannelseskapacitet i overensstemmelse med egne rekrutteringsbehov, men der må også være en landsdækkende overvågning af, at man regionalt og dermed på landsplan lever op til forpligtelserne.

Der kan skabes en tæt sammenhæng mellem uddannelsesniveauerne, både hvad angår uddannelsesindhold, institutionsdannelse, dimensionering og praktikpladssikring samt finansieringen inden for området, hvis man opdeler styringen i flere niveauer: De generelle rammer og forpligtelser omkring uddannelserne fastlægges i loven, den faglige styring på landsplan fastlægges i bekendtgørelser, finansiering og dimensionering samt rammestyring af institutionerne lægges i kommunalt regi. Udfyldelsen af de givne bestemmelser sker på de enkelte uddannelsesinstitutioner.

En lovgivning kan også fastholde nogle principper og sammenhænge i forhold til andre uddannelsesområder, ikke mindst for at sikre mobilitet og samarbejde på tværs af uddannelsesmæssige, institutionsmæssige og beskæftigelsesmæssige opdelinger.

Loven vil forudsætte, at alle uddannelser styres samlet under Undervisningsministeriet, dvs. at hjemmehjælperuddannelsen flyttes fra Socialministeriet til Undervisningsministeriet, og at samme myndighedsniveau får det direkte ansvar for alle institutionerne og deres finansiering.

Loven skal sikre mål- og rammestyring i stedet for detailstyring, d.v.s. at der bliver tale om decentralisering med højere grad af økonomisk og pædagogisk kompetence til de enkelte uddannelsesinstitutioner.

Loven skal således fastlægge rammer om

- uddannelserne, herunder
  adgangsveje
  uddannelsernes struktur, formål og varighed

- de amtskommunale og kommunale forpligtelser

- regional styring og institutionsstruktur

- dimensionering i forbindelse med elevansættelser og sikring af praktikpladser

- finansiering

- rådgivende organ på landsplan.

Det landsdækkende regelsæt vil desuden omfatte bekendtgørelser udstedt i henhold til rammeloven, men meningen må være, at også disse bekendtgørelser holder sig til rammestyringsprincipper.

11.2.1 Regler om uddannelserne

Spørgsmål om udformning, herunder ændring, af regler om uddannelserne hører i dag under undervisningsministeren (bortset fra hjemmehjælperuddannelsen), men hjemmelen til styringen findes i lovgivning under Sundhedsministeriet. Der skal være hjemmel **til,**

at regler om sygeplejerskeuddannelsen fortsat kan fastsættes i en bekendtgørelse, som også har hjemmel i Lov om sygeplejersker (autorisationsloven). For hjemmehjælperuddannelsen findes hjemmelen i Lov om social bistand.

Lovens regler skal give fleksibilitet og skal samtidig give nogle grundlæggende sikringer. Det skal stå i loven, at de faglige mål udmøntes i bekendtgørelser, der fastlægger fagfordeling/vægtning for de enkelte uddannelser. Under bekendtgørelses-niveauet forekommer uddannelsesordninger, som fastlægges på de enkelte institutioner, og som f.eks. indeholder timetal for de enkelte fag. Uddannelsesordninger for uddannelser, der fører til autorisation, godkendes af Undervisningsministeriet.

a. *Adgangsveje og adgangsbetingelser*

De overordnede bestemmelser omfatter regler om indgangsåret, optagelse hertil og rettigheder i forbindelse hermed samt om voksnes adgang til de grundlæggende uddannelser uden om indgangsåret. Desuden må der forudsættes en samlet bekendtgørelse om adgangen til og optagelsen ved de videregående uddannelser inden for social- og sundhedsområdet. Bekendtgørelsen skal erstatte flere forskellige optagelsesbekendtgørelser med forskellige pointssystemer i forbindelse med adgangsbegrænsning til fordel for et fælles system baseret på bedømmelse af reelle kvalifikationer, herunder at der tilrettelægges en særlig, fælles adgangsprøve for hele gruppen af social- og sundhedsuddannelser på niveau III, hvor beståelse godtgør, at de almene studieforudsætninger er i orden (generel studiekompetence).

b. *Uddannelsernes struktur, formål og varighed*

Lovgrundlaget skal beskrive det sammenhængende uddannelsessystem inden for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne med to grundlæggende afgangsniveauer, der hver for sig giver bred kompetence inden for store samlede kommunale virksomhedsområder, men med særlig vægt på de grundlæggende trin, og som sikrer en reel adgangsvej til de videregående social- og sundhedsuddannelser (tredie kompetenceniveau).

De grundlæggende uddannelsers formål og struktur som vekseluddannelser skal beskrives, herunder deres varighed, og at de består af skoleundervisning med områdefag og valgfrie almene fag.

I lovteksten lægges særlig vægt på målformuleringer, der sikrer, at uddannelserne lever op til de social- og sundhedspolitiske samt personalepolitiske målsætninger inden for bistands-, pleje og omsorgsområdet.

Vægtfordelingen mellem praktik og skoleundervisning og inden for skoleundervisningen samt de enkelte fags formål må primært være bekendtgørelsesstof. Timetal samt praktik- og skoleundervisningsforløb må overlades til fastlæggelse på skolerne, d.v.s. i deres uddannelsesordninger. Hermed kan det sikres, at praktikuddannelsen og skoleundervisningen tilrettelægges som sammenhængende forløb.

Overordnede prøve- og eksamensbestemmelser m.v. fastlægges på bekendtgørelsesniveau.

Der skal være hjemmel til, at undervisningsministeren efter indstilling fra det rådgivende organ på landsplan kan fastsætte regler, hvorefter personer med niveau I- og niveau Il-uddannelse eller med andre særlige uddannelses- eller beskæftigelsesmæssige forudsætninger fritages for dele af uddannelserne på niveau III (får merit). Ligeledes skal der være hjemmel til, at uddannelsessøgende, der afbryder en relevant videregående uddannelse, kan få hel eller delvis merit på niveau **I-II.**

Ved styringen på landsplan skal der for hvert trin sikres fælles, ensartede kompetenceniveauer blandt de færdiguddannede. Styringsmidler kan være et fælles censorkorps specielt på niveau III samt evt. fælles afsluttende prøver i udvalgte fag.

11.2.2 De overordnede amtskommunale og kommunale forpligtelser

Der skabes en forpligtelse for amtskommunerne (samt Københavns og Frederiksberg kommuner) til at etablere og finansiere uddannelsesinstitutionerne, jfr. kapitel 9. Eksisterende statslige institutioner overflyttes til amterne; hjemmel hertil sikres i rammeloven. Der fastsættes regler om forholdene for selvejende institutioner, efter at der har været forhandlet særskilt herom, primært mellem beliggenhedsamt og institution.

Der skabes en forpligtelse for hver amtskommune til i samarbejde med kommunerne inden for amtet at tilvejebringe uddannelseskapacitet i overensstemmelse med egne rekrutteringsbehov. Det skal sikres, at den enkelte kommune/amt ikke kan vælte uddannelses-

omkostninger over på andre kommuner/amter ved at uddanne for få i forhold til egne/amtets rekrutteringsbehov, jfr. kapitel 10.

11.2.3 Regional styring og institutionsstruktur

Udvalget har fundet det nødvendigt, at der etableres en fælles skolestruktur til sikring af sammenhængen mellem de tre niveauer i uddannelsessystemet, herunder af den dimensioneringsmæssige sammenhæng, samt til opbygningen af bæredygtige uddannelsesmiljøer og af et samarbejde mellem kommuner og amter om uddannelsesopgaverne. Institutionerne skal styres fælles-kommunalt, jfr. kapitel 9.

Derfor må rammerne for den institutionsmæssige opbygning og styring fastlægges i rammeloven, hvor det sikres, at uddannelserne samles i én fælles skolestruktur under én bestyrelse. Rammeloven skal samtidig sikre en ansvarlig faglig ledelse på de enkelte skoler.

Der henvises til kapitel 9, hvor den regionale styring og institutionsstrukturen er nærmere beskrevet.

11.2.4 Dimensionering i forbindelse med elevansættelser og sikring af praktikpladser

Rammeloven skal indeholde bestemmelser om dimensioneringen baseret på elevansættelser, elevernes rettigheder, sikring af praktikpladser og finansieringen af elevløn i det omfang, der forudsættes fællesfinansiering, jfr. kapitel **10.**

11.2.5 Rådgivende organ på landsplan

Endelig skal rammeloven indeholde bestemmelser om et fælles rådgivende organ på landsplan til overvågning af den samlede udvikling på området og rådgivning af Undervisningsministeriet i den overordnede styring.

Blandt det rådgivende organs opgaver skal fremhæves overvågning af, om dimensioneringen af uddannelserne foregår i overensstemmelse med de regionale forpligtelser, jfr. kapitel 10, om adgangssystemerne fungerer tilfredsstillende, og om der sikres fælles, ensartede kompetenceniveauer for de færdiguddannede.

Organet skal i øvrigt være rådgivende for Undervisningsministeriet inden for social- og sundhedsuddannelserne. Det skal virke for, at social- og sundhedsuddannelserne kommer til at svare til de krav, der til enhver tid må stilles.

Rådet kan på eget initiativ tage spørgsmål op til drøftelse, der vedrører uddannelserne - herunder om der i forbindelse med udviklingen på området synes at kunne opstå nye personalegrupper og evt. deraf afledt båseopdeling. Rådet er berettiget til over for Undervisningsministeriet at fremsætte ønsker og forslag vedrørende uddannelserne.

Rådet får en bred sammensætning i overensstemmelse med det brede funktionsområde, der tillægges det - nemlig *social- og sundheds*uddannelser.

Samtidig hermed nedlægges det uddannelsesnævn, der er nedsat i henhold til Lov om sygeplejersker. Endvidere nedlægges Det centrale uddannelsesråd vedrørende Hjemmehjælperuddannelsen.

De nærmere regler for rådets virksomhed fastsættes af undervisningsministeren. Undervisningsministeriet udpeger formanden. I rådet skal der være repræsentation for

- Sundhedsministeriet og Sundhedsstyrelsen
- Socialminsteriet og Socialstyrelsen
- Amtsrådsforeningen
- Kommunernes Landsforening
- Københavns og Frederiksbergs kommuner
- Faglige organisationer for de færdiguddannede inden for området

I *bilag 11* er vist oversigt over regler, der skal ændres i forbindelse med gennemførelsen af udvalgets forslag.

12 Økonomiske konsekvenser og forudsætninger

12.1 Indledende bemærkninger

Udvalgets forslag i de tidligere kapitler om omlægninger af uddannelserne er tilpasset hensynet til de begrænsede økonomiske rammer. Alligevel har det har været udvalgets hensigt at fremlægge et forslag til en uddannelsesreform af de grundlæggende bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser, der sikrer en væsentlig opgradering af uddannelserne både i form af længere uddannelsesperioder på de enkelte trin i forhold til de nuværende uddannelser og i form af den trinopdelte struktur med videreuddannelsesmuligheder indbygget i systemet. Herved vil bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne kunne dække fremtidens behov for personale med et bredt funktionsområde inden for store kommunale virksomhedsområder. Og herved vil uddannelserne kunne fremstå som ligeværdige tilbud til andre ungdomsuddannelser og med gode videreuddannelsesmuligheder.

Det er udvalgets forudsætning, at reformen gøres udgiftsneutral.

I dette kapitel redegøres der for, hvordan reformen kan gøres udgiftsneutral. Med den udvidede uddannelsestid skal den tilsigtede udgiftsneutralitet sikres via en tilpasning af elevlønningerne samt ved anden omkostningsbegrænsende styring.

Hvis der i forbindelse med reformen indgås aftaler om den fremtidige elevløn, og i øvrigt foretages en økonomisk styring i overensstemmelse med de forudsætninger, der beskrives i dette kapitel, kan der opnås udgiftsneutralitet på de grundlæggende trin, incl. indgangsåret i overensstemmelse med udvalgets intentioner.

Udvalget har samtidig vurderet de økonomiske konsekvenser af den reform af sygeplejerskeuddannelsen, som et særligt udvalg (Bekendtgørelsesudvalget) har stillet forslag om juni 1989. Med reformforslaget overgår sygeplejerskeuddannelsen fra at være en lønnet elevuddannelse til at være en SU-dækket skoleuddannelse med praktik. Undervisningsministeriet har forudsat, at en sådan omlægning skal tilvejebringe en besparelse på 200 mill. kr., og der redegøres for forudsætningerne herfor.

Det er dog altid vanskeligt at foretage en sammenligning af omkostningerne ved en fremtidig uddannelsstruktur med de hidtidige

omkostninger inden for et uddannelsesområde. Til bedømmelsen af den fremtidige udvikling vil der knytte sig en række usikkerhedsmomenter, hvoraf nogle drejer sig om fremtidige politiske beslutninger i forbindelse med selve reformen. Andre knytter sig til, hvordan det nye uddannelsessystem vil blive udnyttet af brugerne, og atter andre usikkerhedsfaktorer har ikke noget direkte at gøre med reformen, men f.eks. med hvordan behovene for færdiguddannede vil udvikle sig i fremtiden. Hertil kommer metodeproblemer ved omkostningsopgørelserne og -sammenligningerne.

Der knytter sig særlige metodeproblemer til omkostningsopgørelser ved uddannelser med elevløn, idet elevlønnen under praktikken modsvares af en arbejdsindsats fra elevens side, der ellers skulle dækkes ved andet personale. Opgørelser af nettoudgifterne ved uddannelser med elevløn forudsætter derfor i princippet, at man kan fastlægge værdien af elevernes arbejde under praktikken.

Udvalget forudsætter, at der i forbindelse med reformerne fastlægges klare forudsætninger om den tilsigtede værdi af elevernes arbejde, således at praktikken kan tilrettelægges i overensstemmelse hermed.

Udvalget har opstillet en beregningsmodel til opgørelse af omkostningerne under de nye strukturer, hvor også forudsætningerne om elevernes arbejdsmæssige værdi indgår. Nærmere beskrivelser af opgørelsesmetoder og forudsætninger fremgår af de følgende afsnit.

12.2 Hidtidige omkostninger

Omkostningerne i forbindelse med bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne kan opdeles i driftsudgifter, her forstået som de samlede driftsudgifter ved institutionerne, elevlønninger opdelt i hhv. teori- og praktikperioder samt SU i uddannelsesperioder, hvor eleverne ikke modtager løn.

I *tabel 2* nedenfor er vist tal for de samlede uddannelsesomkostninger opdelt på niveauer i 1988.

Der har ikke tidligere været gjort forsøg på at opgøre uddannelsesområdets samlede omkostninger, og de opgørelser, der her er foretaget, og som stammer fra en lang række forskellige kilder, er da også behæftet med usikkerhed.

Den foretagne opgørelse af de samlede omkostninger bygger samtidig på nogle beregningsforudsætninger af forskellig type, der

fremgår af tabelnoterne nedenfor. Specielt bør fremhæves, at omkostningsopgørelsen for den nuværende hjemmehjælperuddannelse bygger på den forudsætning, at man betragter det første ansættelsesår som et uddannelsesår med skoleperioder svarende til Socialministeriets kursusudbud. Den samlede elevløn beregnes så som begyndelseslønnen for hjemmehjælpere på årsbasis ganget det antal ansatte, der i 1988 gennemgik de af Socialministeriet organiserede og finansierede kurser.

Endvidere omfatter driftsudgifterne til hjemmehjælperuddannelsens skoleperioder alene de tilskudsbeløb, der er optaget på finansloven. Udgifter f.eks. til uddannelsesstedernes administration af uddannelsen er kun i begrænset omfang indeholdt i dette tilskud. Driftsudgifter til skoleperioderne ud over tilskudsbeløbet finansieres gennem kursusafgifter, og den samlede størrelse heraf foreligger ikke oplyst.

De samlede omkostninger inden for hele uddannelsesområdet er i tabellen opgjort til godt *1,9 mia. kr.* Hvis man kun medregner den del af elevlønnen der vedrører skoleperioder som uddannelsesomkostning, udgør omkostningerne dog kun *830 mill. kr.,* heraf godt 230 mill. kr. på niveau I, godt 90 mill. kr. på niveau II og knap 510 mill. kr. ved sygeplejerskeuddannelsen.

Omkostningsniveauet både på niveau I og ved sygeplejerskeuddannelsen er meget kraftigt påvirket af elevlønnen i skoleperioder, der er væsentligt større end udgifterne til skoledriften og udgør hhv. ca. 175 mill. kr. på niveau I og 264 mill. kr. ved sygeplejerskeuddannelsen. På niveau II er elevlønnen i skoleperioder beskeden, fordi kun en mindre del af eleverne får løn i skoleperioderne. Der optræder derfor også en SU-udgift. Ved sygeplejerskeuddannelsen skyldes SU-udgiften, at eleverne ikke får løn under den nuværende ½-årige forskole.

Skoledriften er opgjort til ca. 58 mill. kr. på niveau I, 59 mill. kr. på niveau II og 209 mill. kr. ved sygeplejerskeuddannelsen, der altså koster dobbelt så meget som de andre uddannelser tilsammen i undervisningsudgifter.

Tabel2. Skøn over samlede omkostninger 1988. (drift, elevløn, SU)

	Drifts-udgifter	Elevløn-i alt [1]	Heraf elev-løn i skole-periode[2]	SU	I alt
			- mill. kr. -		
Niveau I					
Hjemmehjælper[3]	15,7	414,2	94,7	0	429,9
Sygehjælper	41,8	309,2	77,3	0	351,0
lait	57,5	723,4	172,0	0	780,9
Niveau II					
Plejer	9,6	23,3	7,5	0	32,9
Plejehjemsass.	35,7	71,6	9,0	10,5	117,8
Besk.vejl.	12,3	0	0	4,8	17,1
Hjemmehjælpsleder[4]	1,6	2,7	2,7	0	4,3
lait	59,2	97,6	19,2	15,3	172,1
Niveau I+II	116,7	821,0	191,2	15,3	953,0
Niveau III					
Sygeplejerske[5]	209,2	717,0	264,0	36,3	962,5
Niveau I+11+III	325,9	1538,0	455,2	51,6	1915,5

Kilder: Det Fælleskommunale Løndatakontor, Socialministeriet, Sundhedsministeriet og Undervisningsministeriet samt en undersøgelse foretaget af Amtsrådsforeningen i foråret 1989 af driftsudgifterne ved de amtskommunale skoler.

1) Elevlønnen fra lønstatistik 1987 omfatter grundlønnen, lønafhængige særydelser, andre ydelser, tillæg, særlig feriegodtgørelse og pension. Den registrede løn er opregnet til 1988 niveau ud fra stigningen i de respektive elevlønninger fra 1987 til 1988. For sygeplejeelever og sygehjælperelever er elevlønningerne for Rigshospitalet lagt til. Der er foretaget en opregning for sygeplejerskeuddannelsen, så tallene svarer til en årlig skoletilgang på 2.300 ganget normeret uddannelsestid i lønperioder.

2) Elevlønnen i skoleperioder er beregnet ud fra skoleperiodernes længde i forhold til den samlede uddannelsestid.

3) Elevlønnen til hjemmehjælperne er beregnet på baggrund af begyndelseslønnen i stedtillægsområde IV: 142.891 kr. (145.034 incl. ferietillæg), og en årlig tilgang til beskæftigelsesområdet på 3.330. Lønnen i skoleperioder er beregnet som antal teoriuger inkl. ferie (ferien er fordelt forholdsmæssigt mellem praktik og teoriperioderne) gange begyndelsesløn pr. uge gange det årlige optag. Lønnen i praktikperioden er beregnet som 52 uger minus antal teoriuger inkl. ferie gange tilgangen til beskæftigelsesområdet gange begyndelsesløn pr. uge gange deltidsfrekvensen. Den samlede løn er lønnen i teoriperioder plus løn i praktikperioder. Hertil kommer lønudgifter i teoriperioder i forbindelse med suppleringskurser à 1 uges varighed til 5.630 deltagere, hvor lønnen er sat til skalatrin 13 i stedtillægsområde IV, dvs. 152.501 kr. (154.788 incl. ferietillæg). Driftsudgiften til hjemmehjælperuddannelsen omfatter kun udgifter optaget på finansloven.

4) Drifts- og lønudgifterne til hjemmehjælpslederne omfatter drift/løn i teoriperioder for 72 deltagere i 6 uger, samt suppleringskurser for 330 ledere i 1 uge. Lønsummen er beregnet ud fra skalatrin 18 i stedtillægsområde IV og omfatter både eget og arbejdsgiverpensionstillæg.

5) Af hensyn til at opnå sammenlignelighed med beregninger af omkostninger under den nye struktur med en tilgang svarende til den nuværende (2.300) er alle tal opregnet svarende til 2.300 i tilgang ganget den normerede uddannelsestid.

12.3 Forhold af særlig betydning for den fremtidige omkostningsudvikling

Følgende grundlæggende størrelser har afgørende betydning for den fremtidige omkostningsudvikling ved gennemførelsen af strukturomlægningerne:

- elevtalsudviklingen som følge af strukturomlægningen opdelt på hhv. skoleperioder og praktikperioder,

- driftsudgiften pr. elev,

- elevlønsatser,

- elevernes arbejdsmæssige værdi i praktikperioder.

Under de følgende punkter redegøres der nærmere for, hvilke forudsætninger udvalget lægger til grund for opgørelserne af omkostningerne ved den fremtidige struktur.

12.3.1 Reformernes elevtalsmæssige konsekvenser

I kapitel 10 om dimensionering blev der redegjort for, hvilke tilgangsmæssige konsekvenser reformen ville få, hvis der skulle opnås samme antal nyuddannede til rådighed på de enkelte niveauer, som man opnår med den nuværende tilgang til de enkelte uddannelser.

Konsekvensen af den nye struktur er, at tilgangen til niveau I skal øges for at give mulighed for, at færdiguddannede på niveau I kan gå videre til niveau II med samme antal nyuddannede til rådighed på niveau I som hidtil. Tilgangen skal af samme grund øges til niveau II, hvis en væsentlig gruppe fra niveau II skal optages ved en af de videregående uddannelser.

Udvalget har valgt at basere omkostningssammenligningerne mellem gammel og ny struktur på elevtal ud fra hhv. den nuværende tilgang og de omtalte tilsvarende tilgangstal under den nye struktur, der altså er forøget gennem opstigningseffekten. Herved lægges der nogle *tilgangsmæssige maximumsforudsætninger* **til** grund for vurderingen af de økonomiske konsekvenser ved den nye uddannelsesstruktur. Det er nemlig sandsynligt, at tilgangen kan reduceres i

90'erne som følge af reducerede nyrekrutteringsbehov, men de mulige reduktioner vil kun i beskedent omfang kunne tilskrives reformen.

De anvendte tilgangstal er vist i særlige kolonner i *tabel 3* nedenfor. I tabellen er tilgangen til indgangsåret opgjort som halvdelen af tilgangen til niveau I, idet det forudsættes, at voksne stadig vil udgøre halvdelen af tilgangen til niveau I. Der er her tale om en ren beregningsforudsætning, idet man ikke før reformen kan vurdere, hvordan tilgangen vil fordele sig mellem voksne (uden om indgangsåret) og helt unge. De enkelte kommuners egne ønsker om at antage elever via indgangsåret og deres muligheder for at rekruttere voksne vil bestemme udviklingen.

Tabel 3. Skøn over årselever, praktik og teori i oprindelig og ny struktur.

	- 1988 -		- Ny struktur -	
	Tilgang	Årselever i alt	Tilgang	Årselever i alt
Indgangsår	-	-	3.500	3.500
Heraf:				
praktikårselever	-	-	-	1.750
teoriårselever	-	-	-	1.750
Niveau I	5.930	5.977	7.000	7.000
Heraf:				
praktikårselever	-	4.749	-	4.375
teoriårselever	-	1.228		2.625
Niveau II	1.130	1.434	3.200	4.800
Heraf:				
praktikårselever	-	727	-	3.067
teoriårselever	-	707	-	1.733
Sygeplejerskeudd.	2.300	8.050	2.300	8.050
Heraf:				
praktikårselever	-	4.450	-	3.220
teoriårselever	-	3.600	-	4.830

Ud over tilgangen er det uddannelsestidens længde, der har betydning for elevtalsudviklingen. Til opgørelse af de samlede elevtal bruges begrebet *årselever.* Ved en årselev forstås en elev, der er under uddannelse et fuldt uddannelsesår. To elever, der hver får *Vi* års uddannelse, udgør altså 1 årselev. I tabel 3 er antallet af årselever både under gammel og ny struktur beregnet som tilgangen gan-

get den normerede uddannelsestid (1 årselev = 12 uddannelsesmåneder). Der er altså ikke taget hensyn til frafald og omgængere i beregningerne.

Årseleverne deles op i årselever i hhv. praktikperioder og skoleperioder ud fra den andel praktikken/skoleperioderne udgør af den samlede uddannelsestid. For niveau I og II er beregningerne af årselever og opdelingen i praktik- og skoleperioder baseret på de forslag, udvalget har stillet, nemlig at den samlede uddannelsestid på begge niveauer opdeles i forholdet 2:1 mellem praktik og skoleperioder. Hertil kommer, at eleverne skal have mulighed for at vælge almene skolefag i et omfang svarende til 1 måned på niveau I og 1 *Vi* måned på niveau II mod tilsvarende reduktion i praktikken. Det er i beregningerne forudsat, at halvdelen af eleverne på niveau I udnytter denne mulighed fuldt ud, og at ⅓ af eleverne på niveau II udnytter muligheden fuldt ud.

For indgangsåret er beregningsforudsætningen, at halvdelen af uddannelsestiden bliver praktik og halvdelen skoleundervisning, men det vil være elevernes valg, der kommer til at afgøre fordelingen.

For sygeplejerskeuddannelsen er bekendtgørelsesudvalgets forslag lagt til grund for beregningen. Udvalget har stillet forslag om en fordeling mellem teori og praktik på 3:2 ud fra en samlet uddannelsestid på 3,5 år, dvs. 60% til skoleperioderne og 40% til praktikken. I den nuværende uddannelse udgør skoleperioderne ca. 45% og praktikken ca. 55%. Der er altså tale om en udvidelse af skoleperiodeandelen svarende til ca. 6,6 måned (incl. ferieperioder) og en modsvarende reduktion af praktikken.

Det samlede resultat af de foreslåede omlægninger er, som det fremgår af tabel 3, en stigning i antallet af årselever svarende til tilgangsforøgelsen til niveau I fra knap 6.000 til 7.000 og en meget kraftig stigning på niveau II - fra godt 1.400 årselever til 4.800. Stigningen i teoriårselever er markant på alle tre niveauer. Både på niveau I og på niveau II er der tale om mere end en fordobling - på niveau I fra godt 1.200 til godt 2.600, og på niveau II fra ca. 700 til over 1.700.

Ved sygeplejerskeuddannelsen udvides antallet af teoriårselever med ca. ⅓ - fra 3.600 til godt 4.800, og antallet af praktikårselever reduceres modsvarende.

12.3.2 Driftsudgifter pr. teoriårselev

Det er forbundet med store problemer at foretage sammenlignelige opgørelser over de nuværende driftsudgifter pr. teoriårselev. Det skyldes bl.a. forskellig regnskabs- og konteringspraksis.

Med de driftsudgiftsskøn, der er opgjort i tabel 2, udgør de nuværende driftsudgifter pr. teoriårselev (afrundet):

Hjemmehjælperuddannelsen	31.000 kr.
Sygehjælperuddannelsen	63.000 kr.
Plejehjemsassistentuddannelsen	73.000 kr.
Beskæftigelsesvejlederuddannelsen	66.000 kr.
Sygeplejerskeuddannelsen	59.000 kr.

Disse omkostningsforskelle kan både skyldes reelle omkostningsforskelle og forskellig regnskabs- og konteringspraksis.

Den markante forskel i udgiften pr. teoriårselev mellem hjemmehjælperuddannelsen og de øvrige uddannelser skyldes bl.a., at uddannelsen ikke har fastansatte lærere, egne lokaler mv. Den angivne driftsudgift omfatter alene Socialministeriets tilskudsbeløb og indeholder f.eks. kun i begrænset omfang udgifter til uddannelsesstedernes administration af uddannelsen. Der er således hovedsagelig tale om direkte undervisningsudgifter pr. elev og formentlig om en effektiv udnyttelse af holdstørrelser og lærerkræfter.

Udgiftsniveauet ved plejehjemsassistent- og beskæftigelsesvejlederuddannelsen er påvirket af, at flere skoler har lejemål, og at kapaciteten ikke altid kan udnyttes lige hensigtsmæssigt, bl.a. på grund af et vist frafald, og fordi der er tale om ret små skoler.

Ved beskæftigelsesvejlederuddannelsen bidrager værkstedsundervisning til de relativt høje enhedsomkostninger.

Udgifterne ved sygehjælper- og sygeplejerskeuddannelserne kan være påvirket af, at amterne i et vist omfang normerer stillinger på skolerne til koordinator- og vej lederfunktioner i praktikperioderne, selv om det i disse uddannelser er forudsat, at det er ansatte på praktikstederne, der tager sig af elevernes praktiske uddannelse.

Under alle omstændigheder ligger driftsudgifterne pr. teoriårselev ved alle uddannelserne (bortset fra hjemmehjælperuddannelsen) i overkanten af udgiftsniveauet ved mange andre uddannelser. F.eks. koster en gymnasieelev ca. 40.000 kr. pr. år. Ved gymnasieuddannelsen kan man fastholde ret høje klassekvotienter, men i en væ-

sentlig del af undervisningen i 2. og 3. g. kan eleverne vælge mellem forskellige fag og faglige niveauer. Det betyder, at holdstørrelserne bliver væsentlig lavere end klassekvotienten og er med til at øge udgifterne pr. elev. Desuden er udgifterne påvirket af, at en del af fagene er apparatur- og materialekrævende, og at der kun anvendes akademisk uddannede lærere.

Gymnasieuddannelsen er altså ikke en særlig billig uddannelse, men ligger i en mellemgruppe. En lang række uddannelser er billigere, f.eks. handelsskoleuddannelser og samfundvidenskabelige, videregående uddannelser. Andre uddannelser er mere omkostningskrævende end gymnasieuddannelsen, f.eks. tekniske erhvervsuddannelser og ingeniøruddannelser, hvilket i høj grad kan tilskrives et stort omfang af laboratoriekrævende undervisning.

Bistands-, pleje- og omsorgsuddannelsernes nuværende placering i denne dyre ende kan *ikke* skyldes, at de er særlig laboratoriekrævende, eller lærernes lønniveau. Alle uddannelserne har et lavere lønniveau end gymnasieområdet. Det må være andre forhold, der er afgørende for deres nuværende placering i den dyre ende.

Blandt forhold, der kan forventes at have haft betydning, må især fremhæves

- små skolestørrelser,

- kraftige bindinger af undervisningsplanlægningen i de centrale undervisningsbestemmelser, herunder bindinger i praktikafviklingen, der giver dårlig skolekapacitetsudnyttelse,

- anvendelse af skolens lærerkræfter i praktikvejledningen, selv om det er forudsat, at denne forestås af praktikstederne.

Hertil kommer, at uddannelsesområdet ikke hidtil har været underkastet en mere samlet og systematisk udgiftsstyring svarende til den, man kender på andre uddannelsesområder. Driftsomkostningerne har i høj grad af den bevilgende myndighed været betragtet som givne ud fra de centrale uddannelsesbestemmelser.

Gennem de forslag, udvalget har stillet, skulle det være muligt at opnå en bedre kapacitetsudnyttelse og en mere systematisk økonomistyring. Sammenlægningen af uddannelserne under en fælles in-

stitutionsstruktur og nedbringelsen af antallet af uddannelser i den integrerede struktur bør kunne give rationaliseringsgevinster.

Samtidig er det altid lettere at nedbringe enhedsomkostningerne, når antallet af elever på skolerne stiger, end når det falder eller er konstant. Gennemførelsen af uddannelssreformerne vil i sig selv give lejlighed til at tage hele den hidtidige undervisnings- og arbejdstilrettelæggelse op til revision, og de nye uddannelsesbestemmelser, der skal være mål- og rammebestemmelser, vil ikke give bindinger af de hidtil kendte typer i undervisnings- og arbejdstilrettelæggelsen. Skolerne vil altså få meget fleksible muligheder for - ud fra lokale muligheder og hensyn - at tilpasse undervisningen og arbejdstilrettelæggelsen til de økonomiske rammer, der fastlægges af amterne.

Udvalget forudsætter derfor, at amterne i forbindelse med gennemførelse af reformernene sikrer en udgiftsstyring, der nedbringer udgifterne pr. årselev væsentligt i forhold til det nuværende udgiftsniveau.

Et udgiftsniveau på *50.000 kr. pr. teoriårselev* bør være en fælles *overgrænse* både ved niveau I- og Il-uddannelserne og ved sygeplejerskeuddannelsen. Vejledning under praktikken forudsættes i dette skøn varetaget af praktikstederne, jvf. pkt. 12.3.3. nedenfor om hensyntagen hertil ved fastlæggelse af elevernes arbejdsmæssige værdi i praktikperioderne.

Når dette maksimale udgiftsniveau, der indgår i de videre beregninger, stadig er fastlagt højere end gymnasieniveauet, hænger det sammen med to forhold. Dels at der er tale om uddannelser med ferier svarende til arbejdsmarkedet, dels at praktiktilrettelæggelsen måske ikke altid vil muliggøre optimale klasse/holdstørrelser.

Udvalget har ikke fundet grundlag for at differentiere maksimumgrænsen på uddannelsesniveauer, dels fordi der ikke er nogen systematik i det nuværende omkostningsmønster, dels fordi det normalt heller ikke er således, at videregående uddannelser koster mere end ungdomsuddannelserne. Forskelle i lærerkræfternes aflønningsniveau og arbejdsfordeling vil normalt være modsvaret af, at der på de videregående uddannelsestrin kan lægges større vægt på elevernes selvstændige arbejde med undervisningsstoffet.

På indgangsåret bør udgiftsniveauet pr. teoriårselev sættes lavere, f.eks. til max. 30.000 kr., som anvendes i de efterfølgende beregninger (svarende til 15.000 kr. pr. årselev, hvis praktikken udgør 50%).

12.3.3 Elevløn og elevernes arbejdsmæsige værdi

I skoleperioder må elevløn betragtes som en ren uddannelsesomkostning på linie med driftsudgifter og SU, mens elevlønnen i arbejdsperioder modsvares af en arbejdsindsats. Et element i bestemmelsen af uddannelsesomkostningernes samlede størrelse vil derfor være værdien af elevernes arbejdsindsats i praktikperioderne sammenholdt med lønnen i disse perioder. Hvis denne værdi er større end elevernes løn under praktikken, er der et overskud til at finansiere lønnen under skoleperioderne, således at uddannelsesomkostningerne nedbringes. Omvendt, hvis praktikværdien er mindre end lønnen i praktikperioden.

Ideelt set bør lønnen i hele elevtiden modsvare praktikværdien, så elevlønnen tæller med 0 i det samlede regnskab.

Nedenfor vises der gennemsnitsløn pr. årselev, der svarer til de opgjorte elevlønomkostninger i tabel 2. Desuden vises en gennemsnitsløn pr. praktikårs værk, hvor hele lønudgiften er henregnet til praktikperioderne.

	Gennemsnitsløn pr. årselev	Gennemsnitsløn pr. praktikårsværk
Hjemmehjælpere (1. ansættelsesår)	145.000	175.500
Sygehjælperelever	116.800	155.650
Plejerelever	132.900	158.200
Plej ehj.ass. elever	-	134.800
Sygeplejeelever	104.000	163.000

Meget tyder på, at de nuværende elevlønninger højst har givet arbejdsmæssig dækning svarende til lønnen i praktikperioderne.

Når teoriperioderne udvides, bliver forholdet endnu mere skævt, og det er derfor klart, at elevlønnen må sættes ned i forbindelse med reformerne.

Hvis en uddannelses teoridel vejer meget tungt i den samlede uddannelsestid, er det almindeligt, at uddannelsen som helhed er SU-finansieret. Det gælder da også ved samtlige videregående uddannelser, bortset fra sygeplejerskeuddannelsen, og dette er baggrunden for forslaget om, at sygeplejerskeuddannelsen overgår til SU-finansiering. Da sygeplejerskeuddannelsens praktik dog stadig

iflg. bekendtgørelsesforslaget vil være længere end normalt inden for de videregående uddannelser, og da eleverne under praktikken fortsat skal udføre et arbejde på linie med elever på grunduddannelserne, foreslår udvalget, at der fortsat ydes elevløn i praktikperioderne.

I sammenligninger af, hvad uddannelserne hidtil har kostet, med hvad de vil koste under den nye struktur, sættes praktikværdien under den gamle struktur lig med lønnen i praktikperioderne. Dvs. beregningsforudsætningen er, at praktikken hidtil hverken har givet overskud eller underskud, og at de samlede uddannelsesomkostninger har været lig med uddannelsesomkostningerne i teoriperioderne (drift, elevlønninger og SU).

Under den nye struktur skal eleverne i høj grad - om muligt fuldt ud - finansiere deres egen løn i teoriperioderne gennem værdien af det arbejde, de yder under praktikken. Dette er en central forudsætning for, at reformerne af de grundlæggende uddannelser kan gøres udgiftsneutrale.

Udvalget har valgt at vurdere elevernes arbejdsmæssige værdi i forhold til lønværdien for personale af den kategori, der arbejder på det pågældende niveau, dvs. i forhold til hjemmehjælpere på begyndelsestrin for niveau I og i forhold til sygehjælpere på begyndelseston for niveau II. Det skal altså vurderes, hvad en praktikårselev på niveau I og niveau II er værd i forhold til hhv. en hjemmehjælper og en sygehjælper. I denne vurdering må der dels tages hensyn til, at praktikken bør tilrettelægges således, at eleverne får en alsidig praktisk erfaring, dvs. at der skal tages særlige hensyn til eleverne ved arbejdstilrettelæggelsen, dels til at eleverne skal have vejledning og instruktion, hvilket reducerer den umiddelbare arbejdsmæssige værdi af andet personale.

Udvalget har valgt at medregne supervisionen i fastlæggelsen af eleverne arbejdsmæssige værdi i stedet for direkte at skønne over, hvad supervisionen vil koste.

Ved værdiansættelsen på niveau I bør desuden tages hensyn til, at der kan være tale om meget unge og dermed uerfarne elever.

Med udgangspunkt i disse forudsætninger finder udvalget, at der kan anvendes en værdiansættelse for et praktikårsværk svarende til *70%* af et hjemmehjælperårsvær k (begyndelseston = 145.000 kr.) på niveau I, og en ansættelse svarende til *75%* af et sygehjælperårsværk (begyndelsestrin = 163.000 kr.) på niveau II.

Værdiansættelsen betyder, at man som gennemsnit på de pågældende områder kan regne eleverne ind i personalenormeringen svarende til hhv. 70% og 75% af andre ansatte, heri indregnet supervisionsforpligtelsen. Ved værdiansættelser af sygeplejeelever vil det være rimeligt at anvende samme værdiansættelsessystem, dvs. praktikanterne tæller som 70% af et hjemmehjælperårsværk i første trediedel af deres praktik, og som 75% af et sygehjælperårsværk i anden trediedel. Først i den sidste del af praktikken kan der foretages en værdiansættelse i forhold til en sygeplejerske på begyndelsestrinet.

Ud fra disse værdiansættelser er det vurderet, hvilke gennemsnitlige elevlønninger der vil sikre udgiftsneutralitet for indgangsår, niveau I og II under ét.

Med gennemsnitlige elevlønninger på 73.000 kr. på niveau I og 79.000 kr. på niveau II sikres der en rimelig balance i forhold til det hidtidige udgiftsniveau inden for uddannelsesområdet.

Dette elevlønniveau står samtidig i rimeligt forhold til elevlønniveauet inden for erhvervsuddannelserne, der svinger omkring 70.000 kr.

Elevlønninger på hhv. 73.000 kr. og 79.000 kr. betyder imidlertid en væsentlig reduktion i forhold til de nuværende elevlønninger. Men de forudsatte elevlønninger for praktik- og skoleperioder under ét er ikke urimelige i forhold til værdien af elevernes arbejde i praktikperioderne. Elevlønnen ville nemlig skulle reduceres til 64.000 kr. på niveau I, hvis den skulle svare til værdiansættelsen, mens en elevløn på 78.000 kr. på niveau II giver balance i forhold til værdiansættelsen.

Der er imidlertid fare for, at rekrutteringen af voksne kan blive kraftigt reduceret, hvis elevlønnen på niveau I sættes for lavt. Erfarne voksne kan samtidig have en væsentlig højere arbejdsmæssig værdi end de unge.

Udvalget forudsætter derfor, at der indføres voksenløn, og de anførte lønsatser er således kun tænkt som gennemsnitssatser, der må differentieres med fastsættelse af voksenlønssatser, f.eks. for elever over 23 år.

12.4 Sammenligning af omkostningerne under gammel og ny struktur

12.4.1 Niveau I og II samt indgangsår

Med de forudsætninger, der er redegjort for under pkt. 12.3, kan udgifterne efter strukturomlægningerne opgøres og sammenlignes med de hidtidige udgifter.

I *tabellerne 4 og 5* nedenfor er sammenligningerne foretaget for skoleperioder og praktikperioder hver for sig. Det opgøres først, hvor store merudgifter stigningen i antallet af teoriårselever giver.

Dernæst opgøres, hvilket overskud praktikperioderne giver med de anvendte lønninger og værdiansættelser. Endelig opgøres den samlede forskel mellem merudgifterne i skoleperioderne og overskuddet i praktikperioderne.

Det fremgår, at merudgifterne i skoleperioderne på niveau I udgør ca. 93 mill. kr. Overskuddet i praktikperioden, forstået som for-

Tabel 4. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag, Niveau I.

Niveau I	Gammel struktur [1]	Ny struktur [2]
Skoleperioder:		
Drift	57,5 mill. kr.	131,2 mill. kr. [3]
Elevløn, teori	172,0 mill. kr.	191,6 mill. kr. [4]
I alt	229,5 mill. kr.	322,8 mill. kr.
	(322,8 – 229,5)	
Merudgifter skoleperioder		93,3 mill. kr.
Praktikperioder:		
Praktikløn	4.375 à 73.000 kr. [4]:	319,3 mill. kr.
Praktikværdi	4.375 × 0,7 [5] × 145.000 kr. [6]:	444,0 mill. kr.
	(444,0 – 319,3)	
Overskud praktik		124,7 mill. kr.
	(124,7 – 93,3)	
Samlet overskud niveau I		31,4 mill. kr.

1) Omkostningsgrundlag se tabel 1.
2) Elevtalsgrundlag se tabel 2.
3) Driftsudgift pr. teoriårselev 50.000 kr.
4) Gennemsnitlig elevløn 73.000 kr.
5) Gennemsnitlig praktikværdi = 70%
6) Hjemmehjælperløn

skellen mellem praktikværdien og elevlønnen i praktikperioden, udgør imidlertid ca. 125 mill. kr. D.v.s., at strukturreformen vil give et overskud på knap 32 mill. kr. på niveau I.

Det bør dog bemærkes, at overskuddet på 125 mill. kr. i praktikperioderne *ikke* fuldt ud dækker elevlønudgiften i skoleperioderne på ca. 192 mill. kr., d.v.s. at elevlønnen samlet vil være højere end svarende til den fastsatte praktikværdi.

På niveau II udgør merudgifterne i skoleperioder ca. 130 mill. kr. Merudgifterne modsvares af et overskud i praktikperioderne på ca. 133 mill. kr., d.v.s. et samlet overskud på 3 mill. kr. Her svarer den samlede elevløn imidlertid næsten til praktikværdien.

Det samlede overskud på niveau I og II på knap 35 mill. kr. kan bruges til delvis finansiering af indgangsåret. Med elevtal svarende til halvdelen af tilgangen til niveau I og en driftsudgift på 30.000 kr. pr. teoriårselev vil udgifterne hertil udgøre knap 53 mill. kr. Herudover må der forventes udgifter i forbindelse med praktikken under indgangsåret, her sat til 10 mill. kr., d.v.s. *63 mill. kr.* i alt.

Tabel 5. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag, Niveau II.

Niveau I	Gammel struktur [1]	Ny struktur [2]
Skoleperioder:		
Drift	59,2 mill. kr.	86,6 mill. kr.[3]
Elevløn, teori	19,2 mill. kr.	136,9 mill. kr.[4]
SU	15,3 mill. kr.	–
I alt	93,7 mill. kr.	223,5 mill. kr.
Merudgifter skoleperioder	(223,5 – 93,7)	129.8 mill. kr.
Praktikperioder:		
Praktikløn	3.067 à 79.000 kr.:	242,2 mill. kr.
Praktikværdi	3.067 × 0,75[5] × 163.000 kr.[6]:	374,9 mill. kr.
Overskud praktik		132,7 mill. kr.
Samlet overskud niveau II	(132,7 – 129,8)	2,9 mill. kr.
Samlet overskud niveau I + niveau II	(31,6 mill. kr. + 2,9 mill. kr.):	34,5 mill. kr.

1) Omkostningsgrundlag se tabel 1.
2) Elevtalsgrundlag se tabel 2.
3) Driftsudgift pr. teoriårselev 50.000 kr.
4) Gennemsnitlig elevløn 79.000 kr.
5) Gennemsnitlig praktikværdi = 75%
6) Hjemmehjælperløn

Overskuddet på niveau I og II vil altså ikke fuldt og helt kunne finansiere indgangsåret. Der vil være et underskud på ca. *28 mill. kr.*

Dette underskud bør kunne dækkes ved den aflastning, som etableringen af indgangsåret og de efterfølgende uddannelser vil give andre uddannelsesområder, herunder specielt folkeskolens 10. klasse, gymnasiet/hf og erhvervsuddannelserne.

Næsten alle unge fortsætter i uddannelsessystemet efter 9.klasse, d.v.s. at aflastningen elevtalsmæssigt fuldt og helt vil svare til elevtilgangen til indgangsåret, og den vil blive større, hvis tilgangen til gymnasiet/hf reduceres som følge af opbygningen af det nye system.

Samlet kan en tilgang til indgangsåret på 3.500 medføre en aflastning på omkring 5.000 elever i andre dele af uddannelsessystemet. D.v.s. at det opgjorte underskud på 28 mill. kr. kan dækkes ved en besparelse på under 6.000 kr. pr. elev dér, hvor elevtallene reduceres.

I situationer med kraftige elevtalsreduktioner som følge af de faldende ungdomsårgange kan det imidlertid være vanskeligt at gennemføre besparelser proportionalt med yderligere elevtalsreduktioner afledt af de nye uddannelsestilbud.

Derfor er der kun regnet med en beskeden økonomisk aflastningseffekt på andre uddannelsesområder som følge af etableringen af indgangsåret.

12.4.2 Sygeplejerskeuddannelsen

Bekendtgørelsesudvalgets forslag til ny uddannelsesstruktur i sammenhæng med overgang til SU-finansiering i skoleperioderne betyder umiddelbart,

1) *at* de samlede lønudbetalinger til studerende reduceres svarende til 3.680 teoriårselever, hvilket er opgjort som antallet af teoriårselever under den nye struktur (4.830) fratrukket de teoriårselever på forskolen, der hidtil har været SU-finansierede (1.150),

2) *at* de samlede SU-udgifter modsvarende øges svarende til 3.680 flere SU-berettigede,

3) *at* skoledriftsudgifterne øges som følge af det øgede antal teoriårselever (1.230),

4) *at* antallet af praktikårselever reduceres med 1.230,

5) *at* praktikken effektiviseres, således at den arbejdsmæssige værdi forøges, d.v.s. at faldet i antal praktikårselever delvis modsvares af en mere effektiv arbejdsmæssig udnyttelse af praktikårsværkene.

Det er disse virkninger tilsammen, der afgør, hvor store besparelser der er forbundet med det foreliggende forslag til ny bekendtgørelse.

ad 1) og 2). Finansieringsomlægningen medfører:

a. *Lønreduktion for studerende*
3.680 årselever a 104.000 kr.[1]» = 383 mill.kr.

b. *SU-forøgelse*
3.680 årselever å 31.300 kr.[2)] = 115 mill.kr.

Finansieringsoverskud 268 mill.kr.

1) Nuværende gennemsnitlig elevløn
2) Nuværende gennemsnitlig SU-udgift pr. forskoleelevårsværk

ad 3). De øgede *driftsudgifter* kan beregnes som forskellen mellem nuværende driftsudgifter (209 mill. kr.) og driftsudgiften under den nye struktur med 4.830 teoriårselever samt en udgift pr. teoriårselev på 50.000 kr. (242 mill. kr.)

Merudgiften ved skoledriften bliver altså *33 mill. kr.,* således at finansieringsoverskuddet reduceres til *235 mill. kr.*

ad 4) og 5). For at opgøre den samlede besparelse ved uddannelses- og finansieringsomlægningen skal det vurderes, i hvilket omfang værdien af et praktikårsværk forøges under den nye struktur. I bekendtgørelsesudkastet forudsættes en effektivisering af praktikken, dels ved at praktikbestemmelserne gøres mere fleksible, dels ved at de enkelte praktikperioder gøres længere.

Praktikværdien under gammel og ny struktur kan opgøres efter samme principper som anvendt for niveau I- og Il-uddannelserne. Det forudsættes her, at den hidtidige praktikværdi har svaret til elevens løn i praktiktiden. Målt i forhold til et sygeplejerskeårsværk på begyndelsestrinet, der koster 182.000 kr., har sygeplejeeleverne hermed i gennemsnit haft en praktik værdi på 57% (104.000 i % af 182.000). De nuværende praktikårsværk (4.450) kan altså omregnes til *2.537* sygeplejerskeårsværk.

Under den fremtidige uddannelsesordning forudsættes det også, at de studerendes arbejdsmæssige værdi i praktikken fastlægges efter samme principper som ved elevuddannelserne.

I den første trediedel af praktikken regnes der derfor med en værdi svarende til praktikeleverne på niveau I (70% af hjemmehjælpere på begyndelsestrin). I den anden trediedel af de studerendes praktik anvendes en værdi svarende til praktikeleverne på niveau II (75% af syghjælpere på begyndelsestrin). I den sidste trediedel sættes værdien i forhold til sygeplejerskelønnen på begyndelsesniveauet, og der anvendes en værdiansættelse på 75%.

Med disse værdiansættelser bliver de studerendes samlede gennemsnitsværdi i praktikken under den nye struktur 66% af et sygeplejerskeårsværk. Der er 3.220 praktikårselever under den nye struktur. De vil altså have en værdi svarende til 2.125 sygeplejerskeårsværk.

Det forudsættes, at der kompenseres for forskellen mellem praktikværdien under den gamle og den nye struktur, d.v.s. for 2.537-2.125 = *412* sygeplejerskeårsværk, der vil koste *75 mill kr.* Faldet på 1.230 praktikårsværk kompenseres altså med 75 mill. kr. Hermed reduceres *den samlede besparelse* ved omlægningen til *160 mill. kr.*

Undervisningsministeriet forudsætter, at omlægningen af sygeplejerskeuddannelsen skal gennemføres på en sådan måde, at der opnås en besparelse på *200 mill. kr.*

Dansk Sygeplejeråd foreslår derfor en forøgelse af praktiktiden (og hermed af den samlede uddannelsestid) på tre måneder i forhold til bekendtgørelsesudkastet for at kompensere for det reducerede antal studerende i praktik. Ideen i forslaget er altså, at der kompenseres for den øgede teoritid med længere praktiktid end forudsat i bekendtgørelsesudkastet. Desuden indebærer DSR's forslag som ved de øvrige uddannelser en reduktion af praktiklønnen, så den samlede besparelse på 200 mill. kr. opnås.

Med DSR's forslag vil antallet af studerende i praktik under den nye struktur blive forøget med 575, og den samlede elevlønreduktion bliver hermed formindsket med *60 mill.kr.* og vil udgøre *323 mill. kr.* (mod 383 mill. kr. ved bekendtgørelsesudvalgets forslag). SU-udgiften vil være uændret 115 mill. kr., d.v.s. *finansieringsoverskuddet* reduceres til *208 mill. kr.*

Merudgifterne til driftsudgifterne er uændret 33 mill. kr., d.v.s. at der efter dækning af denne merudgift er en besparelse på *175 mill. kr.* til rådighed.

Til gengæld vil der ikke skulle ydes kompensation for reduktionen i det samlede antal praktikårsværk. Med forøgelsen på 575 praktikårsværk vil reformen kun give en reduktion i antallet af praktikårsværk på 655 årsværk. Denne reduktion vil opvejes af effektiviseringsgevinsten, når bekendtgørelsen ændres.

Underskuddet på 25 mill. kr. i forhold til sparemålet på 200 mill. kr. vil herefter kunne dækkes ved en lønreduktion på ca. *6.700 kr.* pr. praktikårsværk. D.v.s. at gennemsnitspraktiklønnen skal nedbringes fra 104.000 kr. til godt 97.000 kr.

Udvalget kan tilslutte sig denne løsning, der indebærer, at den samlede løn til studerende reduceres med *348 mill kr.* (incl. den nedsatte løn). De 348 mill. kr. anvendes til øget SU (115 mill. kr), øgede driftsudgifter (33 mill. kr.) og besparelse 200 mill. kr.

12.5 Omlægningernes finansieringsmæssige konsekvenser for kommuner, amter og stat

Strukturomlægningerne vil få forskellige finansieringsmæssige konsekvenser for kommuner, amter og stat, uanset at der samlet opnås udgiftsneutralitet ved den af udvalget foreslåede omlægning af de grundlæggende uddannelser, og der må gennemføres bloktilskudsmæssige reguleringer for at sikre balance mellem myndighederne.

Kommunerne opnår umiddelbart væsentlige besparelser ved overgang til elevløn for hjemmehjælpergruppen og ved en del af elevlønreduktionerne i øvrigt. Til gengæld skal kommunerne finansiere et væsentlig større antal elever på niveau I end tidligere, dels i skoleperioder, dels i praktik. Kun elevlønnen for elever i praktik modsvares af en personalereduktion.

Kommunerne skal overføre en del af lønbesparelserne til amterne med henblik på dækning af de øgede driftsudgifter.

De enkelte kommuners sikkerhed for at opnå udgiftsneutralitet afhænger først og fremmest af deres egen sikring af, at eleverne tæller med i personalenormeringerne svarende til den forudsatte værdi i forhold til andet personale.

Etableringen af indgangsåret vil reducere antallet af elever i 10. klasse, hvilket bør kunne give besparelser på folkeskolens budget.

Amterne får alt andet lige merudgifter til undervisning af flere elever. Indgangsåret vil dog også betyde en aflastning af gymnasie-

sektoren, d.v.s. at der forudsættes overført midler herfra til bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne. En del af merudgifterne på niveau I og II kompenseres direkte ved overførsel af statslige driftsudgifter til amterne. En anden del af de udvidede undervisningsudgifter på niveau I og II skal finansieres via de reducerede elevlønsudgifter i praktikperioder både i kommuner og amter. Det bliver herefter amterne, der får ansvaret for, at driftsudgifter på såvel niveau I og II samt III styres på en sådan måde, at der opnås udgiftsneutralitet ved omlægningen, d.v.s. udgiften pr. teoriårselev holdes på max. 50.000 kr.

I det samlede regnestykke for niveau I- og Il-uddannelserne skal indgå, at staten sparer SU-udgifter (ca. 15 mill. kr.), når niveau Il-uddannelserne bliver fuldt selvfinansierende.

Amterne sparer desuden lønudgifter til studerende ved overgang til SU-finansiering i skoleperioder ved sygeplejerskeuddannelsen, idet staten overtager finansieringsforpligtelsen i skoleperioderne. Herfra skal fratrækkes de øgede driftsudgifter ved flere teoriårselever.

Staten skal overføre driftsudgifter til amterne for de niveau I- og 11-uddannelser, der hidtil har været finansieret af staten, og SU-udgifter for de niveau Il-uddannelser, der hidtil har været SU-finansieret.

For sygeplejerskeuddannelsen skal der derimod overflyttes lønudgifter til studerende fra amterne til staten som følge af finansieringsomlægningen til SU i skoleperioderne fraregnet de merudgifter, amterne får ved omlægningen.

Staten vil lige som kommuner og amter opnå en vis reduktion i elevtal (erhvervsuddannelserne) ved etableringen af indgangsåret, som må indregnes i finansieringen heraf.

13 Gennemførelse af udvalgets forslag

13.1 Uddannelsesreformerne i sammenhæng med udviklingen i social- og sundhedssektoren

De uddannelsesreformer, udvalget stiller forslag om, vil først slå igennem over en meget lang årrække. Dette er også baggrunden for, at udvalget har lagt hovedvægten på at stille forslag om nogle overordnede rammer for det samlede uddannelsessystem inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet, der muliggør en *fleksibel* tilpasning til en dynamisk udviklingsproces.

Først og fremmest skal gennemførelsen af reformerne kunne tilpasses og fremme den omstillingsproces, som præger social- og sundhedssektoren, jvf. kapitel 4. Det er klart, at antallet af uddannede under den nye struktur i en meget lang årrække vil være beskedent i forhold til de samlede personalegrupper inden for sektoren. Men når der løbende vil komme nyuddannede med en væsentlig opkvalificering i forhold til hidtil og med den tilsigtede funktionsmæssige og områdemæssige bredde i kvalifikationer, vil omstillingsprocessen kunne fremmes. De nyuddannede kan nemlig sættes ind der, hvor der er mest brug for dem i omstillingen.

Uddannelsesomstillingen skal sandsynligvis foregå i en periode med reducerede nyrekrutteringsbehov. Samtidig skal de nye elevgrupper passes ind i den samlede personaledimensionering. Det taler for, at elevansættelsesmyndighederne får den direkte mulighed for at tilpasse elevansættelserne til deres egen personalepolitik, som det er foreslået i kapitlet om dimensionering og elevansættelser. Herved kan personaleafskedigelser som følge af uddannelsesomlægningerne og den heraf afledte stigning i antallet praktikelever undgås.

Et særligt tilpasningsbehov forventes at gøre sig gældende i forbindelse med den meget udbredte deltidsansættelsesform inden for området. Ændringer i deltidsansættelsesfrekvenser kan få meget stor betydning for rekrutteringsbehovene, og når der er investeret mere i de nyuddannedes uddannelse både af dem selv og af den ansættende myndighed, er det sandsynligt, at uddannelsesinvesteringerne ønskes udnyttet bedre i form af flere fuldtidsansættelser. Der

vil altså være et samspil mellem rekrutteringsbehovene og selve uddannelsesreformen.

Samtidig giver den trinopdelte uddannelsesstruktur med en 1-årig grunduddannelse og en 1½ årig overbygningsuddannelse muligheder for en meget hurtig tilpasning af antallet af færdiguddannede i forhold til nyrekrutteringsbehovene på de forskellige niveauer.

De nyuddannedes brede kvalificering og hermed forbundne mobilitetsevne vil samtidig sikre mod mangel på personale og arbejdsløshed.

Tilpasningerne i forhold til personalebehovene betyder, at man ikke kan planlægge med fast skolekapacitet, hverken samlet eller på de enkelte niveauer. Man må derfor indrette hele uddannelsesplanlægningen på fleksibilitet. Det er baggrunden for udvalgets forslag om en fælles skolestruktur, en fælleskommunal styring og en stor selvstændighed i undervisnings- og arbejdstilrettelæggelse ved skolerne inden for nogle overordnede landsdækkende rammer. Det er også baggrunden for, at én myndighed - amterne - tillægges ansvaret for den økonomiske styring, således at der løbende sikres en økonomisk kapacitetstilpasning og fastholdelse af omkostningsniveauet i overensstemmelse med udvalgets intentioner.

Tilgangsmæssigt skal uddannelsesreformerne også gennemføres under nye vilkår. Mulighederne for rekruttering både af unge og af voksne reduceres, dels fordi ungdomsårgangene falder, dels fordi gruppen af voksne kvinder, der søger ud på arbejdsmarkedet uden forudgående erhvervsmæssig uddannelse, formindskes. Udvalgets forslag om et indgangsår for helt unge og om voksnes direkte adgang til elevansættelse på niveau I skal sikre, at der kan gennemføres en fleksibel rekrutteringsmæssig omstilling i overensstemmelse med de lokale rekrutteringsmuligheder. Indgangsåret kan køres gradvis og fleksibelt ind, afhængigt af, hvordan rekrutteringsmulighederne blandt voksne udvikler sig lokalt.

Ingen kan heller på forhånd vide, i hvilket omfang de grundlæggende uddannelser vil blive brugt som adgangsvej til videregående uddannelse. Udviklingen må her forventes at blive meget gradvis, og dermed vil effekten af de grundlæggende uddannelser som adgangsvej også kun gradvis slå igennem på uddannelsesdimensioneringen. Det taler for en vis overdimensionering i starten, hvad angår elevansættelserne på niveau I og II samt i sammenhæng hermed på

indgangsåret, hvis man vil fremme disse uddannelser som adgangsvej til de videregående uddannelser.

Bestyrelsen vil være et velegnet organ for formidling og sikring af en sammenhængende rekrutteringspolitik inden for regionen.

Det er altså i høj grad de lokale myndigheder og skolebestyrelserne, der kommer til at bestemme, hvordan reformerne bliver gennemført. Den nye form for faglig rammestyring af skolerne - i modsætning til den hidtidige detailstyring - betyder samtidig, at skolerne får et meget stort ansvar for den faglige og undervisningsmæssige forberedelse af reformerne.

For at hele uddannelsesomstillingen kan komme igang, kræves der, at de overordnede rammer og de organisatoriske forudsætninger hurtigt kan komme på plads. I næste afsnit stilles udvalgets forslag herom.

13.2 Forslag til tidsplan

Udvalget foreslår, at undervisningsministeren allerede i folketingssamlingen 1989/90 fremsætter *lovforslag* om reformernes gennemførelse med henblik på, at loven kan træde i kraft den *1. januar 1991*.

En høring over lovforslaget bør derfor være afsluttet før jul.

Hurtigt efter at loven er vedtaget, bør der kunne udstedes *bekendtgørelser* om uddannelserne. Den nye bekendtgørelse om sygeplejerskeuddannelsen med de ændringer, der følger af praktikforlængelsen, kan dog iværksættes umiddelbart med henblik på ikrafttræden snarest muligt.

Når uddannelsesbekendtgørelserne er udstedt, forudsættes der straks indledt *forhandlinger* mellem de forhandlingsberettigede parter med henblik på nye *aftaler* om elev- og praktikansættelser i overensstemmelse med de nye uddannelsesbestemmelser samt om lønvilkår i overensstemmelse med udvalgets forudsætninger.

Umiddelbart når loven er vedtaget, bør den regionale planlægning og skolernes planlægning kunne gå i gang. Skolernes planlægning af den nye sygeplejerskeuddannelse kan påbegyndes i efteråret 1989.

Bestyrelserne bør etableres snarest muligt efter lovens vedtagelse, dvs. senest sommeren 1990. Tilsvarende gælder det rådgivende organ på landsplan.

De statslige skoler bør kunne overgå til amterne pr. *1. januar 1991,* og de *selvejende institutioners* stilling må være afklaret inden da. Forberedelsen heraf skal også ske umiddelbart efter lovens vedtagelse.

Centralt for gennemførelse af uddannelsesreformen er etableringen af uddannelsen på *niveau I,* der bør kunne starte med de første elevansættelser *1. januar 1991.*

Niveau II kan først etableres, når der er tilgang hertil fra niveau I, dvs. tidligst 1 år efter niveau I-starten (januar 1992). Niveau II vil ganske vist også have et stort rekrutteringsgrundlag blandt allerede uddannede sygehjælpere og hjemmehjælpere, men det er vigtigt, at uddannede fra niveau I allerede fra begyndelsen kommer til at præge uddannelsen på niveau II, og at de to niveauer planlægges i tæt sammenhæng med hinanden.

Indgangsåret behøver derimod ikke at være etableret, før niveau I-uddannelsen kan gå igang, idet uddannelsen også skal være en uddannelse for voksne. Det er derfor vigtigt, at indgangsåret tilpasses niveau I - ikke omvendt, og det naturlige vil være, at den lokale planlægning af indgangsåret starter, når planlægningen af niveau I har fundet sted.

Elevansættelser gennem indgangsåret kan derfor starte for unge, der forlader 9. klasse i *sommeren 1991,* og således at tilbud om elevansættelse via indgangsåret gives de unge i forbindelse med den generelle tilmelding til ungdomsuddannelserne i marts måned.

i *De eksisterende uddannelser* afvikles gradvis, og således at de *sidste optagelser/elev ansættelser* foretages i undervisningsåret *1990/91.*

De nye adgangsbestemmelser til de videregående uddannelser bør kunne træde i kraft, også før der er færdiguddannede fra niveau II, fordi det nye system med en adgangsprøve i princippet vil være åbent for alle. Udvalget foreslår, at adgangsprøven iværksættes i *1991,* evt. 1990 hvis det kan nås.

Bilagsfortegnelse

1. De kommunale organisationers fællesnotat »Fremtidens social- og sundhedsuddannelser«

2. Undervisningsministerens kommentarer hertil i brev af 25. oktober 1988

3. Oplysninger om uddannelserne

4. Oversigt over geografisk placering af social- og sundhedsuddannelserne

5. Antal beskæftigede fordelt på alder og uddannelsesområde

6. Kommissorium for bekendtgørelsesudvalget for sygeplejerskeuddannelsen

7. Indstilling af 16. juni 1989 fra bekendtgørelsesudvalget med forslag til ny bekendtgørelse for sygeplejerskeuddannelsen

8. Demografisk udvikling i perioden 1976-2025 for grupper af 65-80 årige, 65-årige og derover og 80-årige og derover

9. Oversigt over muligheder for valg af almene, valgfri fag (FUA, AVU og hf) i forslag til uddannelsesstruktur for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser

10. Ordliste

11. Oversigt over regler, der skal ændres i forbindelse med opfølgningen af udvalgets forslag.

Bilag 1

AMTSRÅDSFORENINGEN I DANMARK
landemærket 10
1119 København K.
ARF.j.nr. 1008

KOMMUNERNES LANDSFORENING
Gyldenløvesgade 11
1600 København V.
KL.j.nr. 966-0214

"Fremtidens social- og sundhedsuddannelser".

En lang række forandringer i det danske samfund nødvendiggør en ændring af uddannelsesstrukturen indenfor social- og sundhedsuddannelserne. Kort skitseret drejer det sig bl.a. om.

- omstilling og afinstitutionalisering særlig på ældreområdet
- vækst i behandlingbehov på sygehusene på grund af demografiske ændringer,
- stigende specialisering og arbejdsdeling mellem sygehusene,
- omlægning og udvikling af psykiatrien,
- faldende ungdomsårgange.

Det nuværende uddannelsessystem.

I dag er uddannelserne inden for social- og sundhedsområdet fordelt på flere uddannelsessystemer.

Uddannelsen af plejere, portører, radiografer, sygehjælpere og sygeplejersker foregår f.eks. på amtslige skoler i amternes eget regie. Plejehjemsassistenter og beskæftigelsesvejledere uddannes på statslige skoler indrettet specielt til disse uddannelser. Uddannelsen af hjemmehjælpere hører under Socialstyrelsens regie, men gennemførelsen finder sted i nært samarbejde med kommuner og kommuneforeninger. Socialpædagogerne uddannes på socialpædagogiske seminarier flere steder i landet.

Skønt der er mange forskellige uddannelser, er der stort sammenfald mellen uddannelserne med hensyn til de fag, der under-

vises i. Der er i mange bekendtgørelser en alt for stor detaljeringsgrad med hensyn til, hvilke opgaver de enkelte personalegrupper må varetage.

Principperne for et ændret uddannelsessystem.

Et uddannelsessystem, der skal leve op til den udvikling, der er i gang på social-, sundheds- og sygehusområdet skal opfylde følgende krav:

Antallet af faggrupper skal nedbringes kraftigt.
Uddannelserne skal være bredere og mere fleksible.
- Uddannelserne skal kvalificere til tværfagligt samarbejde.
- Uddannelserne skal være rettet mod funktioner snarere end institutioner, således at uddannelserne etableres på tværs af institutionsgrænser.

Hvis uddannelserne skal kunne tiltrække de unge, må de have sammenhæng med det Øvrige uddannelsessystem og følge de gældende uddannelsespolitiske principper. Det betyder, at uddannelsessystemet skal opbygges efter følgende principper:

Få brede uddannelser med specialiseringer så sent i uddannelsesforløbet som muligt.
Trinvis opbygning med mulighed for af- og påstigning undervejs med kompetence.
Forberede til tværfagligt samarbejde.
Fortsat vekselvirkning mellem teori og praktik.
Et vist islæt af almene fag.
Ajourført med den teknologiske udvikling.

Et sammenhængende uddannelsessystem kan etableres som et led i de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. På social- og sundhedsområdet har uddannelserne imidlertid traditionelt tiltrukket et stort antal "modne" kvinder. Det vil være helt afgørende, at systemet opbygges, så denne gruppe fortsat har adgang til uddannelserne og eventuelt får mulighed for "rabat" på dele af

uddannelsen. En model, der i fuld udstrækning lever op til disse principper, kunne være følgende:

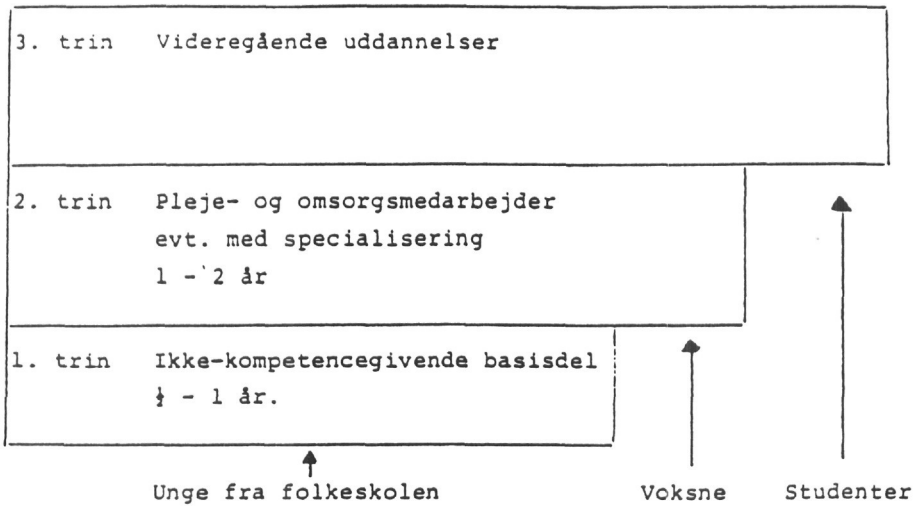

I denne model er adgangsvejen for unge, der kommer fra folkeskolen, en basisuddannelse, der ikke er kompetencegivende. Samtidig gives de første introduktioner til arbejdet inden for området, den samfundsmæssige betydning m.v. Eventuelt kan indlægges mindre elementer af praktik.

For voksne vil basisåret kunne springes over. Det må afklares, om der er behov for et introducerende kursus.

2. trin er kompetencegivende med en varighed på 1-2 år. Når det afsluttes, er man uddannet "pleje- og omsorgsmedarbejder" med et bredt funktionsfelt. Pleje- og omsorgsmedarbejderen erstatter alle de social- og sundhedsuddannelser, der i dag er organiseret under Dansk Kommunalarbejderforbund. Også de uddannelser, der henhører under Husligt Arbejderforbund, f.eks. hjemmehjælpere, vil erstattes af denne uddannelse.

Uddannelsen kan imidlertid ikke umiddelbart sammenlignes med de eksisterende uddannelser, idet hensigten er, at den skal give bredere kompetence og indeholde elementer på tværs af de nuværende uddannelser.

Det vil være muligt at moderere modellen enten gennem a) indførelse af forskellige former for specialer i sidste del af forløbet, b) eventuelt gennem trindeling med definerede kompetencer, så det er muligt at stå af på flere niveauer. Jo længere frem i uddannelsesforløbet, der er tale om, jo mere specialiserede funktioner, eller c) gennem opdeling i f.eks. 2-3 retninger fra starten, eventuelt med fælleslæsning af nogle fag.

Hvilken model, der er den mest hensigtsmæssige, må afklares i et nærmere udredningsarbejde.

Trin 3 er det mest specialiserede og rummer f.eks. de nuværende sygeplejerskeuddannelser, fysio- og ergoterapeuterne, pædagoguddannelserne m.v. Også her skal det overvejes, hvilke uddannelser der kan slås sammen og i hvilken udstrækning, der er mulighed for samlæsning. Man vil også på dette niveau kunne forestille sig nye eller ændrede uddannelsesretninger, der f.eks. kan kvalificere til varetagelse af brede, koordinerede og ledelsesmæssige opgaver, bl.a. på ældreområdet.

Et uddannelsessystem, som det, der er groft skitseret ovenfor, vil i princippet kunne gennemføres såvel i et statsligt system i tilknytning til det almindelige erhvervsuddannelsessystem eller fortsat, som et i hovedsagen amtsligt uddannelsessystem. Uanset hvilken model, der er mulig, vil der skulle etableres en ændret organisation og et ændret finansieringssystem.

Bilag 2

København, den 25 OKT. 1988

Amtsborgmester Poul Christensen
Amtsrådsforeningen i Danmark
Landemærket 10
1119 København K.

Kære Poul Christensen.

Tak for dit brev af 16. september 1988 om en strategi for gennemførelsen af en reform af social- og sundhedsuddannelserne samt for det fælles brev herom af samme dato fra Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening.

Jeg har nu haft lejlighed til nærmere at sætte mig ind i forslaget, og i den forbindelse fandt jeg det hensigtsmæssigt, at det blev drøftet på et møde i regeringens ungdomsarbejdsløshedsudvalg i begyndelsen af oktober måned.

Her fik forslaget en positiv modtagelse, og der var enighed om, at det videre reformarbejde som foreslået kunne finde sted gennem et udvalgsarbejde. Man var således enig i, at der er behov for bredere og mere fleksible uddannelser samt en større samordning af disse inden for social- og sundhedsområdet for herigennem at kunne arbejde frem mod opblødning af de stive faggrænser.

I overensstemmelse hermed er jeg indforstået med at satte et udvalgsarbejde i gang, der kan forestå arbejdet med en reform på området.

Jeg skal imidlertid knytte nedenstående kommentarer til forslaget, som jeg håber, at Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening er indforstået med.

Indledningsvis er jeg enig i, at udvalgets hovedopgaver bliver at

Undervisningsministeren. Frederikiholmi Kanal 21, 1220 København K. Telefon 01 • 92 50 00
Minuter of Education & Research, Frederikiholmi Kanal 21, OK 1220 Copenhagen K. Telephone +451 92 SO 00

udarbejde forslag til en uddannelsesreform, en model for finansieringen og et forslag til styrings- og rådgivningsstrukturen.

Disse opgaver er imidlertid vanskelige og må forudses at kunne blive tidskrævende. Jeg finder derfor, at de anførte tidsfrister ikke er realistiske og derfor må forlænges.

Som følge af opgavens mere langsigtede karakter vil jeg foreslå, at udvalget benævnes "Perspektivudvalget vedr. fremtidens social- og sundhedsuddannelser".

Der eksisterer i dag aktuelle problemer i forbindelse med konkrete uddannelser på området - især vedrørende sygeplejersker og plejehjemsassistenter. Her vil Det faglige landsudvalg for sundhedsuddannelserne (FLUSU) overveje justeringer af sygeplejerskeuddannelsen. Endvidere vil et netop nedsat rådgivende uddannelsesudvalg for plejehjemsassistenter, sygehjælpere o.a. foretage justeringer af plejehjemsuddannelsen med henblik på at gøre plejehjemsassistenterne anvendelige uden for institutionerne.

Disse justeringer må der tages fat på her og nu, og en løsning heraf kan ikke afvente færdiggørelse af perspektivudvalgets arbejde. Justeringerne må således gennemføres sideløbende med de mere principielle overvejelser i perspektivudvalget.

Jeg finder dog, at det må være en betingelse for disse kortsigtede justeringer, at de pågældende uddannelser (sygeplejerske- og plejehjemsassistentuddannelsen) senere må forudses at skulle tilpasses de langsigtede løsninger, som perspektivudvalget vil fremlægge. Denne betingelse vil blive anført i kommissoriet for justeringerne.

Perspektivudvalget må overveje, i hvilket omfang ændringerne i social- og sundhedsuddannelserne skal indgå som et led i erhvervsuddannelsesreformen. Hvis de opbygges som et særskilt uddannelssessystem, må der sikres forbindelse mellem uddannelserne omfattet af erhvervsuddannelsesreformen og social- og sundhedsuddannelserne gennem overgangsmuligheder, merit, rabat m.v.

Ned hensyn til social- 09 sundhedsuddannelsernes kapacitet finder jeg det nødvendigt, at disse dimensioneres efter beskæftigelsesmulighederne og så vidt muligt baseres på et kontraktsforhold til den ansættende myndighed. Det vil ikke være hensigtsmæssigt med fri adgang til social- og sundhedsuddannelserne.

Perspektivudvalget skal især være opmærksom på mulighederne for praktik i uddannelsesforløbene, herunder gerne på et tidligt tidspunkt.

Uddannelserne skal gøres mere attraktive for de ældre. Der er derfor behov for særlige uddannelsesforløb for disse med særlige adgangsveje. De ældre skal ikke bare kobles på uddannelsesforløb tilrettelagt for de unge.

Endvidere bør der fortsat være beskæftigelsesområder inden for sektoren, der kan bestrides af ældre uden specifik uddannelse. Af sociale grunde bør der være områder i samfundet, hvor der ikke stilles uddannelseskrav.

For god ordens skyld skal jeg understrege, at eventuelle merudgifter på grund af uddannelsesforlængelser eller andre fordyrende foranstaltninger som følge af reformen ikke kan påregnes dækket af staten, men må afholdes af de kommunale parter. Dette gælde også for eventuelle merudgifter til uddannelsesstøtte, som i dag afholdes af staten.

Med hensyn til selve udvalget har jeg følgende bemærkninger.

Jeg vil finde det naturligt, at Socialstyrelsen og Sundhedsstyrelsen repræsenteres i dette - hver med 1 medlem.

Som formand vil jeg foreslå vicedirektør Berrit Hansen, Undervisningsministeriets departement.

Undervisningsministeriet er indforstået med at påtage sig sekretariatet. Samtidig vil jeg gerne modtage de kommunale organisationers tilbud om at stille arbejdskraft til rådighed for dette.

Oet vil også vare naturligt at trekke på Socialstyrelsens og Sundhedsstyrelsens ekspertise i sekretariatsarbejdet.

I forslaget er udvalgsarbejdet opdelt i 2 faser. Jeg finder her, at det vil være mere hensigtsmæssigt at nøjes med at lade perspektivudvalget fastlægge de overordnede rammer, mål og struktur m.v. for det fremtidige system og overlade den efterfølgende udmøntning af de specifikke uddannelsesdele til de respektive rådgivende organer.

Som tidsfrist for dette arbejde vil jeg foreslå 1 år fra udvalgets nedsættelse.

Jeg imødeser herefter dine bemærkninger til mit brev og kan tilføje, at jeg naturligvis er rede til en drøftelse med Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening om sagen.

I øvrigt vil jeg finde det hensigtsmæssigt, at det videre arbejde med udvalgets nedsættelse, herunder den konkrete udformning af kommissorium for perspektivudvalget, finder sted på embedsmandsplan.

Jeg har sendt et ligelydende brev til Kommunernes Landsforening.

Socialministeren og Sundhedsministeren har modtaget kopi af dette brev.

Ned venlig hilsen

Bertel Haarder

PERSPEKTIVUDVALGET
Sekretariatet

Oplysninger om uddannelserne

INDHOLDSFORTEGNELSE

HJEMMEHJÆLPER
SYGEHJÆLPER
PLEJER
PLEJEHJEMSASSISTENT
BESKÆFTIGELSESVEJLEDER
SYGEPLEJERSKE

Hjemmehjælperuddannelsen

Adgangsbetingelser:

- 18 år
- ansættelse i en kommunes social- og sundhedsforvaltning

Uddannelsesstruktur og varighed

Uddannelsen foregår under ansættelsen og består af et introduktionskursus af 3 dages varighed og et grundkursus af 7 ugers varighed inden for det 1. års ansættelse.

Uddannelsesmål/sigte:

Hjemmehjælperens funktionsområde er - midlertid eller varig - praktisk hjælp i hjemmet, personlig bistand, omsorg og sygepasning til midlertidigt syge, handicappede og svækkede personer, samt midlertidig pasning af børn. Arbejdet kan være organiseret i samarbejde med hjemmesygeplejen.

Fagprofil:

Introduktionskursus: psykologiske og sociale fag:	8 t
sygeplejefag:	6 t
arbejdsspecifikke fag:	10 t
	24 t
Grundkursus:	
psykologiske og sociale fag:	122 t
medicinske fag:	16 t
sygeplejefag:	12 t
personlig bistand, herunder pasning af syge	42 t
arbejdsspecifikke fag:	88 t
	280 t

Uddannelsen foregår på lokale uddannelsessteder.

Antal skoler: 29

Skoletilhørsforhold:

Lærerlønudgifter samt delvis lokaleleje og undervisningsmateriale finansieres af staten; administrationsudgifter afholdes af (amts)kommunerne.

Elevløn:

Eleverne er lønnede under hele uddannelsen/ansættelsen.

Sygehjælperuddannelsen

Adgangsbetingelser:

- 18 år
- Folkeskolens afgangsprøve i dansk og regning/matematik med tilfredsstillende resultat
- Godkendt helbredserklæring

Uddannelsesstruktur og varighed:

Uddannelsen er af 1 års varighed, heraf 12 ugers teoriundervisning og 36 ugers praktikuddannelse.

Uddannelsesmål/sigte:- funktionsområde:

Sygehjælperens funktionsområde er omsorg og pleje af syge, herunder ældre mennesker, fortrinsvis inden for institutionsområdet. Arbejdet udføres under ledelse og tilsyn af en sygeplejerske.

Fagprofil:

Medicinske fag:	84	timer
Sygepleje fag:	174	-
Psykologiske fag:	58	-
Sociale fag:	28	-
Omsorgsfag:	16	-
I alt:	360	timer

Praktikuddannelsen afvikles på sygehus eller plejehjem.

Antal skoler: 23 skoler

Skoletilhørsforhold: Amterne.

Elevløn: Eleverne er lønnede under hele uddannelsen.

Plejeruddannelsen

Adgangsbetingelser: - sygehjælperuddannelse

Uddannelsesstruktur og varighed:

Uddannelsen er af 31 ugers varighed,heraf 5 ugers teoriundervisning og 26 ugers praktikuddannelse.

Uddannelsesmål sigte: Plejeres funktionsområde er pleje og behandling af psykisk syge, fortrinsvis inden for det psykiatriske institutionsområde.Arbejdet udføres selvstændigt i samråd med den for arbejdet ansvarlige sygeplejerske.

Fagprofil:

Medicinske fag:	125 timer
Sygepleje fag:	90 -
Psykologiske fag:	40 -
Sociale fag:	35 -
Omsorgsfag:	10 -
I alt:	300 timer

Praktikuddannelsen afvikles på psykiatriske afdelinger.

Antal skoler: 12 skoler

Skoletilhørsforhold: Amterne

Elevløn: Eleverne er lønnede under uddannelsen.

Plejehjemsassistentuddannelsen

Adgangsbetingelser:

- 18 år
- Folkeskolens afgangsprøve i dansk, regning/matematik og fysik/kemi med tilfredsstillende resultat.
- 1/2 års erhvervsarbejde (fuldtidsbeskæftigelse)
- Førstehjælpskursus
- Godkendt helbredserklæring

Uddannelsesstruktur og varighed:

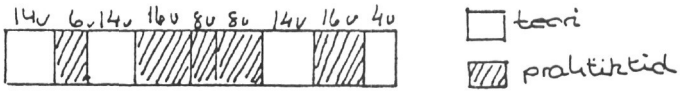

Uddannelsen er af 2 1/4 års varighed,heraf 50 ugers teoriundervisning og 54 ugers praktikuddannelse.

Uddannelsesmål/sigte:- funktionsområde:

Plejehjemsassistentens funktionsområder er deltagelse i omsorg og sygepleje til ældre, - handicappede og kronisk syge på plejehjem o.l. Arbejdet kan enten udføres selvstændigt, eller under vejledning og tilsyn af en sygeplejerske eller læge,såfremt klienten har behov for særlig observation, pleje eller behandling.
Plejehjemsassistenten kan fungere som leder af en mindre personalegruppe, samt deltage i planlægning af institutionens arbejdsgang.

Fagprofil:

Medicinske fag:	460	timer
Sygepleje fag:	250	-
Psyk./pæd. fag:	190	-
Sociale fag:	230	-
Omsorgsfag:	290	-
Administrative fag:	80	-
I alt:	1500	timer

Praktikuddannelsen afvikles på kommunale og amtskommunale institutioner samt i socialforvaltning.

Antal skoler; 8 skoler

Skoletilhørsforhold: 5 statsejede og 3 selvejende skoler, heraf er 7 skoler 100% statsfinancierede og 1 financieret under højskoleloven.

Elevløn; Eleverne oppebærer løn under praktikuddannelsen og kan søge SU under teoriuddannelsen.

Beskæftigelsesvejlederuddannelsen

Adgangsbetingelser:

- Folkeskolens afgangsprøve i dansk og regning/ matematik med tilfredsstillende resultat.
- Udvidet førstehjælpskursus
- Godkendt helbredserklæring

Uddannelsesstruktur og varighed:

Uddannelsen er af 10 1/2 mdrs. varighed, heraf 8 1/2 mdrs. teoriundervisning og 2 mdrs. praktikuddannelse.

Uddannelsesmål/ sigte:
- funktionsområde:

Beskæftigelsesvejlederes funktionsområde er udførelse af forebyggende og aktiverende fysiske, psykiske og sociale opgaver over for ældre samt handicappede og syge mennesker i og uden for institutionsområdet. Beskæftigelsesvejledere arbejder fortrinsvis selvstændigt, ved behandling dog under ledelse og tilsyn af en ergoterapeut.

Fagprofil:

Medicinske fag:	85 timer
Psyk./pæd. fag:	231 -
Sociale fag:	96 -
Anvendelsesfag:	68 -
Aktivitetsfag:	579 -
I alt:	1059 timer

Praktikuddannelsen afvikles på plejehjem, dagcentre eller lign.

Antal skoler: 6 skoler

Skoletilhørsforhold: 4 statsejede og 2 selvejende institutioner, alle 100% statsfinancierede.

Elevløn: Statens uddannelsesstøtte under uddannelsen.

Sygeplejerskeuddannelsen

Adgangsbetingelser :
- 18 år.
- 10 års skolegang og opnået tilfredsstillende resultater i dansk, regning/matematik, fysik/kemi og engelsk ved folkeskolens udvidede afgangsprøve.
- Førstehjælpskursus.
- Godkendt helbredserklæring.

Uddannelsesstruktur og varighed : 3½ år. ½ års forskole + 3 år. 72 uger teori og 89 uger praktik, ialt 161 uger.

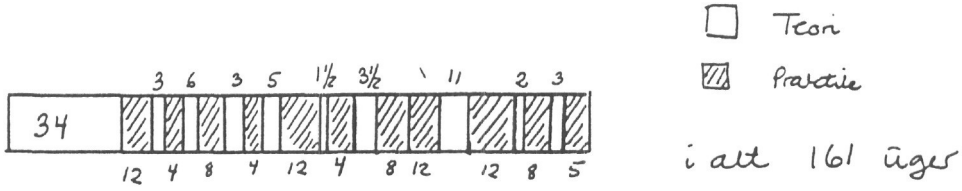

Uddannelsesmål/sigte funktions- og virksomhedsområder : Uddannelsen fører frem til autorisation som sygeplejerske. Sygeplejersken har ansvar for planlægning, koordinering og varetagelse af såvel den almene som den specielle sundheds- og sygepleje i private hjem, på arbejdspladser og på institutioner.

Fagprofil :

Medicinske fag	ca.	600 timer
Sygeplejefag	-	300 "
Naturvidenskabelige fag	-	450 "
Samfunds- og adfærdsvidenskabelige fag	-	450 "
I alt	ca.	1.800 timer

Praktikuddannelsen foregår på sygehuse på følgende afdelinger:
obstetrik, pædiatri, langtidsmedicin, psykia-

tri, undersøgelses/behandlingsafdeling, medicinsk og kirurgisk afdeling.
Herudover er der praktik i den primære sundhedstjeneste .

Antal skoler : 32

Skoletilhørsforhold : Staten, amterne og Københavns og Frederiksberg kommuner.

Elevløn : I uddannelsens første halvår (forskole) er uddannelsen SU-berettiget.
Under den efterfølgende 3-årige uddannelse er eleverne lønnede.

Undervisningsministeriet
Perspektivudvalget vedrørende
social- og sundhedsuddannelserne (PUSS)

Oversigt over geografisk placering
af social- og sundhedsuddannelserne

Geografisk placering af social- og sundhedsuddannelserne (primære)

Portør	5	skoler	i	4	byer
Hjemmehjælper	30	-	i	26	-
Beskæftigelsesvejleder	6	-	i	6	-
Sygehjælper	21	-	i	17	-
Plejer	12	-	i	12	-
Plejehjemsassistenter	8	-	i	8	-
Sygeplejersker	31	-	i	23	-

Geografisk placering af social- og sundhedsuddannelserne (sekundære)

Fodterapeut	1	skole	i	1	by	
Radiograf	3	-	i	3	byer	
Jordemoder	1	-	i	2	-	
Fysioterapeut	7	-	i	7	-	) heraf er
Ergoterapeut	6	-	i	6	-	) 6 skoler fælles
Socialpædagog	15	-	i	12	-	

INDHOLDSFORTEGNELSE OVER SOCIAL- OG SUNDHEDSSKOLERNE FORDELT I AMTER:

Storkøbenhavn.....side 1

Roskilde Amt.....side 2

Frederiksborg Amt.....side 3

Vestsjællands Amt.....side 4

Storestrøms Amt.....side 5

Fyns Amt.....side 6

Sønderjyllands Amt.....side 7

Ribe Amt.....side 8

Ringkøbing Amt.....side 9

Vejle Amt.....side 10

Århus Amt.....side 11

Viborg Amt.....side 12

Nordjyllands Amt.....side 13

Bornholms Amt.....side 14

I

i

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Storkøbenhavn:		
	Beskæftigelsesvejledereskolen i København	42
	Ergoterapeutskolen i København	59
	Fodterapeutskolen	44
	Fysioterapeutskolen i København	69
	Hjemmehjælperskolen i København	449
	Hjemmehjælperskolen på Frederiksberg	63
	Hjemmehjælperskolen i Brøndby	147
	Hjemmehjælperskolen i Herlev	202
	Hjemmehjalperskolen i Tårnby Kommune	67
	Jordemoderskolen i København	20
	Plejehjemsassistentskolen i København	96
	Plejerskolen i Glostrup	42
	Portørskolen i Københavns Amt	105*
	Portørskolen i Københavns Kommune	150*
	Radiografskolen i Herlev	33
	Socialpædagogisk seminarium i Søborg	103
	Socialpædagogisk seminarium i Gentoft	104
	Socialpædagogisk seminarium i København SV	152
	Socialpædagogisk seminarium i Virum	100
	Sygehjælperskolen i København N	504
	Sygehjælperskolen på Frederiksberg	54
	Sygehjælperskolen ved Rigshospitalet	98
	Sygehjælperskolen i Glostrup	106
	Sygehjælperskolen i Herlev	109
	Sygeplejeskolen i Bispebjerg	120
	Sygeplejeskolen på Frederiksberg	46
	Sygeplejeskolen i Glostrup	60
	Sygeplejeskolen i Herlev	121
	Sygeplejeskolen i København N	46
	Sygeplejeskolen i Hvidovre	120
	Sygeplejeskolen i Hellerup	38
	Sygeplejeskolen ved Rigshospitalet	112

* Tallene er ekstraordinære høje i 1988 på grund af uddannelsesefterslæb.

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Roskilde Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Roskilde	124
	Københavns Kommunes Plejerskole	51
	Sygehjælperskolen i Roskilde	76
	Sygeplejeskolen i Roskilde	50

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Frederiksborg Amt:		
	Hjemmehjælperskolen **i Hillerød**	**161**
	Plejerskolen i Hillerød	**19**
	Socialpædagogisk **seminarium i Jargerspris**	**93**
	Sygehjælperskolen i Hillerød	140
	Sygeplejeskolen i Hillerød	**104**

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Vestsjællands Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Holbæk	98
	Hjemmehjælperskolen i Slagelse	98
	Plejehjemsassistentskolen **i** Dianalund	75
	Plejerskolen i Holbak	48
	Socialpadagogisk **seminarium i Fuglebjerg**	**98**
	Sygehjalperskolen 1 Ringsted	**80**
	Sygeplejeskolen i Holbck	**54**
	Sygeplejeskolen i Ringsted	**36**
	Sygeplejeskolen i **Slagelse**	**48**

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Storstrøms Amt:		
	Beskæftigelsesvejlederskolen i Nykøbing F.	44
	Ergoterapeutskolen i Næstved	20
	Fysioterapeutskolen i Næstved	19
	Hjemmehjælperskolen i Næstved	66
	Hjemmehjælperskolen i Vordingborg	59
	Hjemmehjælperskolen i Maribo	48
	Plejerskolen i Næstved	6
	Sygehjælperskolen i Nykøbing F.	72
	Sygehjælperskolen i Næstved	68
	Sygeplejeskolen i Nykøbing F.	66
	Sygeplejeskolen i Næstved	52

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Fyns Amt:		
	Beskæftigelsesvejlederskolen i Svendborg	40
	Ergoterapeutskolen i Odense	20
	Fysioterapeutskolen i Odense	39
	Hjemmehjælperskolen i Odense	246
	Hjemmehjælperskolen i Svendborg	94
	Plejehjemsassistentskolen i Odense	75
	Plejerskolen i Odense	24
	Radiografskolen i Odense	12
	Socialpcdagogisk seminarium i Odense	128
	Sygehjælperskolen i Odense	160
	Sygehjælperskolen i Svendborg	97
	Sygeplejeskolen i Odense	174
	Sygeplejeskolen i Svendborg	58

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Sønderjyllands Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Åbenrå	118
	Plejehjemsassistentskolen i Gram	75
	Plejerskolen i Augustenborg	24
	Socialpædagogisk seminarium i Haderslev	52
	Sygehjælperskolen i Sønderborg	129
	Sygeplejeskolen i Sønderborg	75

ABT	SKOLE	OPTAG 87/88
Ribe Amt:		
	Fysioterapeutskolen i Esbjerg	19
	Hjemmehjælperskolen i Esbjerg	162
	Plejerskolen i Esbjerg	14
	Socialpsdagogisk seminarium i Esbjerg	104
	Sygehjælperskolen i Esbjerg	90
	Sygeplejeskolen i Esbjerg	80

AMT	SKOLE	OPTAG 67/88
Ringkøbing Amt:		
	Beskæftigelsesvejlederskolen i Brande	22
	Ergoterapeutskolen i Holstebro	40
	Fysioterapeutskolen i Holstebro	40
	Hjemmehjælperskolen i Holstebro	100
	Hjemmehjælperskolen i Skjern	96
	Plejehjemsassistentskolen i Brande	75
	Socialpædagogisk seminarium i Ikast	52
	Sygehjælperskolen i Herning	59
	Sygehjælperskolen i Holstebro	54
	Sygeplejeskolen i Herning	27
	Sygeplejeskolen i Holstebro	27

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Vejle Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Horsens	125
	Hjemmehjælperskolen i Kolding	146
	Plejerskolen i Vejle	28
	Portørskolen i Vejle Amt	47
	Socialpædagogisk seminarium i Gedved	74
	Socialpædagogisk seminarium i Jelling	46
	Sygehjælperskolen i Vejle	164
	Sygeplejeskolen i Vejle	144

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Århus Amt:		
	Beskæftigelsesvejlederskolen i Århus	44
	Ergoterapeutskolen i Århus	40
	Fysioterapeutskolen i Århus	39
	Hjemmehjælperskolen 1 Randers	100
	Hjemmehjælperskolen i Silkeborg	50
	Hjemmehjælperskolen i Århus	328
	Plejehjemsassistentskolen i Randers	75
	Plejehjemsassistentskolen i Århus	35
	Plejerskolen i Risskov	22
	Portørskolen i Århus Amt	45
	Radiografskolen i Århus	5
	Socialpædagogisk seminarium i Århus	126
	Sygehjælperskolen i Århus	250
	Sygeplejeskolen i Randers	56
	Sygeplejeskolen i Silkeborg	56
	Sygeplejeskolen i Århus (amtssygehus)	57
	Sygeplejeskolen i Århus (kommunehospital)	112

AMT	SKOLE	OPTAG 67/88
Viborg Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Skive	24
	Hjemmehjælperskolen i Thisted	48
	Hjemmehjælsperskolen i Viborg	98
	Plejerskolen i Viborg	16
	Sygehjælperskolen i Thisted	141
	Sygeplejeskolen i Thisted	19
	Sygeplejeskolen i Viborg	58

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Nordjyllands Amt:		
	Beskæftigelsesvejlederskolen i Ålborg	64
	Ergoterapeutskolen i Ålborg	20
	Fysioterapeutskolen i Ålborg	20
	Hjemmehjælperskolen i Frederikshavn	96
	Hjemmehjælperskolen i Hobro	95
	Hjemmehjælperskolen i Ålborg	175
	Jordemoderskolen i Alborg	25
	Plejehjemsassistentskolen i Ålborg	75
	Plejerskolen i Ålborg	13
	Portørskolen i Nordjyllands Amt	25
	Socialpcdagogisk seminarium i Ålborg	70
	Socialpcdagogisk seminarium i Ranum	100
	Sygehjalperskolen i Ålborg	216
	Sygeplejeskolen i Hjørring	78
	Sygeplejeskolen i Ålborg	90

AMT	SKOLE	OPTAG 87/88
Bornholms Amt:		
	Hjemmehjælperskolen i Rønne	**19**
	Sygehjælperskolen i Rønne	**17**
	Sygeplejeskolen i Rønne	**16**

ANTAL BESKÆFTIGEDE FORDELT PÅ ALDER OG UDDANNELSESOMRÅDE 1)

	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-66	TOTAL
Hjemmehjælpere	3251	3511	3837	4313	6018	5848	5320	4181	1478	309	38066
Beskæftigelsesvejleder	160	407	476	491	611	549	490	450	171	65	3870
Plejehjemsass. og elever	475	697	587	391	254	110	62	29	15	4	2624
Plejere og elever	64	407	861	808	723	464	250	185	48	9	3819
Sygehjælpere og elever	4515	7163	9931	7719	7683	5459	3780	2585	954	268	50057
Sygeplejersker 2)	289	6905	8599	7030	6080	4520	4281	3057	1052	237	42050
I ALT	8754	19090	24291	20752	21369	16950	14183	10487	3718	892	140486

1) Kilde: Det Fælleskommunale Løndatakontor, opgjort pr. 15/11/87.
2) Kilde: Dansk Sygeplejeråds medlemsstatistik pr. 31.12.1988.
Tallene omfatter antal aktive autoriserede medlemmer i indland.

Bilag 6

Direktoratet for de
Videregående Jddannelser

Kommissorium

Bekendtgørelsesudvalget for sygeplejerskeuddannelsen.

Udvalget har til opgave at udarbejde forslag til en ny bekendtgørelse for sygeplejerskeuddannelsen. Udvalget skal herunder stille forslag om sygeplejerskeuddannelsens fremtidige formål, strukturelle og faglige opbygning og indhold samt ekstern evaluering inden for de generelle rammer for pleje- og omsorgsuddannelserne, der fremlægges forslag om fra Perspektivudvalget for social- og sundhedsuddannelserne. Bekendtgørelsen skal have karakter af en rammebekendtgørelse, der fastlægger de overordnede mål og rammer for uddannelsen med henblik på størst mulig decentralisering af beslutninger om uddannelsens nærmere faglige indhold, tilrettelæggelse og gennemførelse til de enkelte skoler.

Sygeplejerskeuddannelsen skal være en videregående uddannelse med indbygget praktik, der skal give generel kompetence og autorisation til at varetage sygeplejefunktioner inden for den samlede sundhedssektor, herunder udviklende, koordinerende og undervisende funktioner. Til internationalt brug vil titlen bachelor kunne anvendes i lighed med, hvad der gælder for andre mellemlange uddannelser.

Spørgsmål om adgangsbetingelser behandles tværgående for videregående social- og sundhedsuddannelser i Perspektivudvalget under den forudsætning, at der sikres generel studiekompetence til uddannelsesområdet. Perspektivudvalget behandler også alle tværgående spørgsmål om styring, organisation, dimensionering og sikring af praktikpladser inden for uddannelsesområdet.

Uddannelsens samlede varighed kan maksimalt udgøre 165 uddannelsesuger (svarende til 3 1/2 år under forudsætning af 47 uddannelsesuger om året).

Der skal tilstræbes en balance og sammenhæng mellem teoriundervisning og praktik, hvor praktik indgår som et væsentligt element, men med færre perioder end i den nuværende uddannelse og med variation mellem punkt-, studie- og realpraktik. Realpraktikken forudsættes lønnet svarende til arbejdsindholdet i praktikperioden.

Bekendtgørelsesudvalget skal afslutte sit arbejde senest den 15. juni 1989.

Udvalget sammensættes med en formand udpeget af Direktoratet for de Videregående Uddannelser samt af to repræsentanter for henholdsvis Sundhedsstyrelsen, Dansk Sygeplejeråd, Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening. Formanden for Perspektivudvalget (med sekretariatsmedlem som stedfortræder) tilforordnes udvalget med henblik på koordinering med Perspektivudvalgets arbejde.

Direktoratet for de Videregående Uddannelser stiller sekretariatsmæssig bistand til rådighed for udvalget.

Bilag 7

Bekendtgørelsesudvalget for sygeplejerskeuddannelsen

16. juni 1989
HT/lk

Direktoratet for de Videregående
Uddannelser

Bekendtgørelsesudvalget for sygeplejerskeuddannelsen sender hermed

forslag til ny bekendtgørelse for sygeplejerskeuddannelsen.

Generelle bemærkninger

Forslaget er i overensstemmelse med kommissoriet for udvalgets arbejde udarbejdet som en rammebekendtgørelse.

I bekendtgørelsesforslaget er begrebet sygeplejerskeuddannelse benyttet, uagtet at det i anordning af 1979 om sygeplejerskeuddannelsen er forudsat, at denne uddannelse ud over grunduddannelsen omfatter special- og videregående uddannelser. Dette er valgt for at bringe sprogbrugen i overensstemmelse med tilsvarende bekendtgørelser om f.eks. jordemoder-, ergoterapeut- og fysioterapeutuddannelsen. Desuden for at undgå begrebsforvirring i forhold til Perspektivudvalget, hvor man bl.a. taler om grundlæggende uddannelser.

Sygeplejerskeuddannelsen forudsættes som hidtil adgangsgivende til special- og videreuddannelser for sygeplejersker. Anordning af 1979 om sygeplejerskeuddannelsen må stadig være gældende for special- og videreuddannelser.

Bekendtgørelsesforslaget anvender generelt begrebet praktikuddannelse og skelner ikke mellem punkt-, studie- og realpraktik, idet al praktik, der indgår i den formaliserede uddannelse betegnes som uddannelse, hvori indgår arbejdsfunktioner i sygepleje.

Af kommissoriet fremgår, at titlen bachelor i lighed med, hvad der gælder for andre mellemlange uddannelser, kan anvendes til international brug. I praksis kan det opfyldes ved, at uddannelsesinstitutionerne påfører sygeplejerskens eksamensbevis en bemærkning om, at den danske sygeplejerskeuddannelse ækvivalerer en udenlandsk bachelortitel.

Relationer til Perspektivudvalget

I overensstemmelse med kommissoriet har udvalget ikke taget stilling til nedenstående, som afventer resultatet af Perspektivudvalget overvejelser:

- adgangsbetingelser, herunder meritoverførsler
- uddannelsesinstitutionernes styringsforhold, herunder institutionsstruktur, faglig ledelse m.v.
- organisation
- uddannelsens dimensionering
- sikring af praktikpladser.

Bemærkninger til de enkelte **paragraffer** i bekendtgørelsesforslaget

Ad § 1

Udvalget har lagt vægt på at fremtidsrette sygeplejerskeuddannelsen. Med "udvikling af sygeplejefaget" tænkes på, at de studerende tilegner sig færdigheder i at sætte egne og andres sygeplejepraksis i et større perspektiv for at udvikle bedre sygeplejetilbud. Der er altså ikke tale om, at den studerende skal uddannes til at deltage i forsknings- og udviklingsarbejde.

Ad § 2, stk. 2

Uddannelsestiden er fastsat til en varighed af 42 måneder i stedet de 165 uddannelsesuger, der fremgår af kommissoriet. Baggrunden herfor er, at udvalget er blevet gjort opmærksom på, at der i det øvrige videregående uddannelsessystem skal arbejdes med studietid målt i måneder.. Det skal understreges, at udvalget ikke hermed har tilsigtet en ændring af den nuværende uddannelses effektive længde. Udvalget ønsker, at der regionalt bliver mulighed for en fleksibel uddannelsestilrettelæggelse af både teori og praktik og muligheder for uddannelsespauser herunder lønnede perioder. Set i sammenhæng med mulighederne for at tilrettelægge uddannelsen fleksibelt skal udvalget foreslå, at der foretages en analyse af konsekvenserne af indførelse af SU-systemet.

I forslaget er der sket en ændret fordeling mellem teori- og praktikuddannelse, således at der anvendes længere tid på teori-uddannelse og tilsvarende kortere tid på praktikuddannelse og med mulighed for etablering af længere sammenhængende praktikperioder og færre praktiksteder for den studerende, således at både den studerende og praktikstederne får mere ud af praktikopholdet.

Udvalget har dermed lagt vægt på at sikre, at uddannelsen på forsvarlig viis kan opfylde kvalifikationskrav til sygeplejevirksomhed og til autorisation som sygeplejerske og imødekomme aktuelle behov for faglig og administrativ fornyelse og ændring. Dette nødvendiggør en mere effektiv anvendelse og udnyttelse af praktik-uddannelsespladser og -perioder. Mange og forskelligartede praktik-forløb og for en dels vedkommende tillige korte forløb har vist sig uhensigtsmæssige. Med færre, koncentrerede og længerevarende forløb kan man opnå den fornødne bredde samt større udbytte forudsat solid teoretisk baggrund.

Endvidere skal fremhæves nødvendigheden af yderligere teoretisk baggrund for varetagelse af sygeplejerskens opgaver, som i øget omfang omfattar dels vejledning i forebyggelse og sundhedsfremme, dels en større bredde af opgaver også i primærsektoren.

Ad § 3

Forslaget indeholder et ret fyldigt afsnit om indholdet af uddannelsen, fordi beskrivelse af sygeplejerskevirksomhed ikke indgår som i de hidtidige bestemmelser. Udvalget lægger vægt på, at sygeplejerskevirksomhed fortsat defineres, men mener ikke, det hører hjemme i en uddannelsesbekendtgørelse. Udvalget har med forslaget tilsigtet, at uddannelsen opretholdes som en **generalist-**uddannelse, således at sygeplejersken fortsat bevarer det brede virksomhedsområde.

Ad § 5, stk. 2

Det er anført, at mindst 25% af praktikuddannelsestiden skal foregå i social- og sundhedssektoren uden for sygehusvæsenet. Udtrykket social- og sundhedssektoren uden for sygehusvæsenet findes dækkende, men kan ændres, hvis Perspektivudvalget skulle finde et andet og mere dækkende udtryk. Udvalget forstår udtrykket således, at ud over at hovedparten af denne del af praktikuddannelsen finder sted i den primærkommunale social- og sundhedssektor omfattes også de amtskommunale foranstaltninger og den private sektor.

Forudsætninger for iværksættelse af bekendtgørelsesforslaget

Udvalget gør opmærksom på, at sammenhængen til styringsregler er af afgørende betydning for en kvalificeret tilrettelæggelse af uddannelsen. i

Udvalget har ikke haft til opgave at beskæftige sig med de økonomiske aspekter af forslaget, og arbejdsgiverrepræsentanterne finder ikke, der kan tages endelig stilling til forslaget, før de nedennævnte forhold er afklaret, og før der fra Perspektivudvalget foreligger en afklaring vedrørende uddannelsernes styringsforhold:

- merudgifter ved skoledrift som følge af udvidelsen af antallet af teoriuger.
- ændringer af udgifterne som følge af overgang fra løn til SU under skoleophold.

- lønniveauet i praktikuddannelsesperioderne.
- konsekvenser af færre praktikuger i amterne, herunder eventuel erstatningscirbejdskraft.
- konsekvenser af flere praktikuger i primærkommunerne.
- finansiering af praktikpladser mellem de offentlige myndigheder.

Dansk Sygeplejerådsrepræsentanter har lagt afgørende vægt på, at det fremlagte forslag ses som en helhed, herunder at der set i relation til arbejdet i Perspektivudvalget samlet tages stilling til en ny sygeplejerskeuddannelse.

Udvalget forudsætter, at bekendtgørelsesforslaget bliver sendt til høring hos de berørte parter, og at høringen ses i relation til Perspektivudvalgets forslag til nye uddannelser.

På udvalgets vegne

Ninna Würtzen

Hanne Traberg

Udkast til
Bekendtgørelse om sygeplejerskeuddannelsen,

I henhold til § *2,* stk. 4 i Lov om sygeplejersker/ jævnfør bekendtgørelse nr. 66 af 27. februar 1979 af Lov om sygeplejersker som ændret ved § 35 i lov nr. 217 af 23. april 1986 fastsættes:

Kapitel 1

Uddannelsens formål og struktur

§ 1. Formålet med uddannelsen til sygeplejerske er, at den studerende udvikler og tilegner sig personlige og faglige kvalifikationer til at udøve virksomhed som sygeplejerske. Formålet er endvidere/ at den studerende erhverver forudsætninger for at samarbejde/ for at kunne forny sig fagligt i takt med den videnskabelige og samfundsmæssige udvikling samt for at udvikle sygeplejefaget. i

§ 2. Uddannelsen til sygeplejerske foregår ved uddannelsesinstitutioner med en herfor godkendt uddannelsesordning/ jævnfør § 10.

Stk. 2. Uddannelsen/ der er af 42 måneders varighed/ består af teori- og praktikuddannelse i forholdet 3:2.

Kapitel 2

Uddannelsens indhold og tilrettelæggelse

§ 3. Uddannelsen indeholder teori- og praktikuddannelse i sundheds- og sygepleje i forhold til raske mennesker/ mennesker hvis sundhedstilstand er truet og mennesker med akut og kronisk/ somatisk og psykisk sygdom og i forhold til mennesker i alle aldersgrupper, i private hjem/ på arbejdspladser/ på sygehuse og andre institutioner.

Stk. 2. Uddannelsen opbygges af 3 afsnit/ der hvert er af 1 til 1 1/2 årsvarighed/ og omfatter uddannelse i sygeplejerskens sundhedsfremmende og -bevarende/ forebyggende/ behandlende/ lindrende og rehabiliterende opgaver/ herunder de dermed forbundne koordinerende og undervisende funktioner.

1 Stk. 3. Uddannelsen tilrettelægges således/ at der indledes med et afsnit on almene sygeplejerskefunktioner. De efterfølgende to afsnit onrfatter sygeplejersken« specifikke opgaver og de tilrettelægges med stigende sværhedsgrad og således/ at sidste afsnit tillige omfatter selvstændig varetagelse af sygeplejerskevirksomhed.

§ 4. Teoriuddannelsen består af følgende fagområder/ som hver for sig udgør ca. følgende procentdele af den samlede teoriundervisning:

1. **Sundheds- og sygeplejefaget og øvrige** sundhedsvidenskabelige **fag:**

   - Sundheds- og **sygeplejefagets** teori og metode samt epidemiologi/ sygdomslære/ ernæringslære/ farmakologi/ samfunds/-arbejds- og miljømedicin m.fl. 60%

2. **Maturvidenskabelige** fag:

   - Anatomi/ fysiologi/ fysik/ kemi/ biokemi/ mikrobiologi/ klinisk kemi/ genetik m.fl. 20%

3. Humanistiske **og samfundsvidenskabelige** fag:

   - Psykologi/ pædagogik/ sociologi/ kommunikation/ sundheds-og socialvæsenets struktur og funktion/ herunder lovgivning/ **forvaltningslære** samt idehistorie og etik m.fl. 20%

Stk. 2. Den nærmere tilrettelæggelse af teoriundervisningen og dennes fordeling i uddannelsen fastlægges i en uddannelsesordning, jævnfør § 10.

§ 5. Praktikuddannelsen består af følgende hovedområder, som hver for sig skal udgøre ca. følgende procentdele af den samlede praktikuddannelse:

- Sundheds- og sygepleje rettet mod raske mennesker og mennesker, hvis sundhedstilstand er truet. 25%

- Sundheds- og sygepleje rettet mod akut og kronisk, somatisk og psykisk syge mennesker. 75%

Stk. 2. Den enkelte uddannelsesinstitution tilrettelægger praktikuddannelsen ud fra lokale muligheder dog således, at mindst 25% af praktikuddannelsestiden finder sted i social- og sundhedssektoren uden for sygehusvæsenet.

Stk. 3. Praktikuddannelsen består af længerevarende forløb, hvori indgår arbejdsfunktioner, dygt

(i é

Stk. 4. Den nærmere tilrettelæggelse af praktikuddannelsen og dennes fordeling i uddannelsen fastlægges i en uddannelsesordning, jævnfør § 10.

Kapitel 3

Bedømmelse

§ 6. De kvalifikationer, der er erhvervet ved uddannelsen, dokumenteres ved prøver i forbindelse med teoriuddannelsen og ved standpunktsbedømmelser i forbindelse med praktikuddannelsen.

§ 7. Prøverne er interne eller eksterne. Interne prøver bedømmes af eksaminator(er) og en eller flere censorer, der er udpeget af uddannelsesinstitutionen. Eksterne prøver bedømmes af eksaminator(er) og en eller flere censorer, der er beskikket af Undervisnings- og forskningsministeriet efter indstilling fra uddannelsesinstitutionen. Censorerne beskikkes for en periode for 3 til 5 år.

Stk. 2. Bedømmelsen ved interne og eksterne prøver udtrykkes ved den til enhver tid gældende karakterskala efter de fælles bestemmelser for de højere uddannelsesinstitutioner, for tiden 13-skalaen. Interne prøver kan dog bedømmes ved bestået/ikke bestået.

Stk. 3. Ved **standpunktsbedømmelser** anvendes bestået/ikke bestået.

§ 8. Der afholdes eksterne prøver ved afslutningen af hvert af de tre afsnit/ der er nævnt i § 3. Der eksamineres ved hver prøve i stof fra de tre fagområder/ der er nævnt i § 4.

Stk. 2. Der afgives standpunktsbedømmelser i relation til afslutningen af praktikuddannelsen i hvert af de 3 **uddannelsesafsnit,** der er nævnt i § 3. I udarbejdelsen og afgivelsen af standpunktsbedømmelserne deltager de(n) for praktikuddannelsen ansvarlige sygepiejerske(r) og en sygeplejelærer fra uddannelsesinstitutionen.

Stk. 3. Samtlige prøver og standpunktsbedømmelser skal bestås.

Stk. 4. En prøve er bestået/ når der er opnået karakteren 6 eller derover eller bedømmelsen bestået. Hver prøve bestås for sig. Beståede prøver kan ikke tages om. En studerende kan højst indstille sig til samme prøve tre gange.

Stk. 5. Uddannelsesinstitutionen kan tillade indstilling en **fjerde** gang/ når der foreligger særlige **omstændigheder.**

Stk. 6. Studerende/ der ikke har bestået en standpunktsbedømmelse, kan vurderes endnu en gang efter fornyet gennemgang af praktikuddannelse efter uddannelsesinstitutionens bestemmelse.

Stk. 7. Studerende/ der ikke har bestået en standpunktsbedømmelse anden gang, kan vurderes en tredie gang ved en ekstern praktisk prøve/ hvor bedømmelsen bestået/ikke bestået anvendes.

§ 9. Uddannelsesinstitutionen udsteder bevis for gennemført uddannelse til sygeplejerske med angivelse af resultaterne af aflagte prøver og standpunktsbedømmelser.

Stk. 2. De færdiguddannede har ret til autorisation i henhold til § 2/ stk. 1 i Lov om sygeplejersker.

Kapitel 4

Andre bestemmelser

§ 10. Uddannelsesinstitutionen udarbejder de nærmere bestemmelser om uddannelsen i en uddannelsesordning og sikrer/ at uddannelsen opfylder EF-direktiver for sygeplejersker med ansvar for den almene sundheds- og sygepleje.

Stk. 2. Ud over, hvad der fremgår af bestemmelserne i denne bekendtgørelse, skal uddannelsesordningen indeholcle:

1. Mål for hvert af uddannelsens 3 afsnit.

2. Fag- og timefordeling i teoriundervisningen.

3. Plan for fordeling og tilrettelæggelse af praktikuddannelsen.

4. Tidspunkter for eksterne prøver og st.andpunktsbedømmelser.

5. Eventuelle betingelser for at kunne indstille sig til prøver og standpunktsbedømmelser.

6. Formen for de enkelte prøver og retningslinier for standpunktsbedømmelser.

7. Antallet af prøver.

8. Regler for, hvordan karakteren i det enkelte fag/fagområde fremkommer, hvis den er et gennemsnit af flere karaktergivende prøver i samme fag/ fagområde.

9. Regler for sygeeksamen.

Stk. 3. Uddannelsesordningen godkendes for så vidt angår 1» 2, 3 og 4 af ministeriet efter indhentet udtalelse fra Sundhedsstyrelsen.

Stk. 4. Ændringer i uddannelsesordningen træder i kraft ved et **uddannelsesafsnits** begyndelse.

§ 11, Ministeriet kan dispensere fra bekendtgørelsens bestemmelser/ når det findes begrundet i usædvanlige forhold.

§ 12. Ministeriet kan tillade fravigelse af bekendtgørelsen som led i forsøg. Samtidig fastsættes forsøgets varighed og rapporteringsformen.

% 13. Ministeriet kan tillade uddannelsesinstitutionerne at dispensere fra bekendtgørelsen og uddannelsesordningen inden for nærmere fastsatte rammer.

§ 14. Uddannelsesinstitutionerne kan i hvert enkelt tilfælde eller ved almindelige bestemmelser godkende, at gennemførte/beståede uddannelseselementer fra en anden dansk eller udenlandsk uddannelsesinstitution træder i stedet for uddan**nelseselementer,** der er omfattet af denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Ved godkendelse efter stk. 1/ anses uddannelseselementet for gennemført, hvis det er bestået enten efter bestemmelserne om den pågældende uddannelse eller efter denne bekendtgørelse. Bedømmelsen overføres som bestået/ medmindre den træder i stedet for en karakter og er givet efter samme bestemmelser/ som karakterer givet efter denne bekendtgørelse.

§ 15. Klage over uddannelsesinstitutionernes afgørelser i henhold til denne bekendtgørelse/ indgives til uddannelsesinstitutionen. Hvis en klage ikke tages til følge/ og klageren fastholder klagen videresender uddannelsesinstitutionen klagen - bilagt en udtalelse - til ministeriet.

Stk. 2. Fristen for indgivelse af klager er 4 uger fra den dag/ afgørelsen er meddelt den pågældende.

Kapitel 5

Ikrafttræden m.v.

§ **16.** Bekendtgørelsen træder i kraft den

Stk. 2. Følgende bestemmeler ophæves: 1) Anordning nr. 31 af 29. januar 1979 om sygeplejerskeuddannelsen for så vidt angår bestemmelserne om grunduddannelse til sygeplejerske. 2) Sundhedsstyrelsens cirkulære af 30. januar 1979 til sygeplejeskoler m.m.

Stk. 3. Uddannelsesinstitutionerne fastsætter i uddannelsesordningen overgangsregler for elever, der er optaget før bekendtgørelsens **ikrafttræden,** herunder hvornår der sidste gang afholdes prøver efter Anordning om sygepiejerskeuddannelsen af 29. januar 1979.

DEMOGRAFISK UDVIKLING I PERIODEN 1976-2025 FOR GRUPPER AF 65-80 ARIGE, 65-ARIGE OG DEROVER OG 80-ARIGE OG DEROVER.

Antal personer i aldersgruppen 1):

År	65-80 år	80+ år	65+ år
1976	560758	123840	684598
1980	592456	142281	734737
1985	611668	164385	776053
1990	612369	188837	801206
1995	595388	209974	805362
2000	580015	216496	796511
2005	572799	225484	798283
2010	628414	219234	847648
2015	721711	210792	932503
2020	755683	213545	969228
2025	750251	241013	991264

1) Kilde: Danmarks Statistik

Muligheder for valg af almene, valgfri fag (FUA, AVU og hf) i forslag til uddannelsesstruktur for bistands-, pleje- og omsorgsuddannelser.

I nedenstående beregninger er FUA-, AVU- og hf-fags belastning i bistands-, pleje- og omsorgsuddannelserne beregnet i antal **uger**. De gældende regler for almen ungdoms- og voksenuddannelse er anvendt, og timetallene er taget **herfra.**

FAG	FS x)1 FUA	US x)2 FUA	AVU,x)3 BETÆNK.VEJL.		hf x)4 fæl.fag
	ANTAL UGER				
Dansk	8	6-8	6-13	12	8
Regn/mat.	6	4-6	11-17	15	6
Engelsk	4	3-4	10-15	13	8
Fysik/kemi	3	2-3	-	-	-
Naturfag	-	-	13	12	-
Samfundsfag			4	4	2
Biologi					3
Religion					3
Geografi					3
Historie					7
Tysk					3

Noter til tabellen:

1. **10. kl.** Undervisningsministeriets vejledning af 14. marts 1980 om udarbejdelse af timefordelingsplaner i folkeskolen.
2. US. Undervisningsministeriets cirkulære om prøveforberedende undervisning i ungdomsskolen.
3. **AVU.** Henholdsvis AVU-bekendtgørelsens forslag til timetal og de vejledende TOTALE timetal angivet i fortryk til bestemmelser og retningslinier for undervisning og prøver i henhold til lov om Almen Voksenuddannelse.
4. **hf.** Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 689 af 2. november 1987 om Højere Forberedelseseksamen.

I august 1988 er der af et udvalg nedsat af Undervisningsministeren afgivet betænkning om prøveforberedende enkeltfagsundervisning på grundlæggende niveau. Folketinget har i maj 1989 vedtaget lov nr. 335 af 24. maj 1989 om **almen voksenuddannelse,** og bekendgørelse om udmøntning af loven er i øjeblikket under udarbejdelse. Ifølge loven har amtskommunerne ansvaret for den overordnede prioritering og den samlede godkendelse af undervisningstilbuddet.

Det vil i høj grad have betydning, at den vejledning, der gives eleven, er rettet mod tilrettelæggelse af et uddannelsesforløb med alment **kvalificerende** fag, hvis eleven ønsker overgang til videregående uddannelsesniveau.

Sammenlignes de gældende normer med det antal uger, der er afsat i bistands-, pleje og omsorgsuddannelserne, kan de enkelte elever vælge fag i følgende omfang:

i **INDGANGSÅRET**

I indgangsåret kan eleverne vælge mellem **7 uger** (model med 1/2 teori og 1/2 praktik) stigende til 13 uger(model med 2/3 teori og 1/3 praktik) valgfri almen undervisning. Prøveforberedende enkeltfagsundervisning sig til voksne over 18 år. Unge under 18 år, der er udgået af folkeskolen henvises normalt til prøveforberedende enkeltfagsundervisning i ungdomsskolen.

7 **uger** giver mulighed for
- ved US. at tage dansk **ELLER** 2 fag, r/m 03 f/k eller engelsk.

13 **uger** giver mulighed for
- ved US. at tage 3 fag valgt blandt dansk, engelsk og f/k.

Niveau I

En ansøger, som har afsluttet **10.klasse** eller har en tilsvarende uddannelsesbaggrund, kan optages til hf-enkeltfagsundervisning, såfremt hun har **tilfredsstillende** forkundskaber svarende til FUA i dansk. For fællesfagene engelsk og matematik kræves **tilfredsstillende** forkundskaber svarende til FA i det pågældende fag.

På niveau I kan eleverne vælge 4 ugers almen undervisning.

4 uger giver mulighed for
- ved US. at tage ét fag blandt r/m, engelsk og f/k.
- ved hf at tage ét fag blandt samfundsfag, biologi, religion og geografi.

Niveau II

Alle ansøgere er 18 år.

På niveau II kan eleverne vælge indtil 6 ugers almen undervisning.

6 uger giver mulighed for
- ved AVU. at tage behovstilpassede moduler, f.eks. blandt fagene blandt dansk, matematik, engelsk og naturfag.
- ved hf at tage matematik ELLER 2 fag blandt samfundsfag, biologi, religion eller geografi.

Nedenfor er angivet typiske eksempler på, hvordan elever gennem bistands-, pleje og omsorgsuddannelserne kan opnå FUA, AVU og hf kvalifikationer;

Person A gennemgår 7 uger almen valgfri FUA-undervisning i indgangsåret, 4 uger på niveau I og 6 uger på niveau II.

Fag	US FUA	AVU	hf
Dansk	O		
R/M	X		
Engelsk			
F/K			
Samfundsf.			
Naturfag	IIII	Z (nat./tek.)	IIII
Biologi		IIIIIIIIIIII	
Religion		IIIIIIIIIIII	
Geografi		IIIIIIIIIIII	
Historie		IIIIIIIIIIII	

O = Undervisn. i indgangsåret
X = Undervisn. på niveau I
Z = Undervisn. på niveau II

Person B gennemgår 13 uger almen valgfri FUA/hf-undervisning i indgangsåret, 4 uger på niveau I og 6 uger på niveau II.

Fag	US FUA	AVU	hf
Dansk	O		
R/M	O		
Engelsk	X		
F/K	O		
Samfundsf.			Z
Naturfag	IIII		IIII
Biologi		IIIIIIIIIIII	
Religion		IIIIIIIIIIII	Z
Geografi		IIIIIIIIIIII	
Historie		IIIIIIIIIIII	

O = Undervisn. i indgangsåret
X = Undervisn. på niveau I
Z = Undervisn. på niveau II

Person C ("ældre" voksen), der gennemgår valgfri almen voksenuddannelse i 4 uger på niveau I og 6 uger på niveau II.

Fag	US FUA	AVU	hf
Dansk		X (gr.dansk)	
R/M		Z (basis+1)	
Engelsk			
F/K			
Samfundsf.			
Naturfag	IIII		IIII
Biologi		IIIIIIIIIIII	
Religion		IIIIIIIIIIII	
Geografi		IIIIIIIIIIII	
Historie		IIIIIIIIIIII	

O = Undervisn. i indgangsåret
X = Undervisn. på niveau I
Z = Undervisn. på niveau II

Person D ("ung" voksen), der gennemgår valgfri almen voksenuddannelse og hf i 4 uger på niveau I og 6 uger på niveau II.

Fag	US FUA	AVU	hf
Dansk		X (sp.+kom.)	
R/M		Z (mat.2)	
Engelsk			
F/K			
Samfundsf.			
Naturfag	IIII		IIII
Biologi		IIIIIIIIIIII	
Religion		IIIIIIIIIIII	
Geografi		IIIIIIIIIIII	
Historie		IIIIIIIIIIII	

O = Undervisn. i indgangsåret
X = Undervisn. på niveau I
Z = Undervisn. på niveau II

Perspektivudvalget vedrørende fremtidens
social- og sundhedsuddannelser (PUSS)

Sekretariatet
Undervisningsministeriet
Tlf. 33-92 50 61

ORDLISTE

Ungdomsuddannelser: Uddannelser efter folkeskolen - både almene og studieforberedende uddannelser og erhvervsrettede/ kompetencegivende uddannelser: gymnasiet, hf, HH, HTX, erhvervsuddannelser.

Almene prøveforberedende fag:

FA: Folkeskolens Afgangsprøve

FUA: Folkeskolens Udvidede Afgangsprøve. Kan fås på ungdomsskole. Hidtil har man også kunnet tage FUA-prøver for voksne. De afløses nu af:

AVU: Almen Voksenuddannelse: Lov nr. 335 af 24.5.89 om enkeltfagsundervisning for voksne i almene fag, dvs. med henblik på kvalificering til job eller med henblik på personlig eller social udvikling.

Hf: Højere Forberedelseseksamen. Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 689 af 2.11.87.

Erhvervsuddannelses-reformen (EU-reformen):	Se nærmere afsnit 8.2.
Erhvervsuddannelser i tilknytning til social- og sundhedsområdet:	Audiologiassistent Neurofysiologiassistent Tandklinikassistent Tandtekniker Køkkenassistent Lægesekretær Optiker Ortopædiskomager Ortopedimekaniker
Grunduddannelser, overbygningsuddannelser - og grundlæggende uddannelser:	I betænkningens forslag anvendes betegnelsen "grunduddannelse" om uddannelsen til niveau I (bistands-, pleje- og omsorgshjælper). Betegnelsen "overbygningsuddannelse" anvendes om uddannelsen til niveau II (bistands-, pleje- og omsorgsassistent). Begge disse niveauer betegnes som grundlæggende uddannelser i forhold til videregående uddannelser.
Videregående uddannelser:	Kompetencegivende uddannelser for studerende med 12 års skoleuddannelse eller med tilsvarende uddannelses- eller erfaringsbaggrund: såvel korte og mellemlange videregående uddannelser (f.eks. sygeplejersker, socialpædagog) som lange videregående uddannelser (kandidatuddannelser).

Videregående social- og sundhedsuddannelser:	
	Socialrådgiver
	Pædagoguddannelser:
	Børnehavepædagog
	Fritidspædagog
	Socialpædagog
	Sygeplejerske
	Ergoterapeut
	Fysioterapeut
	Jordemoder
	Radiograf
	Hospitalslaborant
	Apoteksassistent
	Tandplejer
	Klinisk tandtekniker
	Læge
	Tandlæge
	Farmaceut
	Husholdningslærer
	Økonoma
	(Klinisk diætist: videreuddannelse for husholdningslærer/økonoma/tilsv.)
Merit:	Det forhold, at kvalifikationer, der er erhvervet i tidligere uddannelse eller evt. i beskæftigelse, anerkendes således, at de giver tilsvarende afkortning i den nye uddannelse.
Evaluering (intern eller ekstern):	Bedømmelse af teori (prøve) eller praktik. Intern evaluering er kun vejledende.

	Ekstern evaluering er sanktionsgivende, med intern eller ekstern censur.
Almen (generel) studiekompetence:	Tilstrækkelig almen viden og erfaring med at arbejde med teoretisk undervisningsstof på et rimelig højt niveau med henblik på studier på videregående uddannelser
Speciel studiekompetence:	Særlige faglige kvalifikationer som supplerende kvalifikationer/krav i forhold til almen kompetence (se dette)
Generalistuddannelse:	Udtryk brugt i denne betænknings uddannelsesforslag. Det betegner uddannelse, der kvalificerer til brede funktionsområder inden for mange virksomhedsområder.
Specialistuddannelse:	Udtryk brugt i denne betænknings uddannelsesforslag. Det betegner en uddannelse, der kvalificerer til et relativt snævert funktionsområde.
SU:	Statens Uddannelsesstøtte. Lov nr. 357 af 4.6.86, som ændret ved lov nr. 192 af 29.3.88. Bekendtgørelse nr. 698 af 23.3.89.
AER-ordning:	Arbejdsmarkedets elevrefusion. Ordning, hvorefter private arbejdsgivere, der har lærlinge eller efg-elever, får hel eller delvis refusion af lønudgifter til elever under skoleophold. Nidlerne hertil opkræves via det generelle arbejdsmarkedsbidrag og er således pålignet de private arbejdsgivere.

Primær sektor:	Udtryk brugt i denne betænkning. Det dækker social- og sundhedssektoren uden for sygehusvæsenet - først og fremmest den primærkommunale sektor, men også visse amtskommunale institutioner.
Sekundær sektor:	Udtryk brugt i denne betænkning. Det dækker sygehussektoren som modsætning til den primære sektor.

Oversigt over regler, der skal ændres i forbindelse med opfølgningen af udvalgets forslag

1. Socialministeriets cirkulære af 8. oktober 1981 om uddannelse af hjemmehjælpere m.fl. (inkl. bestemmelse om centralt uddannelsesråd)

2. Sundhedsstyrelsens cirkulære af 20. januar 1978 om uddannelse af sygehjælpere

3. Sundhedsstyrelsens retningslinier af juli 1977 for uddannelse af plejere

4. Sundhedsstyrelsens cirkulære af 26. juni 1980 om plejehjemsassistenter

Uddybende bemærkninger til Sundhedsstyrelsens cirkulære af 26. juni 1980, april 1982

5. Indenrigsministeriets cirkulære af 18. juni 1976 om uddannelses af beskæftigelsesvejledere

5a. Vedr. 2-5:
Direktoratet for Erhvervsuddannelserne: Forretningsorden med kommissorium af 24. oktober 1988 for Uddannelsesudvalget for sygehjælpere, plejere, beskæftigelsesvejledere og plejehjemsassistenter

6. Lov om sygeplejersker, jfr. lovbekendtgørelse nr. 66 af 27. februar 1979, S 13 om uddannelsesnævn

Indenrigsministeriets anordning nr. 31 af 29. januar 1979 om sygeplejerskeuddannelsen

Sundhedsstyrelsens cirkulære af januar 1979 til sygeplejeskoler m.m.

Direktoratet for de Videregående Uddannelser: Vedtægter for uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet, marts 1988

7. Sundhedsstyrelsens retningslinier af maj 1985 for uddannelsen af radiografer, afsnit 3 om radiografskoler (de to radiografskoler har fælles forstander med sygeplejeskole)